ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă

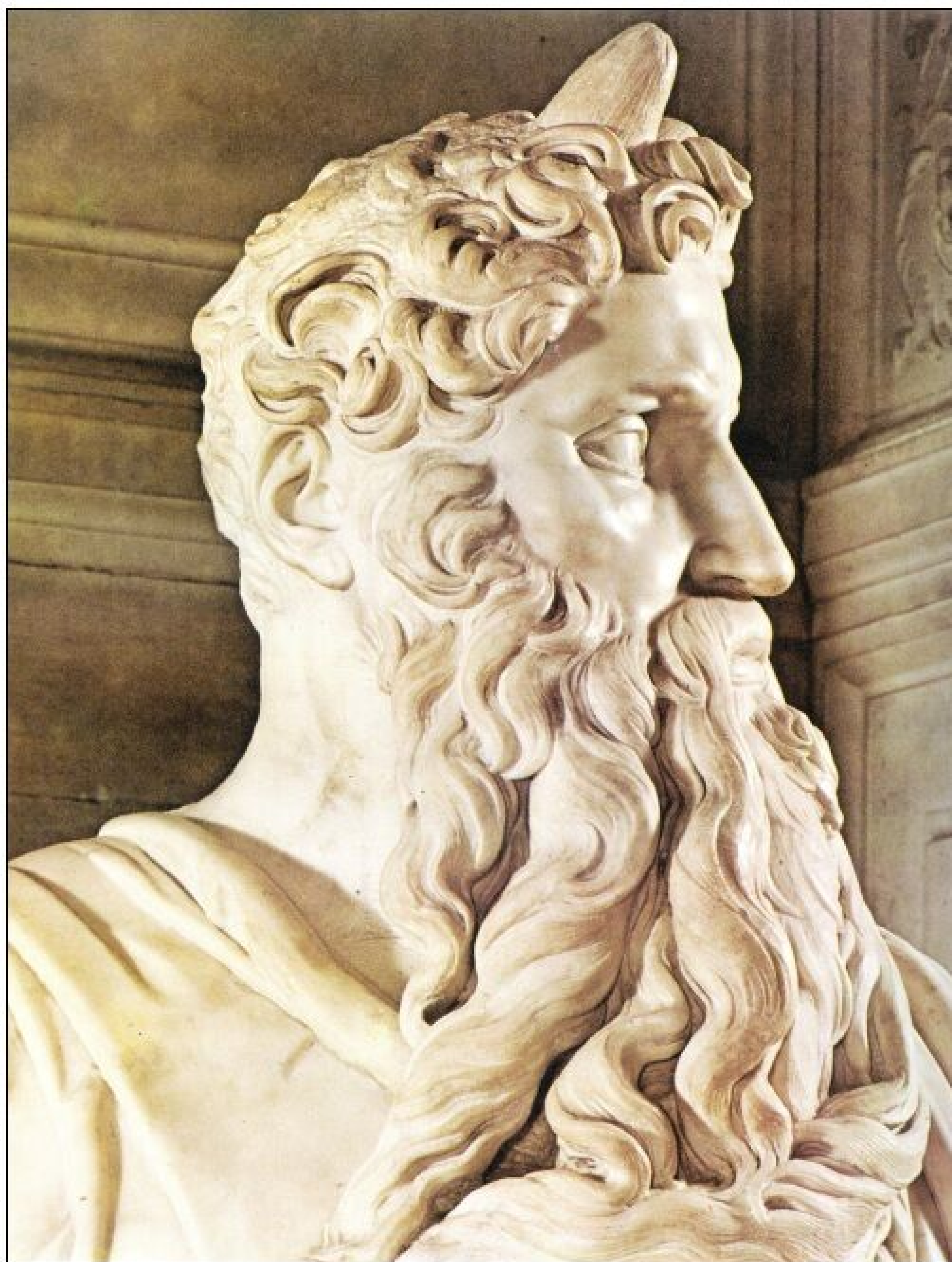
■ Anul XV (XLX) ■ Nr. 2 (392) ■ Februarie 2015 ■ 4 lei ■

Editori:

Consiliul Local Pitești

Primăria Municipiului Pitești

Centrul Cultural Pitești

MICHELANGELO - MOISE (detaliu)

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Momente şi schiţe din actualitatea literară

Matei Vişniec

■ Revista *Discobolul*, nr. 202-203-204/oct.-nov.-dec. 2014, se deschide cu o reală antologie de poezie contemporană. Este vorba de poeţii care au citit în cadrul anualei *Gale a poeziei române contemporane* din noiembrie 2014 de la Alba Iulia. În majoritate, este vorba de poeme reprezentative pentru lirica actuală ale următorilor poeţi importanţi: Mircea Bârsilă, Gabriel Chifu, Vasile Dan, Nichita Danilov, Gellu Dorian, Marian Drăghici, Ovidiu Genaru, Adrian Alui Gheorghe (nu e pus alfabetic la locul lui, cu el trebuia începută lista; *n. DAD*), Ioan Moldovan, Ion Mureşan, Aurel Pantea, Ioan Es. Pop, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Cassian Maria Spiridon, Liviu Ioan Stoiciu, Arcadie Suceveanu, Robert Şerban.

Anca Mizumschi

■ Soarele literaturii europene răsare încă la Paris. Ne-o sugerează Matei Vişniec într-un interviu de Ioan Stoleru în *Suplimentul de cultură*, nr. 467/17-23 ianuarie 2015. Iată realitatea literară crudă în Europa acestor ani: „În toamna aceasta au apărut 600 de carţi noi. Iar în suplimentul literar al cotidianului „Le Figaro“ se putea citi această frază, scrisă de un critic: „Nu e bine să fii autor necunoscut sau debutant în acest moment şi să ieşi pe piaţă cu o carte“. Fiecare editură mizează deci pe numai doi sau trei autori, deşi publică mult mai mulţi. Pentru a rezista financiar, fiecare editură se bate ca să-şi impună măcar un nume, să creeze o vedetă, pe care o sprijină apoi prin toate mijloacele, prin publicitate şi relaţii de culise. Urmează apoi sarabanda premiilor literare (foarte numeroase în Franţa), iar pentru editurile care nu au nici un premiu sezonul riscă să fie catastrofal. Ce-i mai trebuie deci unui scriitor în afară de talent? Multe: să fie activ în viaţa literară, să aibă şi puţin noroc, să doarmă puţin ca să se poată afla în trei locuri deodată, să participe la festivaluri şi colocvii, să fie spiritual dacă se poate, să fie inteligent fără ostentaţie, să fie rasat pentru că nu strică, să fie cultivat în mod obligatoriu, să se ţină la curent cu tot ce se întâmplă în lume, să vorbească foarte bine măcar o limba de circulaţie internaţională, să nu se lase descurajat, să ocupe treptat spaţiul mediatic (pentru că altfel îl ocupă cei cu tupeu), să nu se lase catalogat nici politic şi nici estetic, să nu bea ca un nătâng, să ştie să-şi economisească timpul, să nu facă nici o concesie morală în ciuda dorinţei de a reuşi, să-şi construiască treptat o busolă interioară care să-i semnaleze atunci când îi iese bine un capitol sau o piesă sau un poem... Mă opresc aici, nu vreau să-i sperii mai ales pe scriitorii tineri.” Bine face că se opreşte aici scriitorul român afirmat la Paris! Cu un asemenea portret robot al autorului adevărat îi sperie pe 75 la sută din scriitorii români, indiferent de vârstă.

■ *Zece ani fără Ioan Flora.* La 3 februarie 2005, se stingea pe neaşteptate la Bucureşti poetul Ioan Flora, originar din Banatul sârbesc, dar poet român până-n măduvă. Era prieten cu Nichita Stănescu, dar şi cu toţi scriitorii de după Nichita. Era un conviv absolut fermecător, un calamburgiu superior: de pildă, zicea pe la al treilea pahar: „Fauna trece, Flora rămâne!” Dar, cum să ne amintim mai bine de Ioan Flora decât citându-i un poem? Iată unul din volumul cu titlu postmodern *Fişe poetice* (Cartea Românească, 1981): *O lopată de pământ, una de zgură* - „Sapi cât mai afund cu putinţă, aştepţi ca soarele/să cadă de-a curmezişul câmpului,/ mortul îl aşezi pe moale, îi acoperi ochii/cu bănuţi de aramă,/arunci câte-o lopată de pământ, una de zgură/deasupra./Încerci să nu fii sentimental şi singur,/fixezi pământul cu cărămizi pe la margini.//Vişinii înfloresc şi nu permit ca oasele să se desprindă/de carne,/istoria să se repete.” Pace veşnică prietenului nostru Ioan Flora!

■ Tot luna aceasta, pe 9 februarie, un alt optzecist ar fi împlinit 65 de ani dacă un accident stupid nu l-ar fi luat dintre noi la doar 59 de ani. Este vorba de criticul şi profesorul Al. Th. Ionescu. Om de-o exigenţă morală şi estetică exemplară, dar şi – paradoxal – generos cu tinerele talente, cu talentele în general, acesta ne era un reper moral şi nu numai. Prietenul nostru Al. Th. Ionescu va rămâne prin cărţile sale de critică, de eseu şi de publicistică, precum şi prin generaţiile de elevi pe care le-a instruit şi din rândul cărora s-au ridicat deja personalităţi în diferite domenii.

■ Revista *Bucovina literară* se deschide număr de număr cu un poem, sub genericul *Autograf*. Nr. 11-12/noiembrie-decembrie 2014 poemul sub autograf Anca Mizumschi este unul antologic, *Respiraţie inimă la inimă*: „Încerc să îmi imaginez cum ai arăta dacă/în loc de inimă ţi-ar creşte un fluture/şi fluturele ăla ar fi viu. Toate femeile ar alerga/înnebunite după tine prin grădina botanică/având în mâini plase de prins părul/în timp ce eu aş aştepta/să te aşezi direct pe umărul meu stâng/puţin deasupra şi puţin mai aproape/făcându-mi respiraţie inimă la inimă/lipit cu faţa/de faţa mea”. **(DAD)**

Carte nouă

Ioana Heidel – *Dincolo de orizont* (Editura SITECH, Craiova)

Deşi subintitulată *Amintiri*, cartea aceasta are toate trăsăturile unui roman, unul autobiografic, e adevărat, un veritabil bildungsroman. Vechea aserţiune „Viaţa mea e un roman!” pare a fi stat la originea scrierii lui, aserţiune pe care mulţi o rostesc aproape cotidian, dar puţini o şi dovedesc punând-o pe hârtie. Ioana, personajul central al cărţii, este o copilă uşor răsfăţată de bunici în satul ei, o fată ambiţioasă, o tânără uşor romantică, apoi o femeie foarte puternică şi aprigă, care ia viaţa în piept fără a ţine seama de nici un fel de frâne de nici o natură. Olteancă din Dolj, Ioana (Nana) se instruieşte la Institutul Agronomic din Bucureşti, se căsătoreşte cu un sas din Sighişoara, emigrează în Germania Federală în anii ’80 pentru a-şi trata copilul grav bolnav de astm. Aici, începe o nouă viaţă, de la zero, de sub zero, cu o tenacitate demnă de marile personaje feminine din literatura universală. Învaţă greoaia limbă germană, odată cu fiul său pe care-l educă şi-l vindecă, se recalifică de mai multe ori, are succese sociale, trece peste tot felul de greutăţi, face naveta între Germania şi România... Pe total, Ioana este o învingătoare. Ioana Heidel nu este o scriitoare propriu-zis. Scrisul pentru ea este, desigur, un *violon d’Ingres*, dar, din amestecul de voinţă de a se depăşi şi pasiune, rezultă o carte mai mult decât decentă despre o viaţă aşa cum a fost. Repet, este vorba de un adevărat bildungsroman scris vioi, cursiv, urmărind strict cronologia, dar structurându-l suplu în scurte şi percutante capitole (de viaţă, de carte). **(D.A.D.)**

Concursul naţional de poezie „Aurel Dumitraşcu”

(debut în volum, ediţia a XI-a, serie nouă)

Biblioteca Judeţeană „G. T. Kirileanu” Neamţ, în colaborare cu Consiliul Judeţean Neamţ şi şi Asociaţia Culturală „Conta”, iniţiază şi organizează seria nouă a Concursului Naţional de Poezie (debut în volum) „Aurel Dumitraşcu”. Prima serie de zece ediţii a concursului s-a desfăşurat la Neamţ în perioada 1994 – 2003. Premianţii celor zece ediţii au fost Florin Oancea (Sibiu) si Vasile Baghiu (Piatra Neamt) în 1994; Mihai Ignat (Braşov) în 1995; Ana Maria Zlăvog (Iaşi) în 1996; Cristian Galeriu (Bucureşti) în 1997; Sorin Gherguţ (Bucureşti) în 1998; Daniel Moşoiu (Cluj Napoca) şi Constantin Virgil Bănescu (Tîrgovişte) în 1999; Cătălin Chelaru (Iaşi) în anul 2000; Elena Vlădăreanu (Bucureşti) în anul 2001; Dan Coman (Bistriţa Năsăud) în anul 2002; Mihai Curtean (Sibiu) în anul 2003.

Concursul a fost întrerupt după ce trei ediţii, consecutiv, organizatorii şi juriul nu şi-au dat acordul pentru a premia şi publica volume care nu se suţineau valoric, după excelenta serie de autori debutaţi în acest context. Din juriu au făcut parte, la primele zece ediţii, între alţii, Cezar Ivănescu, Cristian Simionescu, Liviu Ioan Stoiciu, Radu Săplăcan, Cassian Maria Spiridon, Gellu Dorian, Nicolae Sava, Radu Florescu, Cristian Livescu, Emil Nicolae, Lucian Vasiliu, Vasile Spiridon, Adrian Alui Gheorghe, iniţiator şi organizator al celor zece ediţii.

Iniţierea noii serii a concursului este prilejuită de comemorarea a 25 de ani de la moartea poetului Aurel Dumitraşcu (16 septembrie 1990) şi de împlinirea a 60 de ani de la naştere (21 noiembrie 1955).

Manuscrisele, bine constituite, cu diacritice, vor fi trimise/ depuse într-un exemplar printat dar şi în format electronic (CD, DVD, altele) pînă la data de 1 iunie 2015 pe adresa: Biblioteca Judeţeană „G. T. Kirileanu” Piatra Neamţ, strada Republicii, Nr. 15, judeţul Neamţ (cu menţiunea Pentru concursul naţional de poezie „Aurel Dumitraşcu”). Manuscrisele pot fi semnate cu numele autorilor în concurs, cu datele de contact (telefon, adresă mail) acest lucru nu poate influenţa decizia juriului care premiază manuscrise şi nu liste de nume. Manuscrisul trebuie să aibă (recomandabil; sînt acceptate şi alte variante, dacă e vorba de un proiect scriitoricesc sau editorial) minimum 60 de pagini, maximum 100 de pagini.

Manuscrisele vor fi însoţite de o fişă personală a concurentului: nume, prenume, data naşterii, adresă, telefon, e-mail, studii, activitate literară.

Concursul este deschis autorilor români nedebutaţi în volum, din ţară şi din diaspora, a căror vîrstă nu depăşeşte 35 de ani pînă la data de 21 noiembrie 2015.

Juriul va fi constituit din scriitori, personalităţi ale vieţii literare din România.

Pînă pe data de 16 septembrie 2015 va fi făcut public manuscrisul cîştigător şi numele autorului.

Pînă pe data de 21 noiembrie 2015 manuscrisul cîştigător va fi publicat de organizatori la o editură prestigioasă din România (trei sute de exemplare) şi va fi lansat la Piatra Neamţ, la manifestarea prilejuită de aniversarea poetului Aurel Dumitraşcu.

Autorul va primi minimum o sută de exemplare din tirajul cărţii.

Alte informaţii pe adresa de mail adrianvlad@ambra.ro sau la telefon 0233/ 210379. Iniţiator şi coordonator al manifestării: Adrian Alui Gheorghe, director al Bibliotecii Judeţene „G. T. Kirileanu” Neamţ.

Gheorghe Grigurcu

Două tipuri de lectură

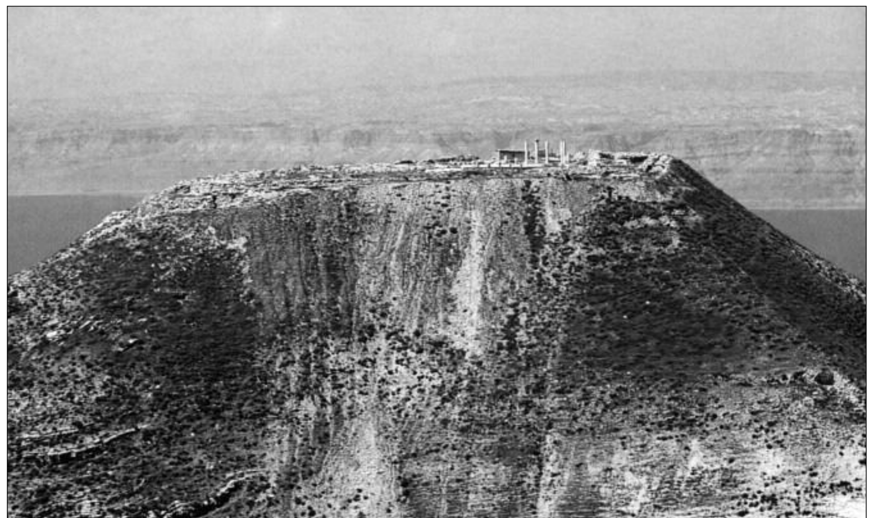
Dumitru Augustin Doman: *Citiţi (şi) pentru plăcerea dvs.? Vă entuziasmează lectura unei cărţi, a unui poet? Apoi vă impuneţi un* ***self control*** *cînd comentaţi şi analizaţi? Există un echilibru între entuziasmul criticului din timpul lecturii şi "răceala" la analiză?*

Nu ştiu dacă există chiar "un echilibru", dar e sigur că putem vorbi de două tipuri de lectură a poeziei. Mai întîi unul – cum să-i zic? – contemplativ, corespunzător într-un fel conceptului de poezie pură, fără nici un ţel în afara celui de-a obţine (dacă e cu putinţă!) o satisfacţie estetică. Dacă vreţi, o "lectură pură". Şi alt tip, cu finalitate critică, adică pragmatic, avînd scopul unei analize şi al unei judecăţi de valoare. În acest ultim caz, cititorul-critic se comportă aidoma unui tehnician care doreşte a constata structura şi fiabilitatea unui mecanism. Să-l ciocănească, să-l întoarcă pe toate feţele pentru a-şi da seama în ce măsură merită atenţie. Un soi de Toma necredinciosul! Nefiind suficient criteriul emoţiei estetice, textul e tratat "la rece", cu o incredulitate necesară examenului său care trebuie să ducă la un verdict. În cazul în care e nemulţumit de cele constatate, criticul poate emite în linişte unul negativ. În cazul în care primeşte semnalele valorii (aceasta situîndu-se bineînţeles pe diverse trepte), abia atunci începe partea cea mai importantă a travaliului său. Deoarece e vorba de un spectru mai mult ori mai puţin larg de reflexe, de faţete iradiante, de o polisemie a semnificaţiilor care, pe de-o parte, sugerează o unicitate a creaţiei în cauză, iar pe de alta se cuvine a nutri unicitatea reacţiei exegetice. În calitatea sa creatoare, cea din urmă aspiră şi ea la condiţia de unicat, nu-i aşa? Căci nu e cu putinţă ca doi critici să se rostească întrutotul identic asupra unei opere. Ireductibil complexă, aceasta îngăduie varietatea, în principiu nelimitată, a răsfrîngerii sale pe suprafaţa speculară a criticii. "Este o eroare contrarie naturii poeziei, şi care ar ucide-o chiar, scrie Valéry, să pretinzi că fiecărui poem îi corespunde un sens adevărat, unic şi conform sau identic cu cîteva gînduri ale autorului". La fel putem spune că e o eroare contrară naturii criticii să pretinzi că unei creaţii i-ar corespunde un singur sens, un singur adevăr al interpretării, la care ar subscrie toţi comentatorii. Avînd o viaţă proprie, paralelă cu cea a poeziei, critica năzuieşte către propriile sale singularităţi. Imaginile sale speculativ-expresive alcătuiesc o lume cu o structură particulară, analoagă, atunci cînd există o vocaţie autentică, celei asupra căreia se aplică.

Să ne întoarcem însă la ceea ce am putea numi lectura contemplativă. Ce dorim, în fapt, citind poezie? Oricît am răsuci lucrurile, răspunsul este, în final, acesta: o consubstanţiere cu ceea ce sîntem în viaţa interioară, o recunoaştere a experienţelor noastre sufleteşti în materia lirică, adică ceea ce ne oferă fenomenul numit empatie. Din feluritele unghiuri ale originalităţii auctoriale, aspirăm la o confirmare a ceea ce sîntem. O "fraternitate" cu "semenul" său urmăreşte şi poetul. Dar nu la modul afectului empiric, ci în registrul artei, adică al entuziasmului distinct de pasiune şi al adevărului distinct de raţiune, conform celebrei precizări baudelairiene. Aşadar la puterea unei abstrageri. A unei comuniuni spectrale care se dezice de carnaţia concretului nedecantat stilistic. În poezia modernă aflăm o precipitare a unei atari condiţii a fenomenului liric. Reducîndu-şi treptat impactul public, acesta s-a retranşat în aria unor cititori specializaţi vocaţional, a unor "iniţiaţi" care de multe ori coincid cu autorii de poezie. E drept, are loc şi un derapaj. Aparenta facilitate a poeziei moderne, dezlegată de o ordine similiraţională ca şi de rigorile versificaţiei, atrage, cum lampa aprinsă, fluturii, cohorte de naivi ce-şi închipuie că ar putea deveni peste noapte... poeţi. Rezultă acea avalanşă de texte pretins poetice pe care cu strîngere de inimă o constatăm în necontenită creştere. Primejdioasă nu atît în sine, cît în aceea că riscă a compromite ideea de poezie, azvîrlind-o în derizoriu. Aidoma unei inflaţii financiare, cînd sumele formal uriaşe nu mai au acoperire...

Dacă luăm în seamă situaţia pe care am menţionat-o şi anume frecvenţa coincidenţei între cititorii fervenţi de poezie modernă şi producătorii săi, am putea vorbi de o similitudine între a citi şi a comite poezie. Tot mai sustrasă concepţiei raţionale, intenţiei unei organizări şi recepţii ordonate, poezia apare ca un rod al clipei. O fulguraţie. Un instantaneu vizionar. Lectura poeziei cere şi ea o dispoziţie anume. Greşim oare socotind-o un gen de inspiraţie *sui generis*? „Poezia, scrie Sandburg, este deschiderea şi închiderea unei uşi, lăsîndu-i pe cei care privesc prin deschizătură să ghicească ce s-a văzut în frîntura aceea de clipă". Aici hazardul colaborează cu revelaţia lirică. E, prin urmare, o lectură privilegiată, discontinuă. Apropiată de joc, nu-i aşa? În asemenea condiţii discursul poetic se desolemnizează. Nu mai umblă pe coturni, nu mai arborează veşminte solemne, devenind familiar, mărunţindu-se odată cu cotidianul în care apare plantat tot mai adesea ca într-un mediu propice. Astfel încît poetul poate fi asimilat unui culegător de deşeuri ale existenţei. Cu o ironie a ironiei, Valéry îl socoteşte drept „cea mai folositoare dintre fiinţe. Lenevie, desperare, accidente de limbaj, priviri aparte – tot ce pierde, aruncă, ignoră, elimină, uită omul cel mai *practic*, poetul culege şi prin arta lui îi dă o valoare". Dar mi-am îngăduit a folosi şi termenul revelaţie. Coborînd atît de jos pe scara uzanţelor obşteşti, umilindu-se, discursul poetic modern nu e în măsură a-şi rezerva o răscumpărătoare deschidere a spiritului? Smerirea prin minimalism oare nu îndeplineşte rostul unei asceze? Astfel am putea afirma odată cu G. Călinescu, cel aflat într-unul din momentele sale de acută conştiinţă, că poezia reprezintă o „pregătire la rugăciune", fiind o „experienţă mistică nedesăvîrşită". Poezia ca transcendenţă, nu „goală", cum o numea un cunoscut cercetător, ci ca transcendenţă pur şi simplu. Un misticism implicit. Fără a-l uita pe abatele Bremond, iată un cuvînt al lui Goethe: „Poezia e o religie a tinereţii". Să credem că a unei tinereţi eterne, încifrate în litera sa absolută?

Din feluritele unghiuri ale originalităţii auctoriale, aspirăm la o confirmare a ceea ce sîntem.

„ÎNCĂ UN DESANT POETIC LA PITEŞTI, MARCA PAVEL ŞUŞARĂ – *„AMORE, MORE, ORE, RE"*

„Tu crezi că totul este aici, pe pământ..."

P.Ş.

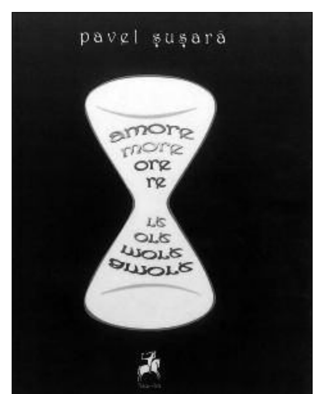
Marţi, 3 februarie 2015, la "Biblioteca Judeţeană Dinicu Golescu", prestigioasa editură "Tracus Arte", din Bucureşti, a lansat trei noi titluri de carte: volumul de po¬e¬me „Amore, more, ore, re", de Pavel Şuşară, şi două albume de artă, ale pictorilor Alexandru Ţipoia şi Radu Costinescu.

Poeţii Mircea Bîrsilă şi Dan Mircea Cipariu au oferit publicului, cu şarm şi distincţie, două chei de citire a poemelor lui Pavel Şuşară. La rându-i, după cum s-a şi anunţat, poetul Pavel Şuşară a relatat povestea cărţii şi scriituri sale, într-un expozeu suculent, care a încântat publicul. Cele două albume de artă, pomenite mai sus, au fost prezentate de Pavel Şuşară, cum era şi firesc, Domnia Sa fiind şi un reputat critic şi istoric de artă - este membru al „Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Artă", expert în artă, atestat de Ministerul Culturii, membru al Uniunii Artiştilor Plastici şi al Uniunii Scriitorilor din România. Partenerul media al evenimentului de mare ţinută a fost AgenţiadeCarte.ro.

Pavel Şuşară – bio-bibliografie: s-a născut în localitatea Bănia, judeţul Caraş-Severin, pe 29 decembrie 1952. Este critic şi istoric de artă, scriitor.

Cărţi publicate: „Regula jocului" (poeme), Editura Crater, 1996; „Urmuz - E vremea rozelor ce mor" (versuri - satire şi parodii politice), Editura Crater, 1998; „Veto" (poeme în proză) Editura Brater, l998; „Tetraktys" (poeme), Editura Brumar, Timişoara, 2000; „Opt poveşti adevărate/ cu fiinţe minunate" (poezie pentru copii), editura Aritmos, Bucureşti, 2000; „Corneliu Baba (album monografic)", Editura Parkstone, Paris, 2001; „Sinuciderea se amînă" (proză scurtă), editura Top Art, Bucureşti, 2003; „Universul din Cuşcă" (poem), Editura Eis, Iaşi, ediţie bibliofilă, 2010; „Universul din cuşcă" (poem), Editura Brumar, 2011; „Carcase de cristal" (cronici de televiziune), Editura Tracus Arte, 2012; „Sissi", Editura Tracus Arte, 2013; „Corneliu Baba" (album monografic), ediţia în limba română, Editura Monitorul Oficial, 2013. Premii: 1995 - Premiul pentru critică din partea U.A.P.; 1997 - Premiul Fundaţiei „Cella Delavrancea" ; 2010 - Premiul Oreste Tafrali, Academia de poezie, Iaşi.

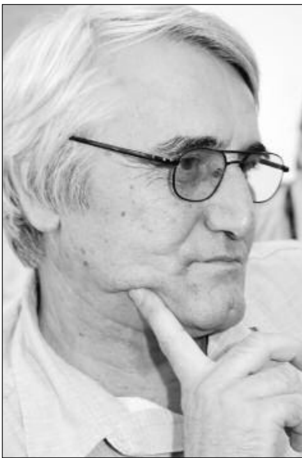
În 2002 înfiinţează galeria de artă Luchian 12, în spaţiul căreia organizează, printre altele, următoarele expoziţii: Tonitza la Balcic, expoziţie de desene inedite; „Imagini orfane", expoziţie de lucrări nesemnate; „Corneliu Baba", pictură , schiţe, desene; „Alexandru Ţipoia, pictură şi desen" ; „Constantin Ceràceanu, pictură „ „Hans Mattis Teutsch, perioada 1940-1960", pictură, grafică; „Daniela Chirion, Ipostaze", pictură şi desen; „Ciprian Paleologu, pictură şi desen"; „Alexandru Chira, pictură şi desen"; „Georges Tzipoia, pictură" ; „Diana Tzipoia, obiecte, bijuterii". În 2005 înfiinţează Casa de licitaţie Pogany şi organizează expoziţiile: O sută de ani de pictură romînească, 1840-1940, pictură, grafică; „Salonul oficial interbelic, pictură, grafică"; „1945-1965 realism socialist?", pictură, grafică. n 2005 înfiinşează ASOCIATIA EXPERTILOR SI A EVALATORILOR DE ARTA DIN ROMANIA, al cărei Preşedinte este. Actualmente, Asociatia este membru al ANEVAR.

AUREL SIBICEANU

litere

Nicolae Oprea

Cronica întârziată

Coborârea în memorie şi duhul povestirii

Miza romancierului este, de această dată, mult mai ambiţioasă. El depăşeşte limitele istoriei cu referinţă autobiografică spre a reconstitui istoria mare prin destinele tragice ale unor personaje care ilustrează realitatea brutală a „gulagului" românesc din anii comunismului stalinist.

Poet de prim-plan al generaţiei optzeciste, Gabriel Chifu – ca mulţi congeneri polivalenţi - şi-a fructificat deopotrivă înzestrarea de prozator. Începând din 1987, când debutează în această ipostază cu *Unde se odihnesc vulturii* (debutul poetic datând din 1976), a evoluat constant, publicând în deceniile de interferenţă dintre milenii alte şapte romane: *Valul şi stânca*, *Maratonul învinşilor*, *Cartograful puterii*, *Povestirile lui Cesar Leofu*, *Visul copilului care păşeşte pe zăpadă fără să lase urme sau Invizibilul, descriere amănunţită*, *Relatare despre moartea mea sau Eseu despre singurătate* şi *fragmente din năstruşnica istorie a lumii de gabriel chifu trăită şi tot de el povestită*. În proza din urmă, în fond inclasificabilă, mai aproape de formula unui Bildungsroman în genul *Vieţii ca o pradă*, poetul-prozator recompune istoria trăită printr-o călătorie retrogresivă, o coborâre în memorie care inversează ordinea evenimentelor. Aceeaşi manieră anti-convenţională, ignorând cronologia liniară, este condusă spre perfecţiune în al nouălea roman, *Punct şi de la capăt* (Ed. Polirom, Iaşi, 2014).

Miza romancierului este, de această dată, mult mai ambiţioasă. El depăşeşte limitele istoriei cu referinţă autobiografică spre a reconstitui istoria mare prin destinele tragice ale unor personaje care ilustrează realitatea brutală a „gulagului" românesc din anii comunismului stalinist. După principiul regresiunii în timp, coborând în memoria povestitorului, materia epică este distribuită de romancier în zece capitole-zile (în fapt, nouă), acoperind întreaga perioadă comunistă (plus războiul mondial prevestind împărţirea funestă a Europei), din 1989 şi până în 1940. Acţiunea rememorată începe, aşadar, în *Ziua de sâmbătă, 23 decembrie 1989* şi se încheie simbolic în *Ziua de luni, 8 iulie 1940*. Fireşte, ziua indicată expres în spiritul veridicităţii cronicăreşti constituie doar punctul de plecare, întrucât prozatorul dublat de „duhul povestirii" relatează şi întâmplările din *altele dinainte; dar şi următoarele*, cum menţionează în titlurile de fixare istorică. Al zecelea capitol, *Dimineaţa zilei de luni, 8 iulie 1940*, cel mai scurt, reprezintă o reluare fragmentară, contrapunctică, a celui de-al nouălea şi este focalizat pe imaginea adolescentină a unuia dintre cei doi protagonişti în pereche antitetică. Reiteraţia desemnează, în fond, sfârşitul memoriei povestitorului însufleţit altădată de duhul povestirii, care îl părăseşte, odată cu viaţa, spre a se muta în fiinţa de hârtie a autorului romanului. Aflăm de aici că, în ziua când împlineşte 15 ani, ambiţiosul Damian Bordea îşi promite solemn că va fi un învingător în viaţă, gândind ca atare asupra dimensiunii temporale: „Timpul pe care-l am în faţă e nesfârşit. Şi totul nu e decât promisiune şi slavă".

Eroii acestui bifurcat roman al formării (şi deformării) sunt exponenţii unor concepţii opuse de viaţă, corespunzând tipologiei romantice a antitezei: îngerul şi demonul. Foşti colegi de liceu în orăşelul Limanu-de-Sus, Octavian Cadar şi Damian Bordea, aflaţi în rivalitatea pentru afirmarea personalităţii, sunt, pe deasupra, îndrăgostiţi de aceeaşi fată cu destin tragic. După război, amândoi sunt aruncaţi în închisorile comuniste din cauza unei liste aleatorii a Frăţiilor de Cruce, întocmită de profesorul lor în 1940. În infernul temniţei, Cadar se salvează prin apel la memorie şi exerciţii spirituale „de ieşire din trup". Pe când Bordea, care aderase la comunism imediat după război, ajunge un torţionar barbar în închisoarea de la Piteşti. Ponderea cea mare în ficţiunea romanescă îi revine personajului angelic, al cărui destin este urmărit dincolo de limita temporală fixată în *zile*. Reabilitat după '89, el reînfiinţează Partidul Naţional Ţărănesc şi devine curând personalitatea politică cea mai respectată. A câştigat alegerile pentru preşedinţia ţării în 1992, în competiţie cu un fost demnitar comunist (anonim!), dar va fi răpus de cancer. „După moartea sa – specifică naratorul – s-au refăcut alegerile şi a câştigat rivalul său, activistul de partid convertit la democraţie. Ţara a intrat într-o stare ce ar fi putut fi rezumată prin termeni ca: somnolenţă, băltire, stagnare, eclipsă". Această „rectificare" a realităţii istorice este recunoscută de *duhul povestirii* găzduit de profesorul Bazil Dumitrescu în secvenţa finală, într-o formulare (auto)ironică: „un exemplu care încalcă strigător la cer regula adevărului istoric, un exemplu de intervenţie brutală a naratorului în desfăşurarea faptelor este episodul cu alegerile din 1992; căci, desigur, numai în mintea mea, adică a duhului povestirii, alegerile au fost câştigate atunci de Octavian Cadar".

În aria naraţiunii complicate cu bunăştiinţă, împânzită de monologuri (interioare / orale), *cuvântul monologic* al protagonistului aşa-zicând pozitiv se confundă cu al povestitorului cu funcţie auctorială. În linia poeticii dostoievskiene, concepţia prozatorului e reflectată în monologul eroului său; cu un exemplu: „Felul cum procedează cei de aici e ceva nemaivăzut, căruia e foarte dificil să-i ţii piept. Omul e o fiinţă socială, are nevoie ca de aer să întâlnească alţi oameni, să comunice cu ei. Omul are nevoie ca de aer să vorbească: Dacă-l desparţi de lume şi-l închizi în el însuşi, îl închizi în tăcerea asta mormântală, nu mai e om, îi distrugi resorturile lui de adâncime, esenţa lui, îl înnebuneşti, îl desfiinţezi, îl nimiceşti". Rezistenţa morală şi puterea de a ignora sistemul totalitarist refugiindu-se în grădinărit (precum Candide al lui Voltaire) sunt subliniate adesea în istorisirea profesorului Dumitrescu pe care dorise să-l urmeze în studiul istoriei. Dar instaurarea regimului comunist îi frânge destinul ascendent, cum sintetizează povestitorul: „După război, lumea românească intrase în nebunia comunistă, iar el, în loc de o carieră remarcabilă, cum ar fi fost firesc, nimerise direct *în prăpastie*, adică fusese arestat, făcuse puşcărie, ceea ce îi schimbase întreg cursul vieţii şi, în primul rând, îl transformase complet pe el, ca om: când ieşise din penitenciarul de la Râmnicu Sărat era altul, *cu totul altul* decât înainte".

Prototipurile reale ale protagoniştilor sunt uşor recognoscibile: demnul politician ţărănist Corneliu Coposu şi torţionarul diabolic Eugen Ţurcanu. Deşi personajele sunt creaţiile sale exclusive, romancierul a apelat, în chip firesc, la surse livreşti spre a le contura obiectiv. În privinţa torţionarului comunist (altul decât personajul-narator dintr-un roman anterior, *Povestirile lui Cesar Leofu*) care a inventat *procesul de reeducare* după metoda sovieticului Anton Makarenko, autorul a apelat probabil la *Patimile după Piteşti* de Paul Goma şi, mai cu seamă, la *Fenomenul Piteşti* de Virgil Ierunca. Damian Bordea înfiinţează la Piteştii ODCD (Organizaţia deţinuţilor cu convingeri comuniste) şi aplică bestial metoda reeducării („transformarea de sine") în trei secvenţe (cum le numeşte G. Chifu): *demascarea internă, umilirea/demascarea publică* şi *demascarea externă*. Virgil Ierunca distingea şi el aceleaşi *faze*, urmate de cea finală, în care deţinutul reeducat se transformă din victimă în călău, conducând el însuşi procesul de reeducare al celui mai bun prieten al său. În 1951-52, autorităţile comuniste, presate din exterior, opresc procesul şi, inventând o diversiune a foştilor studenţi legionari, îi condamnă pe torţionarii machiavelici la moarte. „Îngerul decăzut, demonizat" – astfel caracterizat în text - Damian Bordea (ca şi Ţurcanu) va fi executat doi ani mai târziu, în 1954 (paradoxal, fiind şi anul naşterii autorului!).

Ingenios în sfera compoziţiei narative, Gabriel Chifu flanchează zilele-capitole derulate în marşarier cu un gen de prolog (*În căutarea poveştii*) şi epilog (*În loc de epilog*), în simetrie semnificativă. Un ziarist din capitală, Valentin Dumnea, cu oarecare succes literar, tânjind să scrie o „carte tulburătoare", un roman de consacrare, este rugat de amicul său, psihiatrul Mihai Deleanu, aflat în preajma morţii, să-i găsească mama naturală. Turnura detectivistică din acest preambul romanesc este, însă, o pistă falsă. Întrucât aflarea mamei care murise în timpul naşterii (Vera Stănescu, iubita celor doi eroi antitetici) constituie o ieşire spre simbolistica naşterii şi a renaşterii într-o altă lume, mai bună. Hotărându-se să înceapă ancheta jurnalistică după moartea medicului, în 1912, scriitorul obsedat de conceperea unei cărţi autentice ajunge la Craiova, unde-l cunoaşte pe profesorul centenar Bazil Dumitrescu. Din acest punct, sensul căutării apare în altă lumină, printr-un fel de glisare în dimensiunea metafizică. Ascultând „istorioarele" profesorului, Dumnea are revelaţia că a găsit, în fine, „povestea adevărată şi puternică", devenind tot mai sigur pe sine, convins că „povestea lui a trecut de la el la mine". Dacă la începutul istorisirii sale, profesorul ce se consideră cel mai vârstnic locuitor al planetei apare ca un *om fără vârstă*, plin de vigoare, înaintând prin zilele-poveşti devine tot mai bătrân, sleit de puteri („un biet om devastat de Alzheimer, cu vorbirea alandala şi mintea la fel"). Situaţia este întrucâtva asemănătoare cu a povestitorilor bănulescieni din *Cartea milionarului* care pe măsură ce povestesc viaţa altora – ignorând interdicţia de a povesti, funcţionând ca lege inflexibilă în universul omului arhaic - se desprind treptat de viaţa proprie şi îşi apropie sfârşitul.

Harul povestitorului şi relaţia misterioasă a naratorilor sunt explicate aproape punctual în pseudo-epilogul cu titlu expresiv: *Scurt monolog final al profesorului Bazil Dumitrescu sau poate al musafirului său, duhul povestirii*. Profesorul de istorie nu era decât o simplă gazdă a *duhului povestirii*, un corp pentru însufleţirea spiritului: „Nu ştiu de ce m-a ales tocmai pe mine, dar am fost sigur că a venit în mine, căutându-şi un adăpost, o casă în care să locuiască, fiindcă el nu are trup şi, pentru a se manifesta, trebuie să împrumute trupul unui ins oarecare şi să-l folosească. A venit în mine şi de atunci, zeci şi zeci de ani, nu m-a mai părăsit. A rămas aici până când povestea aceasta, consumându-şi toate potecile şi ungherele, şi-a atins deznodământul". Încă din 1940 (punctul iniţial al istoriei, în ordine cronologică), a simţit că viaţa personală s-a încheiat, trăind de-atunci, cum mărturiseşte, „nu pentru mine însumi, ci pentru el, pentru duhul povestirii". Dar povestea trebuia *înregistrată* şi intermediarul apelează, în consecinţă, la o „nouă gazdă". Altfel spus, rapsodul/povestitorul oral este părăsit de duhul care se mută în corpul scriitorului care întreţine idealul unei *cărţi vii*. Deşi profesorul nu e prea convins că „scriitoraşul cel ratat" îşi va îndeplini misiunea decurgând din funcţia magică a povestirii. Transplantul metafizic nu alterează, însă, realismul viziunii. Întrucât duhul convertit în narator a relatat faptele, cum subliniază, pe un ton obiectiv. Într-adevăr, pe parcursul naraţiunii, el îmbracă adesea veşmintele unui „arhivar meticulos", devenind biograful destinelor care se întretaie dramatic. Până şi personajele episodice (pe lângă Vera - personajul feminin central, Volodea Pedisov – cuceritorul rus, Peter Stewart – aviatorul american, Nicolschi – şeful Securităţii, Corneliu Terezianu – deţinutul reeducat, Marinică Slabu, Aglaia Dumitrescu ş.a.) beneficiază de biografii abreviate, în sprijinul autenticităţii.

Productul unui constructor expert de universuri ficţionale, *Punct şi de la capăt* este un roman complex, înţesat cu *semne*, unele de sorginte livrescă, într-o expunere non-liniară, cu stări conflictuale pline de tensiune care pot atrage şi ţine în priză *cititorul ideal* invocat în preambul.

NOprea

cronici

Liviu Ioan Stoiciu

Un destin, de bine, de rău. LIS-65

Sunt scriitori cărora li se dedică pagini întregi de revistă (mai ales dacă au funcții în lumea literară, dacă sunt iubiți de colegi de pahar) când împlinesc „o vârstă rotundă”, la 55 sau 60 de ani. Eu mă voi serba singur, că nu se împiedică nimeni de mine, prietenii preferă discreția, știu ei de ce.

La 65 de ani poți să tragi, totuși, niște concluzii și să apeși pe o linie sau alta a desenului unui autoportret, să subliniezi niște trăsături. Ce e sigur, e că mi-am făcut datoria față de mine însumi (din câte am înțeles eu că e o datorie, venind pe această lume), după puterile mele și după cât mi-a fost scris, chiar dacă am ratat „obiective personale” pe ici, pe colo (poate chiar prin părțile esențiale; de exemplu mi-am ratat, cu bună știință, ascensiunea în plan social, „cariera”; viața dedicată inconștient literaturii, servituților creației literare, nu m-a lăsat; pentru mine era incompatibil „studiul obligatoriu organizat, superior” cu libertatea la masa de scris; m-am temut mereu că voi fi influențat de „sursele de gândire” ale „modelelor”, de stilul lor, care-mi pot banaliza sau duce în derizoriu, dacă nu în comun, „mentalitatea”, spontaneitatea, coloana vertebrală; din păcate, nu știu nici azi dacă nu sunt un impostor în societate, de fapt sau o mediocritate fără pretenții; am avut detractori care m-au arătat cu degetul și în acest sens). Am încercat tot timpul să mă comport „ca un om obișnuit”, în primul rând: am avut casă, masă, serviciu, am avut (și am) familie, soție (Doina Popa, azi scriitoare; când ne-am cunoscut, cenaclistă) și copil (Laurențiu Ion Stoiciu, azi are 39 de ani; a terminat Dreptul, dar azi are afaceri exclusiv pe internet, în domeniul IT). Am trăit la limită, de azi pe mâine, neavând „posibilități materiale” (am făcut tot posibilul cât am fost în funcții, pus de destin în funcții împotriva voinței mele, să mă achit de obligații și să mă retrag, să nu dau de gustul puterii, să nu mă trezesc peste noapte corupt, inclus în sistem, tentațiile fiind mari). Am reușit abia în 2014, după ce am vândut apartamentul din Piața Unirii din București, să ne mutăm fiecare la casa lui (și fiul, și soția, și eu). Cum arată biografia unui scriitor ca mine (nu contează din ce linie sau ierarhie a literaturii române), în interpretare personală și fără să se compare? Îmi pot permite luxul să fac pe nebunul la 65 de ani?

Să fac o periodizare. **Perioada 1950–1967**, în mare parte legată de Adjud: de la copilărie la terminarea liceului. Din 1968 sunt plecat de la casa părintească (unde am revenit numai pentru a mă pregăti pentru facultate), în armată (un an și patru luni) și la diverse locuri de muncă, în toată țara.

M-am născut la 19 februarie 1950 la un canton CFR (Dumbrava Roșie) de lângă Piatra Neamț din părinți moldoveni trecuți de 30 de ani, din orașul Adjud (tata, Ioan) și din comuna Adjudu Vechi (mama, Ioana). Mama mea, Ioana Sandu: părinții ei (Anica și Gheorghe Sandu) erau moldoveni din moși strămoși, din Adjudu Vechi, vatra Adjudului. Mama mea a murit când eu aveam un an și patru luni, în 21 iunie 1951, trăsnită în bucătăria de vară la Cantonul 248 (Halta CFR Adjudu Vechi), unde abia se stabilise cu tata, venită de la Piatra Neamț mai aproape de părinții ei. Tatăl meu, Ioan Stoiciu: mama lui (Steliana Balaci) era de origine din Ardeal, refugiată la Adjud, iar tatăl (Milea Stoicev / Stoiciu), era aromân din Bulgaria actuală, de la granița cu Grecia, venit din Macedonia grecească în România, refugiat în urma unei răscoale a macedonenilor aromâni de la începutul secolului 20, sub imperiul otoman. Tatăl tatălui meu era specializat în „lucrări de artă”, în poduri CFR, a murit în 1940. Părinții tatălui meu aveau casa lor în Adjud... Altfel, tatăl meu a fost prizonier trei ani în Siberia (capturat cu mașina de Cruce Roșie pe care o conducea, la Cotul Donului), a murit la 90 de ani, în 2007 la Adjud, a fost ceferist (la colectivizare i s-au confiscat pământul arabil, animalele mari și uneltele agricole, sărăcind brusc). După ce i-a murit soția (mama mea), tatăl meu s-a recăsătorit cu Elena Berescu (dintr-un sat de pe Trotuș, Bâlca) și a mai avut patru copii, trei fete (Mela, Fănica-Ita, Sofia; Sofia a murit la 18 ani) și un băiat (Marian), surioare și frate buni mie (toți au copii la rândul lor, azi). În 1965 tatăl meu s-a mutat cu familia în casa lui, în Adjud (azi casa părintească e în ruină, depozit). Eu am copilărit la Cantonul 248, Halta CFR Adjudu Vechi (aici era locuința de serviciu a tatălui meu, șef de echipă la întreținere de cale ferată, cu district la Bacău), la 2 kilometri de comuna Adjudu Vechi și la 4 kilometri de orașul Adjud. Dat de șase ani la școală, fac primele șase clase la Adjudu Vechi. Din clasa a VII-a sunt mutat la Adjud, de unde iau diploma de bacalaureat a liceului teoretic (secția umană) în 1967, la 17 ani... Am „editat” (scrise de mână, pe foi A 3 îndoite, dublate) la Adjud, „ca licean”, șapte publicații ale mele, în care pot să spun că am debutat cu poezii ale mele, proze, eseuri, dramaturgie, publicistică sau desen. Din toamna anului 1967 am părăsit locurile natale (în acest an am debutat într-o pagină literară a ziarului regiunii Bacău, *Steagul Roșu*, cu un poem).

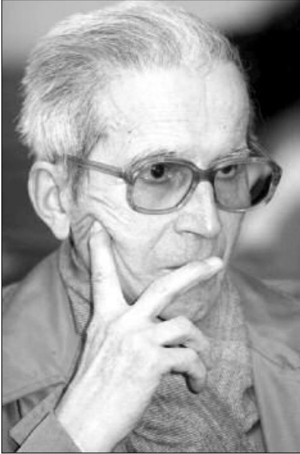
Perioada de boemă: 1968–1975. Cea mai intensă, mai „fără căpătâi”, mai scoasă din țâțâni perioadă din viața mea, am schimbat locuri de muncă, meserii și localități. Dominată de „băutură, tutun, femei” – plus tentative de sinucidere. În octombrie 1968 am plecat voluntar în armată – repartizat la tancuri, la Bârlad, radiotelegrafist (aveam 18 ani; fusesem din februarie 1968 profesor suplinitor într-o comună de pe malul Trotușului, Ruginești), provocat de intrarea în forță a trupelor URSS (ale Tratatului de la Varșovia, mai puțin ale României) în Cehoslovacia. După care, în martie 1970 am venit la o mină de cupru, la Bălan, să muncesc în subteran (în paralel munceam și la birouri, la suprafață, „calculator”, la contabilitate) și să mă trezesc la realitate (îndoctrinat în armată)... Îmi căutam un drum al meu, bețiile crunte și aventurile amoroase m-au destabilizat, mi-au agravat până la cer frustrările. Scriam poezie și proză fără speranță, pentru sertar. Din aprilie 1971 am fost transferat la Miercurea Ciuc, la ziarul *Informația Harghitei*, șef al secției scrisori și corector. Previzibil, am supărat autoritățile cu articolele mele, și în noiembrie 1971 am fost trimis la facultatea de ziaristică la București, dar am preferat filologia. Trebuind să mă întrețin singur, am muncit din greu la „Spicul”, la București, la fabrica de pâine, încărcător-descărcător (observ, e o perioadă necuprinsă în cartea de muncă). Din luna mai până în august 1972 am fost angajat la Frigotehnica, mă ocupam de export, verificam acte (dar tot „muncitor necalificat” eram trecut în acte), apoi din septembrie 1972 până în februarie 1973, inclusiv, m-am transferat la Uzina de Pompe „Aversa”, tot la birouri, la coordonat ieșirile și intrările mașinilor de marfă („muncitor necalificat” în acte, la fel). Am date exacte din cartea de muncă, scoasă acum (când scriu aceste rânduri) la vedere pentru pensionare... În 1972 am primit premiul revistei *Vatra* pentru proză (în juriu cu Romulus Guga și Dan Culcer). Am învățat pentru facultate „printre picături”. Din 1972 până în 1974, inclusiv, am condus la București (la Casa de cultură din Str. Mântuleasa) un cenaclu studențesc intitulat „3,14” (zece membri de atunci ai lui azi sunt membri ai USR). În martie 1973 am plecat iar la mină, în subteran (aveam deja calificare de „miner”), la cărbune, la Petroșani-Dâlja (azi mina e închisă), în mai 1973 m-am accidentat la o mână. După accident, am abandonat și locuri de muncă și studii, nimic neavând rost, trăiam „liber” din expediente... În 1973, la 23 de ani, am avut șapte tentative de sinucidere și șapte salvatori (cifra 7 e obsedantă), considerându-mă un ratat incurabil. Natural, însă, în această perioadă de boemă am scris (de altfel, la cenaclul pe care-l conduceam la București trebuia să vin la toate ședințele lui cu texte obligatoriu originale-inedite, asemenea tuturor membrilor lui; citeam toți, ședințele se prelungeau la nesfârșit), dar nu-mi găseam un timbru al meu. După eșuarea ultimei tentative de sinucidere (cu Verde de Paris, dus tocmai la Năsăud de un poet cenaclist), în decembrie 1973 m-am retras la casa părintească, la Adjud, pregătit moral să o iau de la capăt cu pregătirile pentru facultate (filozofie), să-i fac pe plac tatălui meu. Curios, la 24 de ani, din senin, am definitivat și dactilografiat primul meu volum de versuri – cu banii luați pe casa moștenită de la mama mea, de pe Strada Mare din Adjud, vândută acum de tata (am împărțit banii, legal, cu el), în speranța că mă voi mai echilibra psihic, am cumpărat și o mașină de scris. Coincidență, în revista *Familia*, în acest an 1974, Ștefan Aug. Doinaș m-a prezentat original, publicându-mi o pagină de poezie. Cu banii luați pe casa moștenită am stat cu chirie la București și am frecventat cenaclurile bucureștene, boema mea s-a radicalizat, atingând cote insuportabile („băutură, tutun, femei”, știți). În toamna anului 1974 am plecat din București la Cluj-Napoca (am găsit gazdă în cartierul „Dâmbul Rotund”), însoțit de o cenaclistă, Doina Popa (care avea să-mi devină soție), pregătit pentru filozofie la fără frecvență... Aici am făcut un „cenaclu familial”, am scris și eu și Doina Popa în prostie, să avem ce să citim la fiecare ședință. Practic, așa ne-am regularizat (și profesionalizat, de ce nu) scrisul. Fiindcă n-am găsit loc de muncă la Cluj-Napoca și nu mai aveam posibilități de supraviețuire, Doina Popa rămânând gravidă, ne-am întors la București. Se terminaseră demult banii luați pe casa moștenită, m-am angajat la București în siderurgie, la „fabrica de țevi” Republica, „controlor de calitate” (calificat; curios, în cartea de muncă sunt trecut tot „muncitor necalificat”), în martie 1974 – dar n-am rezistat decât trei luni, în mai 1975 mi-am dat demisia, intrat în conflict „sindical” cu conducerea, din cauza condițiilor de muncă... Ce să fac, în situația în care Doina Popa trebuia să nască? Am venit împreună la casele noastre părintești, la Adjud și la Focșani, ne-am căsătorit (nu aveam nici „lingură de lemn”; dezamăgirea era maximă în ambele noastre familii de origine, altele fiind așteptările lor) și în 25 iulie 1975 s-a născut Laurențiu-Ion, fiul. Aveam domiciliul într-o cameră a apartamentului de trei camere a părinților Doinei Popa (Vasile și Maria Popa, care locuiau cu fiul lor pensionat de boală, Aurel). Am lucrat ziler la Focșani pe șantier la Vinalcool, și la reparat lădițe și spălat vane la Fabrica de coniac – până în septembrie 1975, când am devenit pedagog, prin concurs, la Liceul industrial 1 (Grup școlar IDSMSA). La finalul anului 1975, aveam 25 de ani, „m-am lăsat” pentru totdeauna de „băutură și tutun” (cu femeile m-am mai încurcat după Revoluție, dar m-am învățat minte), devenind de nerecunoscut pentru foștii prieteni...

...în această perioadă de boemă am scris (de altfel, la cenaclul pe care-l conduceam la București trebuia să vin la toate ședințele lui cu texte obligatoriu originale-inedite, asemenea tuturor membrilor lui; citeam toți, ședințele se prelungeau la nesfârșit), dar nu-mi găseam un timbru al meu.

Am mai repetat, am observat că la 7 ani (cu un an în minus sau în plus), „în medie”, mi se schimbă viața: la 7 ani (dat de la 6 ani), elev la Adjudu Vechi (navetă de la Cantonul 248 în comună); la 14 ani, mutat la oraș, la Adjud, elev la liceu (la 15 ani am fost exmatriculat trei zile, fiindcă am afișat poezii critice la gazeta de perete, am fost mutat disciplinar de la casa părintească la internatul liceului, urmărit îndeaproape); la 21 de ani sunt transferat de la Combinatul Minier Bălan (unde eram angajat miner în subteran), la Miercurea Ciuc, șef al secției scrisori și corector la ziarul *Informația Harghitei* (alungat pentru articole care deranjau în noiembrie 1971); la 27 de ani, debut editorial cu un ciclu de poeme într-un „Caiet al debutanților – 1977” apărut la Editura Albatros în 1978... Etc.

(Va urma)

Florian Stanciu

Vitejii-închipuiți: Priviți-i!

Ieri, până mai ieri

alergau, în dinți cu

sabia de oțel a cuvântului

și cu arătătorul înfipt

în burduful orizontului.

Așa treceau. Într-un zbor.

Prag

La stoarcerea de cuvinte:
Cuibar de raze o vrem,
declinare speranței
în grota lui Polyfem.

Tobă de râset și plânset,
sinele făpturii... cum să-l alungi?
Deapănă rostirea de taină,
timbrul eului pe strune lungi.

Sferă de aur: amiaza

Sferă de aur, amiază,
ce pătrunzi, din ochi ce pierzi
de la nour, munte, rază
la șopârla cu solzi verzi?

Sferă de aur, amiază,
împietrești lumile: Un răstimp
serv de ți-aș fi, strajă,
în templul tău să mă plimb.

Sferă de aur, amiază,
secundele în clepsidră adorm,
de tine răsturnate din starea trează
în cea de somn.

...Sferă de aur: amiaza –
cumpănă luminii doar ea,
când pe creanga unei raze
ațipește pasărea.

Cerbul A.

Rânduri-rânduri treapădă
alfabetul de cerbi.
Prin ale zilelor oglinzi
Amețesc bătrâni, imberbi.

Lasă moartea, las-o
dom'le vânător! am strigat.
Poc-poc! îndoliază ceasul
soarele inimii, sacadat.

Convorbim în ecouri și
sibilic: O-hi, o-ha!
Ce-am zărit, ce nu, silueta
mi se năzare, a cerbului A.

Vin cuvintele

Neîndurat vin tăcutele mutele
nicicând îndeajuns cunoscutele –
cuvintele sfintele
te caută, ieși înainte-le.

Din sinea lucrurilor răsar
de tâlc încărcate și har
rânduri-rânduri pe toate
un dor le străbate:

De-ar fi în tine una
cu pietrele soarele luna
cu prundul și țipla cerească
în sângele tău să se-oglindească.

Clio (I)

Ei zoreau să se înstăpânească
pe craniul și inima noastră –
gândirilor noastre să le dăm foc,
de noi înșine să ne lepădăm.

Ei zoreau și zoreau
pe țărmul nostru să se cuibărească,
în alianță cu acei nori
până departe purtători de mari umbre.

Zarea ne-o sfâșiau – și veghea –
cu țipătul păsărilor de pradă.
Urechea noastră pe-atunci asurzise
și ochiul – la ceasul amiezii – vedea

numai văzduhuri de plumb. Sori
invizibili doar în spațiul inimii mai
răsăreau.
Adânc de nu ne-am fi împlântat rădăcinile
în solul natal – ne-am fi prăbușit.

Clio (II)

Vitejii-închipuiți: Priviți-i!

Ieri, până mai ieri
alergau, în dinți cu
sabia de oțel a cuvântului

și cu arătătorul înfipt
în burduful orizontului.
Așa treceau. Într-un zbor.

Și acum, priviți-i
Cum se întorc! Ei, salvatorii
împenați! Ei, sămânța de leac!

Țepene le sunt brațele, umerii.
Aripi de păsări ucise. Și
în fiece pas, câtă lehamite!

Pe ochi, căzute pleoapele.
Ce zare de fum – o dezic?
O clipă, numai una priviți-i!

Li se usucă umbra pe drum.
Li se cască sub călcâie nimicul.
Nicio piatră nu tresare pe unde trec.

Și – niciun cuvânt.

Laudatio

Pe dealuri acasă se cern lumini,
borangicuri de-azur undesc peste grădini,
înaltul și adâncul mustesc
de fulgere și albastru ceresc.

*

Pe dealuri acasă în zori
triluri de aripi și la subsuori,
tril e glasul, pinten piciorul,
ești pasărea și însuși zborul.

*

Pe dealuri acasă nici știi cât este
lucrul de-aievea și cât poveste,
făptura salciei de prin oglinzi
ai vrea în brațe s-o prinzi.

*

Pe dealuri acasă străjuiesc plopii,
vâlvori și coloane de care te-apropii,
întâi, cine întrezărește pe cine,
mai freamătă ei pentru tine?

*

Pe dealuri acasă-n amiezi
tot chipuri de-ale tale străvezi;
iarăși te sui, copil, prin copaci,
la scaldă în straie de apă te-mbraci.

*

Pe dealuri acasă-n urma ta
parcă vine, revine mereu cineva;
pași, glasuri, ecouri auzi
ori doar vântul poposește-n duzi?

*

Pe dealuri acasă seară de seară
suie iubirile și coboară,
ele-nde-ele, nu știi cum
iluminează colbul pe drum.

*

Pe dealuri acasă luminișuri cutreieri,
în liniștea toarsă, retoarsă de greieri
deslușești noime, reînnozi fire
între focul din vetre și cimitire.

*

Pe dealuri acasă-n sărbători
bat și bat clopotele; cântecul lor
surpă văzduhul, șiroiește-n cascade,
pe-ale cerului streșini, cade, recade.

*

Pe dealuri acasă-n amurg
miriade umbrele cu tine curg
într-o umbră decât ele mai mare,
tărâm peste care luna răsare.

Mihai Merticaru

poesis

POVAŢĂ

Cincizeci de nimfe te urmăresc, poete,
Ai grijă să nu-ţi cadă vreuna pe cap,
Că nu te mai tratează nici Esculap
Şi pierzi excursia printre comete!

În roca timpului, de când tot sap,
Am descoperit poveşti şi sonete
Despre faimoase întâlniri secrete
Între o nereidă şi un arap.

Păstrează curată cămaşa lui Orfeu,
Să te bucuri de răsplată aleasă,
Să ştii că eşti febleţea lui Dumnezeu,

Vână de aur în nobil minereu!
Veşnicia ţi-a fost dată mireasă,
De omeneasca moarte nu-ţi mai pasă.

CONCERTUL NIMFELOR

Nereidă, nălucă sau naiadă,
Din care zări albastre ai răsărit?
Din ce catedrală te-am deszidit?
Din ce ramuri te-am rupt, din ce livadă?

În coroană de regină mărgărit,
În munţi silhui, ameţitoare driadă,
Minunea unde ar fi putut să şadă?
Cum de tocmai la noi a nimerit?

Dar, iat-o, se apropie de mine,
Mă-nvăluie valuri de păr auriu,
Cu braţele de gâtul meu se ţine,

M-aprinde, mă-ngheaţă printre suspine,
Eu îi caut gura şi-aud glas mieriu:
-Scoală-te, iubitule, că e târziu!

INVITAŢIE

Te-aştept înfrigurat de-o veşnicie
Să apari pe aleea mea de ceaţă.
N-auzi cum deznădejdea mă răsfaţă
Şi ziua-mi întreagă e sălcie?

Noaptea nu se mai face dimineaţă
Şi umblă pe coclauri zurlie,
Strugurii nu se mai coc în vie
Şi roua din privire îmi îngheaţă.

Iubita mea născută dintr-un vis,
Euritmia vieţii-mi, fără tine,
E un testimoniu abrogat, prescris,

Un refren anacronic şi fără bis.
Lasă-ţi izvorul cu-al meu să se-mbine,
Hai să ne scriem povestea cu aldine!

UNICAT

Ne-am întâlnit într-un decor mirific,
Vrăjiţi de miresme, cântece şi flori,
Cum nu găseşti în viaţă de multe ori,
Şi vreau momentu-acela să-l glorific.

Din tălpi în creştet ne-au fulgerat fiori
Şi basmul şi-a urmat un curs atipic,
C-un arsenal de întâmplări prolific,
Mustind de farmec, suspansuri şi culori.

Pluteam fericiţi pe înălţimi astrale,
Setea de zbor gâlgâind în artere,
Azurul îl placam cu albastre dale,

Să nu-ţi intre vreo aripă-n sandale.
Dragostea ne era unica avere
Şi speram că-i ultima care piere.

Octavian Doclin – 65

Octavian ***DOCLIN*** *(n. 18. II. 1950, Doclin, Caraş-Severin).* ***Volume: Neliniştea purpurei****, 1979;* ***Fiinţa tainei****, 1981;* ***Muntele şi Iluzia****, 1984;* ***Curat şi nebiruit****, 1986;* ***Cu gândul la metaforă****,1989;* ***Metafore gândite-n stil pentru când voi fi copil****, 1991;* ***Ceasul de apă****, 1991;* ***A te bucura în eroare****, 1992;* ***În apărarea poemului scurt****, 1993;* ***Climă temperat continentală/Temperate Continental Climate****,1995;* ***Agresiunea literei pe hârtie****, 1996;* ***Esau*** *(33 poeme), 1997;* ***47 Poeme despre Viaţă, Dragoste şi Moarte/ 47 Poems about Life, Love and Death****, 1998;* ***Poeme duminicale****, 1998;* ***Între pereţi de plută sau Moartea după Doclin****, 1999;* ***Dubla eroare****, 1999;* ***Metafore gândite-n stil pentru când voi fi copil*** *(ediţia a II-a), 1999;* ***Poemele dinaintea tăcerii****, 1999;* ***Urma paşilor în vale****, 2001;* ***Nisip, ape de odihnă****, 2002;* ***Carte din iarna mea****, 2003;* ***Pîrga****, 2004;* ***Pîrga II****, 2004;* ***55 de poeme*** *(antologie), 2005;* ***Locomotiva şi vrabia*** *(antologie), 2006;* ***Pîrga III****, 2006;* ***ŃÜÝĐßĂŔÍĹ (Pîrga)****, traducere în limba bulgară, 2006;* ***Metafore gândite-n stil pentru când voi fi copil*** *(ediţia a III-a), 2007;* ***Pîrga (I, II, III)****, 2007;* ***Golf în retragere (55 de pome) /Golf im Rückzung (55 Gedichte)****, 2008;* ***Urna Cerului****, 2008;* ***Aquarius****, 2009;* ***Sălaşe în iarnă****, Antologie, 2010;* ***Docliniană (55+5 poeme)****, 2010;* ***Firul cu plumb/ The Plummet****, 2011;* ***Nata-Ioana vrea păpuşi****. Versuri pentru copii, 2011;* ***20 + 1 poeţi din Banatul montan (Judeţul Caraş-Severin).*** *Antologie realizată de Octavian Doclin, 2012; Octavian Doclin şi Ada D. Cruceanu,* ***Faţă în faţă.*** *Publicistică, 2012; Octavian Doclin şi Ada D. Cruceanu,* ***Faţă în faţă (2).*** *Publicistică, 2013 ;* ***Nata-Ioana-i şcolăriţă****, Versuri pentru copii, 2014.*

PRAF ŞI PULBERE

Ca un animal de pradă, hăituit şi rănit,
în bătaia uşoară a puştii,
a ieşit el în faţa cuvîntului,
cu palma stîngă întinsă, rostind doar atît:
acesta este locul unde am ţinut ascunsă
imaginea reală, lucrată în filigran,
a morţii, pe care voi n-aţi ajuns s-o cunoaşteţi.
Astfel a vorbit. Şi atît. După care
a întors spatele cuvîntului.
Cuvîntul praf se făcu. Şi mîna pulbere.

ÎN APĂRAREA LUI ESAU

La început a fost Cuvîntul.
Lipit cu geana de prima literă
a ieşit în lumină poetul.
Cu pleoapele tremurînde privea prin grădina
poemului.
Isvoare de lapte şi miere ţîşneau din locuri
umbroase.
Păsări de toate culorile cîntau prin copaci.
Prea obosit de multele viziuni ale Sale,
Cuvîntul cedă plictisit şi sincer, dezinteresat
şi aproape bătrîn
dreptul de întîi născut.
Voi crea, singur, o altă lume, îşi spuse
mulţumit Poetul,
în timp ce frămînta, fericit şi viclean,
una cîte una, în palmele lui,
literele.

La început a fost Cuvîntul –
zîmbi, prefăcut, Poetul.

FĂRĂ TITLU

Fiindcă, iată, de-acum
fiinţa mea va sta tot mai întreagă
sub semnul stelelor căzătoare.
Voi lăsa pe cerul amintirii voastre
doar o singură dîră de lumină.
Mă veţi căuta, unii nerăbdători, alţii nepăsători,
chiar printre aceste litere, agresîndu-vă.
Eu voi sta lîngă ele, ascuns ca-ntr-un nor.
De-acum nevăzut. Voi, auzindu-mă.
Şi uite-aşa începem o viaţă nouă.
Tot împreună.

(GOLF ÎN RETRAGERE)

Neîndurător, ca suliţa înfiptă drept
în măduva spinării taurului,
Poetul se retrage după zîmbetul său.
Vine moartea şi-l întreabă:
Ce faci aici?
Nimic altceva, răspunde Poetul,
în afară de faptul că mă aplec cu pleoapele
pînă la pămînt. Astfel, de pe trupul meu curbat
ca un golf în retragere,
păsări de noapte îşi umplu guşa
cu grăunţe de sudoare.
Şi zîmbetul dispare. Şi Poetul rămîne gol.
Şi toţi îl arată cu degetul.

ŞI AŞTEPTAM SĂ TREACĂ

Şi aşteptam să treacă anotimp după anotimp
prin sîngele meu, an după an,
aşa cum trece ca printr-un mormînt umed
viermele prin carnea mărului dulce.
Plopi înalţi cît sunetul clopotului
într-o amiază de vară,
subţiri ca lacrima unor copii orfani
apărau castelul fără turn din marginea satului,
odăile lui năpădite de şerpi înstelaţi
şi de ferigi.
Bufniţa încărunţea legănîndu-se pe grindă,
frunzele plopului tremurau a durere
pleoapele timpului,
inălţîndu-se la cer ciocîrlia se zărea
tot mai greu,
apele de sub morţi spălau de rugină
limba profeţilor,
în timp ce în cealaltă parte a ţinutului
chipul meu temător şi albastru
a aburi mirosea, a grădină arată.
Şi aşteptam să treacă anotimp după anotimp
prin sîngele meu, an după an,
aşa cum trece ca printr-un mormînt umed
viermele prin carnea mărului dulce.
De jos în sus tăiam oglinda isvorului
cu diamantul frunţii,
seminţe de nisip încolţeau sub piatra tombală,
îmbrăcat în iederă ca într-o cămaşă de forţă
simţeam salamandrele reci dansîndu-mi sub piele,
prin părul de iască.
Cu var mi-am bandajat mîinile şi cu întuneric subţire.
Şi aşteptam să treacă anotimp după anotimp
prin sîngele meu, an după an,
aşa cum trece ca printr-un mormînt umed
viermele prin carnea mărului dulce.

CIOCÎRLIA, MELCUL ŞI COPILUL BĂTRÎN

Copil, adesea, se culca pe dealul doclinului
cum morţii satului din cimitirul din curtea bisericii
păzea ciocîrlia în zborul ei halucinant spre cer
cîntînd totodată într-un fel nemaiauzit pînă atunci
mult mai tîrziu l-a înţeles şi i-a înţeles chemarea
o privea şi-o asculta pînă o pierdea din vedere
îl trezeau din visare doar coarnele melcului
scoase anume să-l facă să vadă că pasărea
revenea din înalt apropiindu-se
întotdeauna de umerii lui fragezi pentru puţină odihnă
în acelaşi timp se auzea fluieratul locomotivei mărfarului
în altă depărtare îi număra şirul nesfîrşit de vagoane
pînă cînd ciocîrlia nerăbdătoare îi şopti la ureche
s-o urmeze surprins melcul văzîndu-se singur
n-a înţeles niciodată trădarea copilului
devenit deodată bătrîn încercînd să-şi reamintească
imaginea coarnelor melcului din copilărie
închise de mult în cochilia pietrificată

SĂLAŞE ÎN IARNĂ

Palatele lui Dumnezeu pe pămînt –
le priveşti în fugă
în această goană necontrolată a trecerii
parcă ar vrea să întrebe ceva
de cineva dacă l-ai văzut acolo de unde vii
atît de grăbit
seamănă tot mai mult cu stăpînii lor
pe care nu i-ai cunoscut
te privesc
şi ele nerăbdătoare
uluite şi puţin mai singure
precum un împărat căruia supuşii
i-au uitat numele

Scrisoare pentru Mircea Bârsilă, spre aducere aminte

Ei, ai trecut pragul – podul?
cel mai greu pe care l-am trecut – pe-trecut şi eu.
În faţă, acum, biblicul '70 al psalmistului, ca un
înfricoşător avertisment. Ai grijă.
Ştiu cum tînjeşti după locul în care
ne-am uitat adolescenţa.
Eram doi liceeni imberbi cu dor de femei viitoare.
Îţi mai spune ceva prospeţimea
anilor Floricăi, fata croitorului mut din Greoni?
I-am iubit castitatea pierdută a vîrstei
ei tinere. Te-am luat drept martor
chemîndu-te pe Dealul Cacovei să-ţi arăt
urmele des-virginării, obiectul însîngerat,
rămas în ierburi, care de-atunci mi-a înroşit
vîrstele viitoare.
Nu l-am mai văzut. L-au mîncat peste
noapte vrăbiile. Azi vremile.
Tempus fugit, o, tempora!

Reşiţa, 10 noiembrie 2013

Sfârşit de poem

... viaţa poetului –
o săpătură arheologică
pe care cuvintele o acoperă
mereu cu nisip

Neîndurător, ca suliţa înfiptă drept

în măduva spinării taurului,

Poetul se retrage după zîmbetul său.

Vine moartea şi-l întreabă:

Ce faci aici?

Nimic altceva, răspunde Poetul,

în afară de faptul că mă aplec cu pleoapele

pînă la pămînt.

Din poezia lumii

Tatiana VECIORKA (Tolstaia) (1892 – 1965)

În prezentarea şi traducerea lui Leo BUTNARU

Originară din Baku, în anii tinereţii T. Veciorka (născută Efimova) se stabileşte cu familia la Tbilisi, mai târziu făcându-şi studiile la Petersburg, unde debutează cu versuri. Revenind la Tbilisi în 1917, devine o protagonistă a vieţii literare din Transcaucazia. Este printre cei care fondează grupul „Prietenia Literară «Alfa-Lira»”, fiind şi unul din copreşedinţii „Atelierului poeţilor”. Se remarcă şi prin lecţiile pe care le ţine în clubul artistic „Cârciumioara fantastică” ce era principala scenă propagandistică a „Comnapniei 41°”. Împreună cu V. Hlebnikov, A. Krucionîh şi S. Gorodeţki a colaborat la Agenţia Telegrafică Transcaucaziană. A făcut parte din „Sindicatul futuriştilor”, colegi fiindu-i I. Terentev, I. Zdanevici, Iu. Marr, A. Ciacikov. Semnează frecvent în publicaţiile literare periodice (în acea vreme, la Tbilisi apăreau vreo zece). Dacă primele volume de versuri, „Tandreţe neajutorată” (sub formă de manuscris) şi „Magnolii” (ambele apărute la Tbilisi în 1918), îi sunt marcate de influenţa Annei Ahmatova, în cea de-a treia carte, „Ispita afişelor” (Baku, 1920), este evidentă orientarea spre futurism.

La Baku, Tatiana Veciorka îşi ia cel de-al treilea nume, Tolstaia (după soţ). Împreună cu V. Hlebnikov, A. Krucionîh şi V. Muraviov publicând în volumul „Lumea şi ceilalţi” (1920). Ultimul său volum de versuri, „O treime de suflet” (semnată: T. Tolstaia), îi apare la Moscova în 1927. De la sfârşitul anilor ’20, publică proză, biografii literaturizate, traduceri.

Când te apropii
De vreun oraş provincial
De la gară încă ţi se pare
Că-ar fi bine-acolo
Pe îngustele ulicioare
Cu căluşei naivi
Căptuşiţi de praf
Galopând hazliu
Lângă scuare
Nişte firme vechi
Şi curioşi longevivi...

traduceri

PETERSBURG

Parcă nişte dulăi lăcuiţi pe bulevarde amuşină auto-„Benz”-uri
clănţănesc crenelurile pridvoarelor.
Uniform cu miniu sunt vopsite toate frontoanele palatelor
în fonta grilajelor ascunse-s toate vilele morţilor şi viilor oamenii – asemeni sfincşilor – la faţă – ruşi ar fi iar la trup – nemţi...
Precum fantomele înverzitelor mlaştini inflamante
cinovnicii aristocraţii cu pielea de *roquefort*
se târăsc în timp obscur-întunecat
şi hohotind convulsiv privesc apusul soarelui.

Iubim Petersburgul. Cât de curând
vom intra în sticla şi oţelul gărilor deformate de ploaie
unde-n piatră-i liniat prelungul bulevard Nevski
unde Petru-i aruncat din şa de calul cabrat
unde împărăteasa Ekaterina cu postamentul
îşi strivi favoriţii şi imperialii vulturi.

*   *   *

În inelul de brocard
Al sumarei rochii
Va trece deşteapta
Şobolănească cu nas lung.
Priviţi!
Pufăind rotocoalele liliachii
Ale aromatelor ţigări,
După respectabila coadă aleargă
Fracurile de fontă
Şi frizuri lucindu-şi lacul.
De foame
Se îngreuiază pungile de sub ochi:
Spre-a smulge din gura-mpomădată
(Peşteră în care răsună ecoul creierului)
Ghimpele pupicului.

DIN ÎNTÂMPLARE

Viaţa lui A. Krucionîh

I

Smulgând o pană din
Arteziana havuzului pălăriei verzi
A dumnezeieştii femei-husar,
Cu scuipat în loc de cerneală,
El înjură în public:
Ho-bo-ro –
Ziu-ţin-e-cpum!
În această zi îi făcuse din ochi slava ce purta
Tricou pestriţ!...

II

El o numise Muzică,
O tot târa pe la dispute,
Răsucindu-i în trup un morcov
Şi aurindu-i nasul,
O prezenta tuturor drept –
Privat-docent în domeniul
frumuseţii feminine
Şi a maxilarelor drepte.
O hrănea cu poemoaice*
de cormoran,
Bucurându-se că ea creştea,
Îl depăşea pe el în volum,
După care, ca o namilă de dădacă
Ce-şi joacă în mâini cratiţa,
Îl săltă în palma ei...

III

Şi-atunci, primind recompensă pentru poezii
Şi creieri prăjiţi – titlul
„Gluminăţia Voastră”,
Spumant şi strălucitor,
Ca fiul unui samovar,
Dintr-o dată el se întristă că
Supraveghetoarea sa
E nespus de barosană
Şi plictisitoare,
Precum în New York
Statuia Libertăţii
Pătată de turişti!

Şi-atunci, de ochii lumii,
Pentru public,
Din întâmplare trebui să se spânzure,
Legându-şi şireturile
Cizmuliţelor,
În timp ce el însuşi aluneca
În sertarul transmentalului,
Permiţându-şi să se plimbe pe bulevard
Doar pe timp
ploios.

1919

**În origina: „stihinami” – neologism creat, prin augmentare (şi... exagerare!), din rădăcina „Stih” (vers).*

ECLEZIASTUL

Lui Aleksei Krucionîh

Aminteşte-ţi de Dumnezeu, până nu păleşte primăvara:
Se vor răzbuna pentru sine anii metalosomnoroşi,
Îi devoră cu rugina aciditatea înţelepciunii –
Şi tremură cel care te ocroteşte de primejduiri,
Pentru că la moară sunt grăunţe-ndeajuns.

Opri-se-va soarele, luna va orbi
Cornul înfigându-şi în cerul purtător de ape
Şi la ţipătul vulturoaicei zburând a profeţie
Omul se va ridica, slăbind prin purificare
Dorind să audă preziceri din torentele ploii,
Înfăşurat de savanele noilor inişti.

*   *   *

Toboşarul atinge cu lăbuţele pieile de antilopă
Precum un iepure alarmat,
În accese de astmă flautul
Ţipă dezgustător de subţire.
Dar vioara s-a rupt s-a desprins uşor
Pornind mai iute ca scrânciobul.
Catifeaua perdelelor e despicată în două.
În colţul cubului liliachiu
Un biscuit mentolat-aromat
În loc de lună
Se va usca la jarul
Lumânărilor verzi....

Apaşule cu cutia instrumentului la gât
Iubeşti dansatoarea de tangou – *El Questo**?

1919

**El Questo* (span.) – caşcaval.

*   *   *

Astăzi cerul
risipeşte constelaţii
nefiind în stare a-ţi reţine salivarea amoroasă.
Veşmintele ferfeniţite se-mprăştiară –
aromitor puf de lebădă
şi pretutindeni e doar vis şi flori...
Sărutul – tot mai îndelung
mai tihnit
ca atragerea de mlaştină...
Trupurile s-au lipit
precum zimţatele oase de craniu.
Deasupra mea – aroma buzelor tale
scoici umede.
Muşchiuloşilor umeri
şi celor firavi – li-i cald.
Nu mai ai puteri de-a zâmbi
de geamătul ce imploră tandreţe
doar ceaţa –
Diavolul oare, sau Dumnezeu
explodează creierul
senzualitatea furnică spatele
ca limba furnicarului.
Gust de sânge...
Mai acut chiar...
Decât vinul de tămâioasă...

*   *   *

Când te apropii
De vreun oraş provincial
De la gară încă ţi se pare
Că-ar fi bine-acolo
Pe îngustele ulicioare
Cu căluşei naivi
Căptuşiţi de praf
Galopând hazliu
Lângă scuare
Nişte firme vechi
Şi curioşi longevivi...
Însă de-ar fi să te stabileşti în atare raion
Te-ar cuprinde plictisul, fireşte
Astfel că ţi-ar veni să te împuşti
Dar nu din dorinţa de-a termina cu tine însuţi
Ci
Pur şi simplu –
Spre-a examina cu atenţie revolverul.

Câinele ciobanului şi lupul

de John Gay

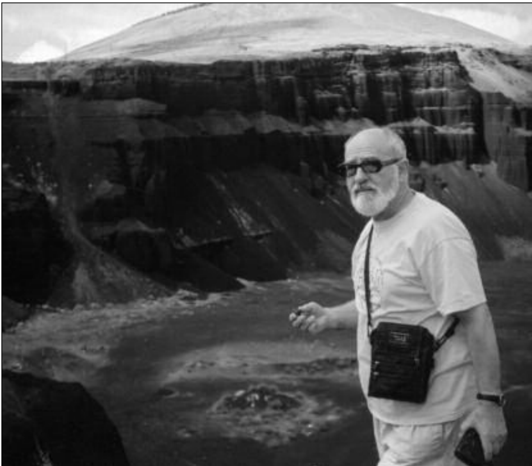
(1685 - 1732) *

traducere de
PROCOPIE CLONŢEA

De foame cruntă rău mânat,
Dă iama-n oi, pe înnoptat;
Iar prada nopţii-n codru des,
Mânca el ziua, pe ales.
Degeaba cerca păstorul
În laţ să-i pripone piciorul;
Iar câinele fugea-n zadar
Să-şi bage colţul în tâlhar.
Dar într-o zi, pitiş-pitiş,
Dădu de lup în ascunziş.

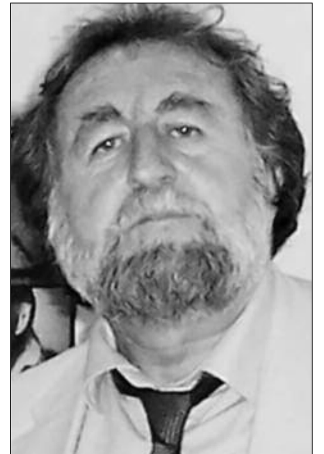
- Să facem pace, zic, un pic,
Să cugetăm, amic cu-amic.

-Pace? lupul zise, garantat!
Şi câinele a continuat:
- Cum poţi tu, mare şi tare,
Să sfâşii bietele mioare?
Cei colţi ai tăi, merită, zău,
În urs să-nfigi, ba chiar în leu.
Un suflet mare e milos,
Nu-i ca tiranul, ticălos;
Oiţele în grija mea,
Cunoască mare-mila ta.
- Amice, să n-avem sfadă,
Noi lupii trăim din pradă;
Şi foamea să ne potolim,
Mâncăm noi, frate, ce găsim.
De milă ai de mioare,
Şi de asta nu ai stare,
Vorbeşte cu stăpânul tău
Şi afli cine-i cel rău .
Lupul mânca şi el o oaie;
Oamenii ucid o droaie!
Duşmanu' pe care-l ştii e rău ,
...Ce faci, trădat, de-unul de-al tău?

* Poet şi dramaturg preromantic englez, o prezenţă perenă în teatrul european prin piesa sa baladescă *Opera cerşetorului (The Beggar's Opera)* adaptată si făcută celebră de Berthold Brecht c-un nou titlu, *Opera de trei parale (Die Dreigroschenopera).*

Kiril KADIISKI

Născut în 1947 la Kustendil, Bulgaria, poetul şi eseistul Kiril Kadiiski este de departe cel mai înzestrat reprezentant al generaţiei sale. Situat în perioada regimului comunist mai mereu în afara criteriilor oficiale, unul dintre fondatorii literaturii samizdat în ţara sa, Kadiiski a fost şi primul editor privat din Bulgaria, creator al revistei şi editurii Nov Zlatortog. Autor a peste douăzeci de volume de poezie şi eseuri, traducător mai ales din poezia franceză, el însuşi tradus în mai multe limbi, printre care şi româna, Kiril Kadiiski a fost distins cu numeroase premii naţionale şi internaţionale, printre care şi Marele Premiu European de Poezie al Festivalului Internaţional „Nopţile de Poezie de la Curtea de Argeş". Poet al condiţiei umane, citită în datele sale existenţiale şi transcendente, interferând cotidianul cu ecourile miturilor fondatoare, poet pentru care lumea înconjurătoare vorbeşte, Kiril Kadiiski oferă un discurs liric de mare simplitate şi de profundă emoţie.

Poemele de faţă provin din recentul apărutul volum „Geneza-Exodul" (Ed. Pero, 2014).

Traducere şi prezentare de
HORIA BĂDESCU

Liziera

Apele calme, apele roşii
ale acestui fluviu adânc...
Încă-şi deschid venele arborii seara,
au găsit, iată, o cale... Uitând

temerea Domnului! Dinaintea uitării eterne
toţi sunt, vai!, doar amintiri.
Sufletul vinovat îşi dă totdeauna dreptate.
Sângerează spiritul la prima atingere-a lumii.

O amintire din demult – sau o rană prea simplă –
reînviate de amintirile zilei de mâine...
O brazdă uitată, năpădită de ierburi nebune.

Poate că drumul în întuneric astfel se-opreşte.
Linişte. Şi cuiburi părăsite şi goale
în care vântul adăposteşte furtuni.

Cerneală

Şi dacă voi aţi şti
Pe ce gunoaie creşte poezia...
Ana Ahmatova

Nufăr stingher – aici, lângă haznaua cătunului – fâşie
dintr-un noptatic cer abandonat
pătat de ploaia stelelor. Nu-i asta
semnul pe care Pronia l-a dat

că-n tine şi-a găsit sălaş?... O, voi căzute
ale lui Josephine Baker surori.
Trup violet ce-l ondulează vântul
în dans frenetic până-n zori.

În asta ţi-ai întrezărit destinul.
Şi îngăduitoarea Parcă, aminteşte-ţi,
ea protectoare-atâtora mărimi,

crezu şi-n steaua ta şi-ţi aruncă
- să ai noroc! – o ciutură de apă dinainte –
jerba de nuferi îngheţaţi.

Ceaţă

Ciugulit cel din urmă ciorchine.
Vârtejul acoperă-n cuiburi perle
albe, ouă de nea...Iar spiritul tău
e fratele singuraticei mierle.

În lumea şi viaţa-ngheţată
zile-ntregi voi rămâne pândarul
ciugulind, ca studentul sărac,
iernaticul soare – boabă zbârcită.

De mult mai departe de bârlogu-mi alumn
a venit...Dar zăpada l-a îngropat.
Şi noi doar fărâmituri de vers împărţim :

Eu, care-aştept, înlănţuit
de singurătate...Şi strig...Dezgustul
ciugulindu-mi ficatul cu furie.

Râu secat

Singură albia lui, uscaţi sunt pereţii,
în care bătrânele mele picioare nu mi-s
în stare deacum să revarse nici apele vieţii
nici pârâul din sat...Oare cine mi-a zis

că viaţa-mi va curge ca apa... Creştini –
în zdrenţe-nsângerate tac plopii,
ai crede că-s ţintuiţi la stâlpul ruşinii.
Judecata din urmă şi de noi o apropii?

Eu nu-s începutul – nu voi fi nici sfârşit!
Nu eu voi da asupra mea verdictul
şi tot s-o repeta aici la nesfârşit

Şi chiar de nu se va crăpa pământul,
o breşă pentru-a-mi inunda mormântul
apele vieţii iar vor fi găsit

Ziua morţilor

În memoria soţiei mele
poeta Maria Meranzova

Cu degete pătate de sângerii cireşe,
ca un oracol junghiind un taur,
fac profeţii... O stană de durere
e cineva... Febril altul se-nchină.

Femeie fără prunc, bărbat fără femeie –
voi, bieţilor, cine vă mai susţine?
Azi doar cei morţi sunt toţi aici, dar mâine
şi toţi cei vii vor fi, vezi bine.

Şi ea, ea unde-i - ieri soţie-alături –
acuma doar lumină în lumină?..
Şi cerul fără stele? Semn de sus

cum că puternicul – Atotputernicul! – e altul,
căci a-ncercat să şteargă tot ce aici
Destinul orb a scris.

În asta ţi-ai întrezărit destinul. Şi îngăduitoarea Parcă, aminteşte-ţi, ea protectoare-atâtora mărimi,

crezu şi-n steaua ta şi-ţi aruncă - să ai noroc! – o ciutură de apă dinainte — jerba de nuferi îngheţaţi.

Petruţ Pârvescu

prima eclipsă de soare în păcala făgeţelului

cer soare lună stele
ziua în amiaza mare
toate erau acolo şi eu le-am văzut
am văzut
prima eclipsă de soare în păcala făgeţelului
(pe valea vezii dincoace de piteşti)
tata mama şi fraţii mai mari
am privit ore întregi cerul
am văzut
şi am auzit direct prin ciobul de sticlă afumat
cum au venit vârcolacii au muşcat din soare şi au orbit
de s-a făcut dintr-o dată noapte în toată păcala făgeţelului
şi alte câteva sate
şi ne-a pus mama (dumnezeu să-o ierte!)
să ne închinăm acolo jos
în bătătură
pe săturate
până s-a făcut ziuă!...

Din vol., în pregătire, „Păcala Făgeţelului"

Petru Pistol

...fanatismul cu acoperire religioasă, naţionalistă, de castă, de agon, în mod nedrept se reclamă din religie ca putere a spiritului, ori din alte forme de convieţuire de expresie lăudabilă; pentru a-şi fundamenta pe principii onorabile sângeroasa intoleranţă, omul comite un act de fraudă, *malversaţiune*, deturnare de capital sacru.

Fidelitatea clasicismului

Fan, profan, fanatic

D-lui Nicolae Comănescu, iubitor de înţelepciune

În exordiul lucrării sale *serioase*, de dimensiuni epopeice, *Metamorfoze*, Ovidiu face o scurtă prezentare a evoluţiei vieţii pe pământ, mergând până la apariţia omului: *natus homo est*. Autorul, spune poetul, a fost „un zeu sau o natură mai bună", *deus sive melior natura*. Poate că avem de-a face aici cu o distanţare cuminte, *lejeră*, de curentele de gândire ale timpului. Deşi, mai curând, înclinăm către o exprimare tautologică. Dacă nu reducem natura la *frig* / *cald*, *uscat* / *umed* şi alte dispoziţii din acestea antinomice, cu alte cuvinte, dacă nu o scindăm până la proporţii domestice: una *de bună*, alta *de purtare*, natura este una singură, ea ignorând condiţia comparaţiei. Prin urmare, o natură mai bună, *natura melior*, implică saltul către un palier de excelenţă, către o natură de-naturată, smulsă din constrângerile fireşti şi transferată unei coerenţe superioare, (în cazul de faţă) divină. O *natură mai bună* înseamnă de fapt *un zeu*.

Se vorbeşte adesea despre miracolul grecesc afirmat în variatele ipostazieri ale spiritului uman: ştiinţă, artă, gândire speculativă, politică (Atena fiind cel dintâi stat care a cunoscut o formă democratică de guvernare), educaţie (modelul *paideic*) ş.a. S-au emis ipoteze felurite privind natura miracolului grecesc, fermentul genezei acestuia. Fiecare hermeneut a strigat *evrika*! pe limba lui. Căutările însă continuă, pentru că ele nu converg, ci se ramifică. Ceea ce este admirabil, de vreme ce fiecare aventură deschide, în funcţie de operatorul de gândire propriu, noi sclipiri ale aceleiaşi realităţi caleidoscopice. Imboldul căutării nu a fost, desigur, *piatra filosofală*, care să dezlege misterul şi să declanşeze generarea miracolelor în lanţ, după voia şi nevoia fiecăruia. Alegem – în acest ultim sens – din numerologia vechilor texte cifra trei, pentru trei exemple, câte unul din trei epoci diferite: 1. Un general roman trimite la Roma, în urma spolierii Greciei cucerite, opere de artă (statui), avertizându-şi sever soldaţii: *Să nu le distrugeţi, că vă pun să le faceţi*! (Îmi trece prin minte, pentru prima oară, un gând deloc edificator pentru ceea ce

am în intenţie să ilustrez: dar dacă generalul, cunoscând valoarea operelor respective, miza astfel pe efectul benefic asupra prostiei cazone? Ne lăsăm însă în voia judecăţii lui Horaţiu şi renunţăm la o presupusă ingratitudine a gestului defăimător). 2. Porţelanul de Meissa (Meissen) s-a obţinut în urma claustrării pe viaţă a unui alchimist, obligat de suveran să scoată aur. Experienţele chimistului din Evul Mediu au avut efect, dar într-o direcţie nescontată de potentat. 3. În 1977, la Roma a avut loc un simpozion de tracologie. La acest *forum* ştiinţific, comanditarul, Constantin Drăgan, pretindea participanţilor să-i fundamenteze ştiinţific teoriile fanteziste (el prezenta *epura*, ei veneau să o împodobească, să-i confere legitimitate) cu privire la avatarurile limbii latine de când adăsta ea în septentrion tracic, mai înainte de a ajunge în Latium, la latini. N-a fost chiar aşa; dacă soldatului roman i-a lipsit replica, dacă supusul medieval nu avea dreptul la replică, profesorul Cicerone Poghirc de la Universitatea din Bucureşti, prevalându-se de un drept constituţional: libertatea de exprimare, a replicat savant şi inteligent, invocând apoftegma: *Inter virtutes grammatici est quaedam nescire*, „Printre virtuţile gramaticului este şi aceasta: a nu şti unele lucruri" (Quintilian).

Cele trei exemple se proporţionează similar în raport cu falsa judecată a rezolvării de situaţii conflictuale prin verdict. Sunt judecăţi paradoxale, pe care intelectul le respinge; dacă

strategul zice marţial ceea ce zice, asta nu înseamnă că, în lipsa talentului şi a instruirii tehnice, oricine poate deveni Fidias; dacă despotul pretinde cuiva să dezlege misterul pietrei filosofale numai şi numai în temeiul dreptului de a porunci de care el uzează, este o cruntă eroare; nici filotimia expatriatului român nu poate învesti vanităţi găunoase forjate la căldicel, cu atributul rigorii ştiinţifice, adevărului sobru.

În exemplul de mijloc, de ev mediu, se întrezăreşte şi dezlegarea a ceea ce era, din enunţ, absurditate logică. Şi anume: cercetătorul *de-o viaţă* (nu acela de ocazie ori de paradă) nu descoperă aurul, dar ajunge în proximitatea acestuia, truda lui nefiind zadarnică. Şi atunci, situaţia conflictuală cade din paradox în „curtea" problemei, deschisă soluţiilor, dialogului comunicării în armonie.

Nu toate problemele se rezolvă dintr-o clipită. Cu cât gradul de dificultate creşte, cu atât lectura lor devine mai asiduă, mai întâi pe secvenţe, pe semne şi simboluri, pregătind ascensiunea spre adâncul înţelesului. La prima citire te întâmpină tentaţia clasică: *Aplică formula*! Iar aceasta poate fi matematică (matematica privită drept ştiinţă a ştiinţelor), social-politică, juridică etc, conform unei culturi şi civilizaţii gramaticalizate. Dar gestul acesta primar este similar semnăturii după şablon a analfabetului. Adevărata problemă începe odată cu absenţa soluţiei. O cauţi (soluţia) cu toate simţurile treze, până dai de o fantă îngustă de subţirimea firului de lumină. Pe măsură ce înaintezi, lumina îţi creşte, pentru că te apropii de natura interioară, adevărată, a lucrului, de obârşia din care se naşte nestricată în fire (*natura*, „fire", „caracter", „însuşire") şi nume (*natura* < *nascor,-i*, *natus sum*, „a se naşte", în limba latină).

Dacă lectura va fi însă una precipitată, dornică nu să te instruiască, ci să te confirme, de parcă tu însuţi ai fi Marele Text şi nu Biblia, Coranul, Vedele, atunci natura lucrului se va strica, iar cultura, care înseamnă sporire a naturii în sânul naturii pe linie de adevăr, bine şi frumos (Schiller, v. Constantin Noica, *Jurnal de idei*, p.393), va păgubi.

Se spune că orice cuvânt îşi are tonalitatea sa retorică. Dacă o anumită gravitate răzbate din această *coniunctio verborum*, ea este proprietatea exclusivă a cuvintelor înseşi. Ceea ce revendicăm în dependenţă proprie este doar o invitaţie la lectură cinstită, curată, nu trasă de păr, cazuistică. Este şi rezerva noastră de nemulţumire. Spre exemplu: întrebat de curând dacă am citit Biblia, am răspuns cu un *da* firav, aproximativ. Era posibil şi un răspuns prezumţios: *ba chiar şi în două limbi dintre cele sacre*. Şi totuşi, întrebarea stăruie: am citit eu oare Biblia?

Rămâne şi îndemnul la cunoaşterea naturii profunde a lucrurilor. Spre exemplu, deşi în termeni profani până la sinestezie, cât de esenţializată apare afirmaţia lui Beethowen: „Cât timp vor exista cârnaţi, bere şi muzică, la Viena nu va fi revoluţie!" Contextul era, probabil, acela al diferenţierii dintre spaţiul francez insurgent şi cel german găsit a fi de altă natură. Beethowen corectează abordările ostensibile, sondând, natura umană în zona ei de penumbră. O dimensiune de profunzime a aceleiaşi naturi umane în aceeaşi conjunctură politică au evidenţiat filosofii, pentru care filosofia germană însemna replica paşnică a revoluţiei burgheze din Franţa.

Riscând similitudini frivole, fanatismul cu acoperire religioasă, naţionalistă, de castă, de agon, în mod nedrept se reclamă din religie ca putere a spiritului, ori din alte forme de convieţuire de expresie lăudabilă; pentru a-şi fundamenta pe principii onorabile sângeroasa intoleranţă, omul comite un act de fraudă, *malversaţiune*, deturnare de capital sacru.

Prin el însuşi, *fanum*, „templu", era un loc sacru. Frecventat însă de om, el îşi asociază un atribut, *fanaticus*, „insuflat de zei", „inspirat"; „furios", recunoscându-i omului, într-un prim compromis, partea de sacralitate. (Dacă, eventual, l-ar fi lăsat *în afara templului* / *în faţa templului*, omul ar fi rămas un *profan*, *pro-fanus*, un necunoscător al misterului din interior. Cu timpul, vocabula *fanatic* a cedat însă din ansamblul lingvistic şi de sensuri subînţinse, reducându-se la *fan* = admirator entuziast.) Atât i-a fost de ajuns omului ca să devină uzurpator de sacru. Nu templu, nu biserica, nu moscheea nasc fanatismul.

Văzând Dumnezeu cum credinţa pe pământ slăbeşte, o voce îl cheamă pe Francisc de Assisi şi-i zice: *Francisc, repară Biserica mea*!, iar Sfântul a înţeles că ruina Bisericii însemna înstrăinarea omului de morala creştină.

Problema esenţială ar consta în educaţie, în hrana de zi cu zi a minţii şi a sufletului, în cumpănirea cunoaşterii profane cu ştiinţa sufletului, în echilibrul învăţătură – caracter, în distanţa ce trebuie pusă între iubitorul de înţelepciune, *filosoful*, şi „negustorul sau traficantul de mărfuri din care se hrăneşte sufletul", acesta fiind sofistul în definiţia lui Platon.

S-au scurs câteva mii de ani de când s-a pus problema astfel. Ne încredinţăm, ingenui, virtuţii care se cheamă aşteptare.

Dumitru Augustin Doman

Spectacolul criticii

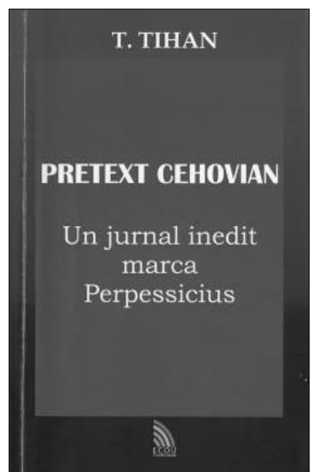
Un roman sentimental marca Perpessicius

T. Tihan este un critic şi istoric literar clujean mult prea discret faţă de cât ar impune meritele sale. A fost redactor la revista *Steaua* 15 ani înainte de 1989, în seria Aurel Rău, de unde i se desface contractul de muncă în mod abuziv în 1985. Revine în redacţia revistei după 1990, corector, iniţial, apoi redactor. De asemenea a fost funcţionar cultural la Muzeul Etnografic al Transilvaniei, o perioadă în Ministerul de Externe şi profesor universitar.

Anul trecut i-a apărut o carte importantă pentru istoria literaturii române: *Pretext cehovian/Un jurnal inedit marca Perpessicius* (Editura *Ecou Transilvan*, 2014), carte din care revista noastră a publicat câteva fragmente. Cum îl ştia pe T. Tihan preocupat de opera lui Perpessicius, în care îşi luase doctoratul, profesorul Dumitru D. Panaitescu, fiul criticului şi eminescologului, i-a dăruit prietenului său de la Cluj un jurnal inedit al lui Perpessicius. Este vorba de un caiet de 60 de pagini, cu chipul lui Cehov pe copertă, de unde şi titlul *Pretext cehovian*, deşi vom vedea mai târziu că nu numai de aceea. Caietul va fi subintitulat *jurnal silvestru,* el fiind scris într-un pavilion din Pădurea Trivale de la marginea Piteştiului între 6 şi 31 august 1950, perioada concediului de odihnă a criticului petrecută în oraşul de pe Argeş. Este un jurnal-epistolă, criticul adresându-l explicit unei custode de la Biblioteca Academiei, o Elenă căreia i se adresează în caiet cu Cherisson, de care se îndrăgostise în perioada în care studia zilnic manuscrisele lui Eminescu. Custoda era tânără şi foarte frumoasă, iar Perpessicius intrase în 1950 în cel de-al 60-lea an de viaţă. Dar, era îndrăgostitul cu/fără speranţă, cu efuziuni romantice, cu trimiteri livreşti la Cehov sau Thomas Mann, ba recurgând şi la compuneri lirice. Cum ziceam, nu doar portretul lui Cehov inspiră titlul *Pretext cehovian*, însă şi epigraful caietului este un text din *Casa cu mezanin* a lui Cehov, meditaţiile unui personaj aşezate de Perpessicius sub formă de versete: „Numai arareori – spunea acesta –, când pictez sau citesc,/îmi apare deodată în faţa ochilor lumina verde de la/fereastră, sau îmi amintesc dintr-o dată zgomotul/paşilor mei răsunând noaptea pe câmp,/când mă întorceam acasă, îndrăgostit,/frecându-mi mâinile de frig. Şi iarăşi şi/mai rar, în clipele când mă apasă singurătatea şi mi-este sufletul greu, amintirile se deşteaptă ca prin ceaţă şi încet încet începe să-mi pară, nici eu nu/ştiu de ce, că şi altcineva îşi reaminteşte/de mine, că sunt aşteptat, că ne vom întâlni... Missius, unde eşti?" Epigraful redă chiar starea de spirit a autorului jurnalului aflat cu familia în concediu la Piteşti. Este deci vorba de prezentarea cunoscutului critic şi eminescolog auster într-o postură inedită, ca şi jurnalul său, în postura de romantic întârziat, de îndrăgostit iremediabil care ba exultă, ba suferă, ba e lucid, ba trăieşte cu capul în nori, ca orice îndrăgostit, timp în care presupune că iubita lui se află în vacanţă la munte, însoţită de un bărbat de vârsta ei.

Cartea lui T. Tihan este în fond un studiu (cu sute de note, cu indice de nume etc.), dar şi un eseu despre dragostea delicată a unui scriitor la senectute, ca la Goethe, de pildă. Cum textul ne este necunoscut, T. T. îl prezintă cu toată limpezimea, structurându-l pentru noi în capitole, deşi textul original nu are aşa ceva în compoziţie, presărându-l cu nenumărate citate semnificative, în acelaşi timp comentându-l, analizându-l din toate punctele de vedere, inclusiv grafic. De altfel, nu trebuie lăsată la o parte nici activitatea de aplicat editor a istoricului literar care face pentru noi, cititorii, un efort deosebit pentru că scrisul lui Perpessicius „nu era prea uşor de descifrat, întrucât criticul fusese obligat să-şi modifice mai vechile deprinderi după ce pierduse, în timpul primului război mondial, posibilitatea de a se mai folosi de mâna dreaptă". E de remarcat acribia autorului: „...chiar dacă am fost nevoiţi să lăsăm de-o parte unele cuvinte sau sintagme pe care nu le-am înţeles sau despre care am crezut că pot lipsi din moment ce nu afectau cu nimic înţelegerea textului comentat, ne-am străduit, totuşi, nu doar să luminăm înţelesurile acestuia, ci şi să-i oferim cititorului de azi posibilitatea de a ajunge, în cunoştinţă de cauză, la cunoaşterea lor, aşa cum s-au ordonat ele prin scrisul criticului".

Mai trebuie observat că, dincolo de trăirile intense ale diaristului, apar în subsidiar şi aspecte ale realităţii înconjurătoare, respectiv pregătirile intense ale tuturor categoriilor sociale din Argeş pentru a sărbători ziua de 23 August, sau descrierea gării de la Merişani şi dealurile sălbatice din jurul satului în care a poposit pentru o zi.

T. Tihan concluzionează că *jurnalul silvestru* al eminescologului este, în fond, un „mic roman sentimental" scris într-un concediu estival, iar „apelând la o asemenea modalitate epică, Perpessicius va fi considerat, probabil, că ea este şi cea mai adecvată pentru a lua, în acele momente, temperatura propriilor stări sufleteşti...", înscriindu-şi astfel „povestea de dragoste pe tiparele unei reale modernităţi".

Literatura română de după anul 2000 în carusel

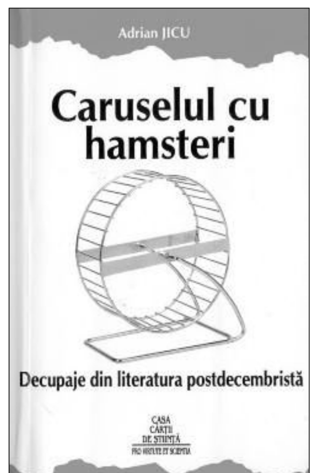
Activitatea editorială de până acum a tânărului critic băcăuan Adrian Jicu este împărţită net în două: pe de o parte, sunt lucrările teoretic-didactice de universitar (un studiu monografic H. Sanielevici şi un volum despre publicistica lui Eminescu), iar pe de alta cele de critică propriu-zisă. Din această a doua categorie se detaşează recentul volum *Caruselul cu hamsteri. Decupaje din literatura postdecembristă* (*Casa Cărţii de Ştiinţă*, 2014). În prefaţa volumului – *Ţăncuşa lui Jicu* - , Vasile Spiridon citează la un moment dat profesiunea de credinţă a mai tânărului său confrate: „Scriind despre o carte, procedez asemenea ţăranului din piaţă, care, pentru a-şi atrage muşteriii, le oferă spre vedere şi degustare ceea ce se cheamă o ţăncuşă din pepenii săi. Fiind şi eu un spintecător de harbuji, încerc să extrag felia cea mai arătoasă. Metoda s-ar putea să nu placă unora, însă pentru a convinge nu poţi tăia tot pepenele. Aşa încât mă străduiesc să dau la iveală ce e mai bun într-o carte, *fără însă a ascunde coaja şi sâmburii*" (s.m. DAD). Este foarte importantă sublinierea de la sfârşit, pentru că altfel, arătând cititorului doar „ţăncuşa" dintr-o carte, Jicu n-ar mai fi critic, ci promotor de autori, impresar, agent literar. Citindu-i cartea, descoperi că nu e. Ba, cum vom vedea mai la vale, e chiar prea puţin diplomat când nu ezită în a dezvălui stridenţe, nereuşite, stângăcii la un autor analizat sau altul.

În fond, volumul acesta este unul „clasic", de cronici literare despre cărţi apărute după anul 2000, cam de când scrie criticul de la Bacău, ci nu o istorie sau o panoramă a literaturii contemporane, cu cuvintele autorului – „o oglindă (parţială) a ceea ce sunt eu: cu gusturile, cu preocupările, cu prejudecăţile şi cu umorile mele". El este sincer, onest, mărturisind acest lucru. Chiar dacă ar fi creator de metodă critică, Jicu ar rămâne paradoxal ceea ce s-ar numi critic/cronicar impresionist, ba chiar artist, plăcându-i la nebunie să facă portrete savuroase, să scoată în relief „senzaţionalul" din literatura română, să citeze semnificativ din operele analizate, să bolduiască aspecte insolite din viaţa şi opera scriitorilor actuali, dezvăluind şi reale calităţi de prozator.

Tomul este structurat în patru secvenţe: *Profiluri/secvenţe lirice; Metamorfozele prozei postdecembriste; Ţăncuşa din harbuz. Secvenţe din critica recentă; Miscellanea.* De remarcat, aşadar, că Adrian Jicu nu s-a „specializat", el scrie deopotrivă despre cărţi şi autori din toate genurile.

„Metoda" critică a lui Adrian Jicu este în general una onestă şi, în definitiv, marcă proprie. După un portret al scriitorului, ne relevă ce e mai frumos, mai bun şi mai luminos în cartea comentată, „ţăncuşa", cum ar veni, apoi – cât încă mai e proaspăt parfumul de iasomie – soseşte rezerva solidă, consistentă, dacă nu chiar demolatoare, ca o judecată finală, ca o sentinţă. Exemplificăm cu finalul la cronica despre *Tema pentru acasă*, romanul lui Nicolae Dabija: „Cartea (de mare succes, înţeleg) a lui Nicolae Dabija rămâne un episod meritoriu din lupta pentru ideea românismului în Basarabia. Cum însă popularitatea şi patriotismul nu înseamnă neapărat valoare, trebuie făcută precizarea că *Tema pentru acasă* este un roman tezist care nu se ridică la nivelul reuşitelor contemporane ale literaturii române. Comparaţia cu *Strigoi fără ţară* (tratând aceeaşi problematică), de Mircea Daneliuc, spre exemplu, îi este defavorabilă. În romanul lui Dabija tezismul bate esteticul".

Exemplară pentru modul de a face critică al lui Adrian Jicu este cronica despre celebra *Istorie critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu. Deloc intimidat de numele şi renumele marelui critic şi istoric literar de la *România literară*, Adrian Jicu analizează cu lupa şi taie cu bisturiul în detaliile *Istoriei*, analizând deopotrivă vasta lucrare, dar şi controversata ei receptare critică, neavând nici un fel de ezitări pentru a trage propriile sale concluzii: „Vrând parcă să(-şi) confirme că duce o a patra bătălie canonică după predecesori de prestigiu (Maiorescu, Lovinescu şi Călinescu), autorul se sileşte uneori să fie tranşant, iar judecăţile par forţate. E un soi de mimetism, o tentativă de a da verdicte maioresciene, în formă călinesciană..." Citind toată cartea, nu doar această cronică, observi că Jicu nu este vreun tânăr critic teribilist, prea dornic de afirmare cu orice preţ, ci se vrea unul onest, care să spună ce e de spus despre o carte sau despre un autor, fără a-şi calcula atent eventualele repercusiuni.

Nu altfel procedează şi în creionarea portretelor: „Tip masiv, aproape bizonic, dotat cu o inconfundabilă ţăcălie, Calistrat Costin (Costinel Costin, născut la 30 ianuarie 1942) face figură memorabilă în peisajul cultural local, unde a jucat diverse roluri, cele mai importante fiind cele de director al Teatrului „George Bacovia" şi de preşedinte al Filialei Bacău a USR, pe care a lărgit-o prin includerea unor nume importante, dar şi a unor veleitari. Spirit lucrativ şi diplomat iscusit (meşter în ale PR-ului, cum s-ar zice), el este, incontestabil, un nume în lumea Bacăului, locul unde nu se întâmplă aproape nimic. Cu o cultură solidă şi o inteligenţă spontană (pe care le valorifică prompt în replicile şi discursurile sale), Calistrat Costin place prin umorul său muşcător, adesea prelungit dincolo de limitele decenţei".

Caruselul cu hamsteri este o culegere de cronici, recenzii şi medalioane exemplară pentru lansarea unui critic tânăr, cultivat şi obiectiv, în sensul în care un critic îşi expune opiniile frust şi argumentat, indiferent de numele autorilor şi de poziţia lor socială. Cunoscător al mersului criticii şi ideologiei literare de la Maiorescu până-n zilele noastre, cu un simţ evident al axiologiei, aflat şi într-o ascensiune în cariera universitară, sunt de aşteptat de la Adrian Jicu şi viitoare lucrări de sinteză.

Adrian Alui Gheorghe

Între fizica sufletului și metafizica trupului

Un text dedicat, de exemplu, lui Nicolae Popa este un rechizitoriu (blînd) la adresa morţii care ne înşfacă prietenii, ca semn că este în preajma noastră, că lucrează în gol pînă ne prinde şi pe noi în malaxor.

cronici

Cartea lui Robert Şerban (*Moartea parafină*, Cartea Românească, 2010) are, trebuie să recunoaştem, un titlu care te trimite cu gîndul la ceea ce viaţa distilează continuu, adică ideea de moarte. Că, pînă la urmă, nu ştim cît de mult, de intens, de adevărat trăim, dar ştim cu siguranţă că moartea se află la capăt, inexorabilă, de neocolit, de nedepăşit. Să o înfruntăm? Cu ce argumente? Doar nebunia poate fi o cale de atac, rezultatul final fiind, din păcate (sau din fericire), acelaşi. Într-o celebră carte, „Moartea şi timpul" (*„La Morte et le Temps", Editions de L`Herne, 1991; în româneşte traducere Anca Măniuţiu, Apostrof, Cluj, 1996*), Emmanuel Lévinas spune: „Ceea ce ştim despre moarte ne vine din cunoaştere banală ori ştiinţifică. Moartea înseamnă dispariţia, în fiinţe, a acelor mişcări expresive care le făceau să apară ca fiinţe vii – mişcări care sunt întotdeauna nişte răspunsuri. Moartea va ataca, înainte de toate, acea autonomie ori acea expresivitate a mişcărilor care merge pînă acolo încît îţi acoperă chipul. Moartea este *fărărăspunsul*. Aceste mişcări ascund şi structurează mişcările vegetative. Actul morţii dezgoleşte ceea ce a fost astfel acoperit, oferindu-l examenului medical. Actul morţii, înţeles plecînd de la la limbaj şi de la observarea actului morţii celuilalt om, denumeşte o încetare a acestor mişcări şi reducerea cuiva la ceva decompozabil – o imobilizare. Nu e vorba de o transformare, ci de aneantizare, de sfîrşitul unei fiinţe, de încetarea acelor mişcări care erau tot atîtea semne". Descrierea făcută de Lévinas are ca subiect moartea lui Socrate, preluată după Platon din dialogul dedicat lui „Fedon". De ce trebuie ca un filosof contemporan să ia argumente de undeva de la vreo două milenii distanţă, cînd în jur se moare continuu, tragic, spectaculos, mediatizat? Cred că o face plecînd de la considerentul la îndemînă că ea, cultura, e un refugiu, chiar şi din faţa morţii, că aceasta conservă moartea cu un rafinament şi cu o consecvenţă aparte. Iar parafina, care intră în combinaţia din titlul cărţii lui Robert Şerban, este, zice-se, după manuale, o substanţă solidă, albă, formată dintr-un amestec de hidrocarburi saturate obţinute la (din) distilarea ţiţeiului şi întrebuinţată la fabricarea lumînărilor, la impregnarea hîrtiei şi a ţesăturilor, ca materie primă în industria chimică. Cel mai răspîndit alcan (o spun pentru scrupuloşi, dar şi pentru cunoscători!; sper să nu greşesc formulele chimice, ar fi dezastruos) care intră în componenţa parafinei este $C_{31}H_{64}$, iar cel mai simplu compus este eicosanul ($C_{20}H_{42}$). E limpede, cred. Şi o spun cu mare responsabilitate, după ce mi-am verificat fişele mele de la „şcoala de chimie plus alchimie" pe care, o spun fără exagerare, am absolvit-o!

Robert Şerban ne propune, prin această carte, care are în titlu cuvîntul fatidic moarte, toate pretextele de a vorbi, deloc paradoxal, despre viaţă. O spune chiar de la început, cînd îşi enunţă modul în care viaţa sa intră cu toată forţa, violent, în poezie. Cuvintele preiau frisonul, îl amplifică: *"vreau să scriu/ ca şi cum m-aş naşte/ plin de sânge de bucăţi de piele şi resturi de carne/ cu un ţipăt gros/ prelung/ de barbar lepădat de ai lui/ într-o pădure de statui romane/ ce-l privesc îngreţoşate şi cu dispreţ/ vreau să scriu/ cu un tăvălug de cuvinte/ versuri care să iasă din pagini/ şi să se agaţe de pereţi de ferestre de uşi/ ca firele unui păianjen care a prins o insectă uriaşă/ ce tocmai se pregăteşte să-l devoreze/ şi/ înnebunit de frică/ ţese într-una într-una într-una/ până când se topeşte/ în aţele ce se întind – o cămaşă a morţii/ prea mare/ şi/ prea subţire"* (O dorinţă). Există o lentă moarte a timpului, care este altceva decît moartea fiinţelor, nişte becisnice întruchipări care sînt absorbite de neant. Dar mai presus de timp şi de moartea acestuia, amintirea este un adevărat bastion care nu poate fi aneantizată prea lesne: *„aproape o vacanţă de vară/ am căutat prin podul casei/ diplomele bunicii/ îmi spusese/ că şi ea a fost premiantă la şcoală/ iar asta chiar nu-mi venea să cred/ în fiecare zi/ răscoleam printre obiecte/ care îşi pierduseră mirosul/ de parcă erau căzute/ din altă lume/ o lume cu un soare/ ce se strecura prin locurile ascunse/ şi apoi se transforma/ în felii de caşcaval/ galbene şi mari/ de câte ori treceam prin ele/ subţire ca un fluture fără aripi/ în urma mea se ridica polenul/ iar lumea/ se întorcea din moarte/ şi se oprea la jumătatea drumului/ mă mişcam încet/ eram de câteva ori mai uşor decât/ lucrurile pe care puneam mâna/ şi care mă ţineau acolo/ ca nişte ancore/ de lemn/ de lut/ de sticlă/ de ceară"* (Lumea premianţilor). Amintirea este, în acest caz, pata de ulei care nu poate fi scufundată nici măcar de potop, ea rămîne pînă la capăt ca martoră a vieţii „care a fost".

Un text dedicat, de exemplu, lui Nicolae Popa este un rechizitoriu (blînd) la adresa morţii care ne înşfacă prietenii, ca semn că este în preajma noastră, că lucrează în gol pînă ne prinde şi pe noi în malaxor. Căci, chiar la judecata finală, (după Sf. Augustin) un singur lucru nu poate face nici Dumnezeu, să facă neîntîmplate cele care s-au întîmplat: *„de când ai murit/ mă tot gândesc ce să-ţi scriu/ indiferent cum aşez vorbele/ Dumnezeu nu-şi mai ia fapta înapoi/ chiar dacă a scăpat câteva picături/ printre capetele noastre/ aplecate atunci/ semn că i-a părut rău/ ştii ce puţini am fost/ o mână/ dar unde să fi încăput/ toţi cei care ţi-am deschis uşa atâţia ani/ ori cei care te-am rugat/ să mai răreşti ţigările?/ aşa/ palele de vânt au trecut printre noi/ atât de uşor/ de parcă n-am fi fost acolo defel/ e cod portocaliu/ nicolae/ adică soarele s-a apropiat tare şi ne sărută apăsat/ lumânările se aprind singure/ copii de care n-a ştiut nimeni/ înşurubează pe degetele proaspeţilor părinţi/ verighete nou-nouţe/ e cod portocaliu/ şi când privesc înainte cu mâna streaşină la ochi/ văd cât de greu ne vom strânge/ tot mai greu/ niciodată n-o să fim toţi/ chiar dacă/ într-un târziu/ vom fi adunaţi în acelaşi loc/ ca sub un preş/ sunt atâtea lucruri neştiute/ care ne despart de pe acum/ de când ai murit/ mi-a sporit nerăbdarea/ ca fiică-mea să crească mai repede"* (Fapta şi lacrimile). Prin moartea celor din jur nu facem decît să conştientizăm ceea ce spunea şi Vladimir Jankélévitch cînd concluziona „Va trebui să-mi mor moartea". Iar Lévinas o spune şi mai apăsat: „Moartea semenului care moare mă afectează chiar în identitatea mea de eu responsabil – identitate nonsubstanţială, care nu este simplă coerenţă a diverselor acte de identificare, ci conţine o responsabilitate cu neputinţă de exprimat. În asta constă faptul că sînt afectat de moartea semenului, şi asta e relaţia mea cu moartea sa. În această relaţie, ea este deferenţa mea faţă de cineva care nu mai răspunde, ea este deja o culpabilitate – o culpabilitate de supravieţuitor" (Emmanuel Lévinas, Op. cit. p. 32) Dar moartea are identitate, nu este o abstracţiune, ea se înnoieşte cu fiecare fiinţă, cu fiecare chip care apare pe lume. Moartea este o replică a infinităţii: *„sub soarele sclifosit de octombrie/ moartea se dezmorţeşte/ clipeşte de câteva ori apoi/ se ridică/ în/ capul/ oaselor/ şi se priveşte într-o oglinjoară de mână/ a mai îmbătrânit puţin/ i-au apărut câteva puncte negre/ şi parcă i-a încolţit niţel mustăcioara/ gâsca s-a aşezat cu labele/ la coada ochilor ei/ şi n-o să-şi mai ia vreodată zborul/ de-acolo/ se pipăie/ i-a crescut guşa/ a mai pus pe şolduri/ iaca şi pe fund/ picioarele i s-au îngroşat şi ele/ sau poate doar i s-au umflat/ îi vine să râdă/ ce drac' îşi face atâtea griji/ niciodată n-a fost altfel/ decât mică şi grasă/ o gospodină care nu uită/ să guste/ câte puţin/ din tot ce găteşte"* (Buna noastră gospodină).

Avem în carte (şi în lume) o moarte generică, stare (leneşă) a materiei, carnea despodobită de duh, de spirit, de energie devine o marfă într-un galantar, îngheţată de spaima morţii dar şi de „minusgradele" din frigider: *„AVEM CARNE PROASPĂTĂ/ scrie în vitrina măcelăriei/ chiar şi-atunci când e închisă/ cineva a încercat din stradă/ să răzuiască vopseaua literelor cu lama/ probabil unul care iubeşte animalele/ sau e vegetarian ori e de la concurenţă/ dar n-a murdărit decât geamul/ cu amprentele şi zgârieturile lui/ noaptea/ de afară/ se văd vitrinele frigorifice/ pline cu bucăţi de carne roşie roz sau bordo/ una mai frumoasă ca alta/ orice s-ar spune/ moartea are lumina ei"* (Carne vie). Materia primă a poeziei, dintotdeauna, a fost moartea, cu variantele sale. Libertatea, în acest caz, pentru poet este chiar refuzul evocării acesteia. Munca lui Dumnezeu este, în acelaşi timp, în concepţia poetului nostru, una extrem de cinică, de dramatică, omoară şi inspiră moarte, dă viaţă, ia viaţă, o face după reguli de Sine stabilite: *„m-am hotărât să nu mai scriu despre moarte/ niciodată/ ce idee grozavă!/ ai exclamat/ şi ţi-ai trecut fericită palmele dintr-una în alta/ ca atunci când nu ştii dacă e mai bine să aplauzi/ ori să mulţumeşti cerului/ ţi-ai aşezat capul pe umărul meu/ şi ai şoptit/ ce idee grozavă/ se vede că azi e duminică/ ziua în care Dumnezeu a fost/ în sfârşit/ liber"* (M-am hotărît).

Timpul pe care îl trăim, în care am intrat cu toată fervoarea, este nu o materie consistentă/ inconsistentă pe care o consumăm (o trecem/ petrecem), ci este „un departe" la capătul căruia se află implacabilul: *„deseori mă bucur de lucruri atât de neînsemnate/ încât mă suspectez/ că nu prea ştiu ce vreau de la viaţă/ sunt la jumătatea ei/ şi îmi place să cred/ că ce văd departe departe departe departe/ măruntă/ ca o jucărioară de-un leu/ e propria mea moarte"* (Jucărioara de un leu). Vorba lui Heidegger: „Nu se poate pune întrebarea ce este timpul, deoarece în cazul acesta, se postulează, implicit, că timpul este". Iar mai înainte, Bergson spunea că „durata înseamnă libertate pentru viitor". Concluzia ar fi că sîntem liberi în măsura în care mai avem cît de cît de trăit. Chiar aşa e, dacă aş (am) şti că mai am (avem) cîteva sute de ani de trăit (sau cîteva mii?) aş (am) avea altă atitudine în faţa clipei care tocmai trece, total neatentă. Altfel?

Dincolo de tema/ temele cărţii, enunţată în titlu, care îţi sugerează o cale de comentat, avem în poezia lui Robert Şerban din „Moartea parafină" (dar şi din precedentele cărţi) un complex spectacol al imaginilor, al poeziei care nu se supune nici unei structuri prestabilite, care îşi consumă propria libertate, fie în complicitate cu memoria, fie în complicitate cu datele culturale dobîndite, devenite obsesie: *"în faţa mea/ neclintită/ o femeie înaltă/ încălţată în cizme albe/ înalte şi ele/ braţele-i stau/ de-a dreapta/ şi de-a stânga trupului/ stângul e prins în ghips/ de la încheietura palmei/ până sub cot/ de minute în şir o privesc din spate/ meticulos/ ca pe zimţii unui timbru "* (O lucrare de Duane Hanson). Aici aş putea adăuga, ca o replică poetică, la faptul că o femeie văzută din spate seamănă cu zimţii unui timbru, un poem emblematic de la Aurel Dumitraşcu : « Privită din spate,/ orice femeie/ seamănă/ cu o maşină de scris ». Am mai putea spune azi că, privită din spate, o femeie seamănă cu unitatea de bază a unui computer? Sau cu profilul unui *mouse*?

Iată un ingenuu spectacol al iniţierii în arta de a împărţi/ aduce moarte, fixată în memorie: *„la puţin timp după ce samantha făta/ bunica mă punea să aleg unul dintre căţei/ pe care să-l păstrăm/ ceilalţi erau băgaţi într-un sac/ şi duşi la râu ori în zăvoi/ câteva zile o tot lungeam/ şi îi spuneam că mi-e foarte greu/ să aleg doar unul/ pentru că toţi sunt la fel de frumoşi/ şi seamănă leit*

între ei/ o priveam în ochi/ şi o minţeam cu seninătate/ aşa cum se cade să priveşti/ moartea/ şi să o minţi” (Fericita zodie a cîinelui). Mai departe, într-un text care reprezintă o dată din calendarul Revoluţiei Române, „băietanul” îşi descrie propria stare/ disperare şi faptul că şi-a pus în buzunarul de la piept, în dreptul inimii, un pumn de monede, ca în cazul în care un glonte s-ar îndrepta spre acel loc, acesta să ricoşeze sau să se oprească. Scena a fost tema unui film celebru, „Un dolar găurit”, care a încîntat multă lume (Dollaro bucato; din 1966, cu Giuliano Gemma, Ida Galli, Pierre Cressoy. Merită să-l vedeţi!). Intrarea în istorie, chiar dacă e una sîngeroasă, e tot o intrare în poveste: *„un pumn de monede/ am pus/ în buzunarul din dreptul inimii/ iar ea îmi tresălta/ sânul de metal/ ca pe al unei femei ce se pregăteşte/ de dragoste/ cu ochii mei văzusem un ban împuşcat/ şi era bun/ vânzătoarea l-a primit chiar dacă înainte/ l-a întors pe-o parte şi pe alta/ de câteva ori/ glonţul nu trece pe-acolo/ nu trece pe-acolo/ îmi tot repetam/ şi mi se părea că inima-mi zornăie a curaj/ pe şira spinării/ aşa cum spunea bunicul/ când îşi amintea de pe front/ sudoarea cobora încet şi rece/ ca un fermoar cusut direct pe piele/ în buzunarul din dreapta/ îndesasem/ o ruptură de hârtie/ pe care am scris în pripă un rând/ convins că o să fie ultimul/ dar salvatorul paginilor/ din caietul cu spirală de sârmă/ în care povesteam/ ca orice băietan/ cum mă pregăteam/ pentru dragoste/ ori pentru nimic”* (23 decembrie 1989). Viaţa-film, viaţa poveste apare şi în alte poeme din carte: *„viaţa-mi pare o vechitură de film rusesc/ cu cadre largi/ monotone/ prin care mai trece câte-un personaj/ ce vorbeşte-n dodii/ se mişcă nefiresc/ şi trăsneşte a moarte/ ce altceva aş vrea?/ nu mai sunt nici eu tânăr/ din când în când mă-nţeapă la inimă/ pantofii mi-au rămas la fel de boţiţi ca anii trecuţi/ fiindcă nu ies niciunde/ nicăieri/ de mult trebuia să vină un cutremur/ care să aducă sfârşitul/ dar nu asta mă interesează/ nu asta tot aştept/ ci replicile/ minunatele replici de după”* (Minunatele replici de după). Într-un haiku viaţa este un reflex al poveştilor cinematografice care ne-au nutrit: *„azi Dustin Hoffman/ face şaptezeci de ani/ am îmbătrânit”.*

Remarc poemele scurte, sentinţe poetice memorabile care reverberează deopotrivă în inimă şi în minte: „vin dintr-o ţară/ în care crucile/ nu fac/ niciodată/ păianjeni/ la/ subţiori” (Să mă prezint puţin); în alt text, dedicat prietenului Cosmin Lungu: *„mi-a murit un prieten/ e ca şi cum aş fi rămas fără o mână/ sunt tot eu/ dar nu mai sunt eu tot”*; sau o imagine deloc stranie, suportabilă, a cimitirului: *„ştiu locul/ unde vântul/ umflă/ plămânii morţilor/ şi apoi/ îi ridică/ la cer”* (Locul); ca şi acest „acatist” care încheie cartea, o rugăciune spusă la capătul lucrului făcut bine, cu teamă şi cu speranţă, disimulînd frica de neant în disperarea de a fi, o stare prezentă în tot volumul: *„Doamne Dumnezeule/ ce bine că eşti sus/ tot timpul/ ca să mă pot agăţa/ de Tine/ din când în când”.*

Substanţa poeziei lui Robert Şerban este dramatică, fără ca dramatismul să îţi dea frisonul extincţiei, al apropierii neantului. E un dramatism colocvial, suportabil, poetic, mincinos. O minciună artistică, evident. Cine trăieşte împăcat cu viaţa, se împacă şi cu moartea. Şi o face la modul superior, fără să banalizeze intrarea în veşnicie, acolo unde la capăt se află Dumnezeu. Şi aici fac din nou recurs la cîteva rînduri scrise de Aurel Dumitraşcu în „Carnete maro”, la 11 septembrie 1990, ultima zi în care mai scrie în jurnal, înainte de a muri: „Uneori te concentrezi şi te gîndeşti la Dumnezeu. Spitalul este singurul loc în care te poţi gîndi profund la Dumnezeu. Cînd te concentrezi înspre el, toate durerile de cap dispar şi o linişte, cum n-ai mai încercat în alte situaţii, te inundă. La ce echilibru universal ai acces?” Dumnezeu, deci. Şi asta o spune un poet/ om/ intelectual care în toate paginile de pînă în acel moment îl punea pe Dumnezeu sub semnul întrebării, al negăsirii. Dacă ar mai fi trăit cîteva zile poate că Aurel ne-ar fi spus şi acest lucru, despre chipul viziunilor sale din acel moment.

Poezia lui Robert Şerban evoluează pe linia subţire dintre fizica sufletului şi metafizica trupului, desfăşurînd viziunile sufletului care îşi suportă (cu greu) condiţia de trăitor într-un singur trup. Vorba lui Emmanuel Lévinas, pomenit mai înainte: „Viaţa se produce în timp, dar mai ales dincolo de timp”. Ceea ce poeţii adevăraţi demonstrează dintotdeauna.

Piatra Neamţ, 16 ianuarie, 2015

...într-un text care reprezintă o dată din calendarul Revoluţiei Române, „băietanul” îşi descrie propria stare/ disperare şi faptul că şi-a pus în buzunarul de la piept, în dreptul inimii, un pumn de monede, ca în cazul în care un glonte s-ar îndrepta spre acel loc, acesta să ricoşeze sau să se oprească.

Viorel Dianu

Târguieli de sărbători

Sărbătorile regale de iarnă, Crăciunul şi Anul Nou, băteau la uşă. Pentru întâmpinarea lor cum se cuvine, în casa Adamilor destule lucruri se făcuseră deja: curăţenia generală, împodobirea bradului dimpreună cu pavoazarea ambientului; altele îşi aşteptau rândul: târguirea mezelurilor şi a băuturilor sau procurarea alimentelor şi prepararea lor. Adamii îşi rezervaseră pentru târguieli sâmbăta dinaintea Crăciunului, cu cinci zile în avans faţă de eveniment, avans necesar pregătirii mesei festive şi perfectării ultimelor detalii. Târgul vizat de ei era cel din Piaţa Eroilor, unde poposeau an de an producători din toată ţara, mai ales maramureşeni şi moldoveni, vestiţi prin mezelurile lor speciale şi băuturile de soi. Fiind vorba de cumpărături multe şi grele, Fana convenise din timp cu nora cea mică să-i ducă ea cu maşina, astfel că la ora nouă şi jumătate Cornelia se înfiinţă însufleţită la intrare: Haideţi! Silvestru şi Fana o aşteptau şi ei pe poziţii.

De la blocul lor de pe Tudor Vladimirescu demarară direct spre Panduri, traversară Calea 13 Septembrie, apoi străbătură de-a lungul Şoseaua până la Academia Militară, o cotiră la dreapta pe Doctor Rainer şi, în vale, iaca târgul. Cornelia îşi parcă Volkswagenul în capul bulevardului, în locul unui şofer care tocmai pleca. Coborâră tustrei din maşină, îşi luară sacoşele din portbagaj şi, după o privire panoramică, porniră să investigheze piaţa de la o margine, din stânga. Strategia nu era să se repeadă dintr-o dată să cumpere, ci mai întâi să prospecteze terenul şi să se fixeze de la cine şi ce să ia. Ochii lui Silvestru se îndreptau îndeosebi spre băuturi, normal, iar ai doamnelor către preparatele din carne. Abundau şi unele şi altele. Aveai ce alege. Dădură un rotocol, gustând selectiv din ce îi interesa, se edificară, acum să treacă la treabă.

În raidul lor trecură la un moment dat pe lângă o vânzătoare ce îşi etala pe fundul unei lădiţe, împrumutate de la vecin, nişte alea, pe care nu le băga nimeni în seamă. Silvestru avu un impuls timid să se oprească o clipită şi să arunce o ocheadă. Pe o batistă, femeia oferea spre vânzare o rădăcină noduroasă de hrean, iar într-o cutioară rotundă probabil o alifie. Pe cine să intereseze acele nimicuri?... O învălui cu o privire compătimitoare pe neguţătoareasa de ocazie, deşi ea degaja un aer demn şi misterios, „Poftiţi, domnu!”, şi plecă mai departe, să se ţină de soţie şi noră.

Le găsi dinaintea unui stand cu mezeluri, Cornelia gusta din ce-i întindea pe vârful cuţitului mezelarul, preţăluind calitatea fiecărui sort, Fana fiind îmbiată zadarnic, nu!, post până la Crăciun, chit că se împărtăşise de ieri. În ce-l priveşte, el cu atât mai mult nu ar fi pus gura, pentru că se îndătinase a se împărtăşi numai în ziua sfintei sărbători; deci săptămâna viitoare, joi. Însă atenţia îi fusese captată de un preparat peste care dădeai mai rar: cârnaţi la topor. Hehei, să fi trecut cincizeci de ani de când nu se mai înfruptase el cu asemenea bunătate. Părinţii preparau cârnaţi dintr-ăştia pe vremuri; de fapt tatăl lui tăia carnea cu barda, iar mama o îndesa cu degetul mare în maţ. Apoi, în zilele lăudate de Domnul, ia şi mănâncă. Deliciu!... Uitase şi... Ca să vezi.

După tobă, caltaboş, pateu, cârnaţi obişnuiţi tocaţi la maşină, Fana ajunse la ce râvnea el.

- Daţi-ne şi cârnaţi la topor, că i se scurg bărbatului meu ochii la ei.

Mai suprapuseră în sacoşe jambon, muşchiuleţ de porc afumat şi costiţă, pastramă, şuncă, jumări... Prea destul. Acum, direcţia – palincă, fiindcă numai cu ea puteau birui săţioasele mezeluri. Palinca o detectaseră în incursiunea preliminară la o familie tânără de maramureşeni: el cu faimosul clop pe cap, ea în zăvelci cu dungi roşii-albastre, de-a latul.

- Am revenit, după cum am promis, îşi sublinie Silvestru cuvântul dat. De unde sunteţi? îi întrebă formal.

- De la Baia Mare.

- Oho!... Noi am fost la Baia Mare. Ce e drept, în urmă cu nişte ani.

Nu mai preciză cu câţi, să nu-i uimească pe moroşeni, care nu se născuseră pe atunci.

- Am dormit la Mara şi am vizitat Bastionul măcelarilor, Casa lui Iancu de Hunedoara, cu florile de mină, Turnul lui Ştefan, parcul cu statuia minerului... Faine toate.

Fana îl îmboldi uşor cu cotul: poate că oamenii nu erau chiar din Baia Mare, sigur nu erau, sau n-or fi văzut ce le înşira el. Dar Silvestru le lăuda oraşul cu un scop subînţeles: să-i momească să mai îndulcească preţul, pentru că palinca era amarnic de scumpă. Ei?... El vorbea, el auzea. Încercă de-a dreptul.

- Dacă am cumpăra mai multă palincă, aţi lăsa la preţ?

- Preţul e fix, domnu, i-o tăie oşeanul.

Era târg, dar nu şi tocmeală.

- Luaţi de gustaţi, ca să apreciaţi marfa.

Îi prelinse o strelice în căpăcelul de la sticlă şi i-l întinse. Silvestru arătă spre soţie: doamnele mai întâi.

Adamii făcuseră cunoştinţă prima dată cu palinca acum vreo douăzeci de ani. Murise tatăl vecinei de apartament, ardelean, şi după înmormântare, aceasta îi chemase la un fel de pomană, numai pe ei doi. Pe măsuţa din sufragerie, câteva gustări şi palincă. Doar au înghiţit din păhăruţ şi li s-a tăiat respiraţia. Foc. Gura şi gâtul – pârjol. I-au podidit lacrimile. Ca să stingă jărăgaiul au îmbucat repede un dumicat. De atunci, ştiind ce înseamnă, fie se obişnuiseră ei cu băutura, fie maramureşenii nu comercializau pe aici dintr-aia de-a lor, letală, ca să nu-i înspăimânte pe bucureşteni. Ca atare, acum nici el, nici Fana nu reacţionară cumva, ceea ce observă oşeanul.

- Staţi puţin, să ajungă în instalaţie.

Aha, se învifora din ce în ce arsura, devora... Este!

- Un bidon de cinci litri!

Moroşanului îi înţepeni nodul în gâtlej, Fanei îi sticliră ochii, ce te-a apucat, bărbate?, o dată o facem şi noi lată, soţie!, moroşana depuse bidonul pe tejghea. Plata!

- Nu vrei şi tu un bidon, Cornelie? puse vârf Silvestru afacerii.

- Tată!... Dragoş nu se omoară cu palinca, el bea whisky.

Pe oşean îl şifonă împunsătura şi, ca s-o dreagă, Silvestru schimbă soiul:

- Ţuica e tare?

- Tare, însă trebuia s-o gustaţi înaintea palincii ca să-i simţiţi puterea.

Oricum, ei hotărâseră să cumpere dintr-alt loc, ţuică de Topoloveni, de la butoiaş, aşa că: vânzare bună!, sărbători fericite!... Duseră târguielile la maşină; încheiaseră eficient prima rundă, erau mulţumiţi; se întoarseră mai relaxaţi în târg.

Când dădu iarăşi cu ochii de femeia ciudată, care îşi păzea nimicurile ei, →

Pe o batistă, femeia oferea spre vânzare o rădăcină noduroasă de hrean, iar într-o cutioară rotundă probabil o alifie. Pe cine să intereseze acele nimicuri?...

Silvestru fu răscolit de curiozitate mai avan decât întâia oară şi le lăsă pe doamne s-o ia înainte.

- Ce vinzi mata acilea?
- Leacuri, domnu.
- Leacuri?... La ce sunt bune?
- La orice.
- Rădăcina aia de ce e: de hrean, de păstârnac, de ţelină?... Că nu le deosebesc.
- De vlagă.
- Poftim?
- Vlagă. Naturală.

Îşi închipuia că vlaga ar fi altceva, nu o plantă. Îl amăgea femeia.

- Mă rog, şi?...
- Întremează organele.
- De pildă?
- De pildă, răzuiţi rădăcina şi gustaţi câte niţel când aveţi dorinţă, căpătaţi vârtute şi o bucuraţi pe doamna. Plus că nu veţi mai pregeta să le bucuraţi şi pe alte doamne, când cade norocu... Profitaţi de anii care zboară, domnu, că moliciunea cea parşivă fără să anunţe vine; dar şi dacă vine, rădăcina mea îi dă cu sictir.

Iscusită la vorbă jupâneasa, îl vrăjea cu asupra de măsură.

- Iar alifia?
- E vindecătoare de usturimi, mâncărimi, dureri: în piele, în carne, în oase.
- Bunăoară?...
- Daţi mâna încoace!

Îşi înmuie buricul arătătorului în pomada din cutie, îi apucă palma galeş cu degetele moi şi începu să-l ungă delicat şi insistent la încheietură, descântându-l cu privirea. Nu-l întrebase dacă îl doare, de parcă ştia ce i se întâmplase. Într-o zi nenorocită, vrând să traverseze în fugă strada pentru a prinde autobuzul ce se apropia de staţie, s-a împiedicat de bordura scuarului din mijloc, a căzut pe burtă şi pe labe cât era de lung, pe trecerea a doua de pietoni în faţa şirurilor de maşini. A fost o căzătură crâncenă, şi-a julit până la sânge podul palmelor, iar cartilajele şi oasele încheieturilor le-a dat peste cap. După o săptămână de dureri mocnite s-a dus la policlinică, la doctorul Stavăr, să-i povestească păţania. „Credeţi că ar fi ceva, domn doctor?" „Pot fi multe, dar şi să nu fie nimic. Să facem radiografia." Iar radiografia nu relevase leziuni. Durerile reveneau în schimb cu fidelitate la intervale, iar de la o vreme se statorniciseră.

- Gata. O să vedeţi îndată efectu.
- Cât costă amândouă?
- Sunt trei... Şi le vând împreună.
- Adică şi batista?...
- Nu e batistă, domnu, de şters la nas. E ştergar ţesut în casă, la război, cu alesături.

Îl dăduse mat, de încrezut ce era că are un spirit de observaţie infailibil. Iertăciune!

- Cu ştergarul vă dezmierdaţi faţa şi ochii: faţa să se împrospăteze, ochii să se lumineze.

Nu cumva bănuia că şi cu vederea stă prost, pentru că faţa, pe care n-o ţinea ascunsă, îşi dezvăluia singură jena.

- Sunt uluit de proprietăţile leacurilor dumitale, o flată culant.

Dar, oare, să se încreadă în ele?...

- Vă mai doare mâna? îl întrebă aluziv femeia, ca şi când i-ar fi ghicit gândul.

Îşi răsuci încheietura: nu-l mai durea. Şi totuşi...

- Se apropie doamnele, duceţi-vă, să nu vă certe.

Plecă în calea lor fără să-şi fi sfârşit treaba.

- Am găsit cozonac dintr-acela bun, de care îţi place ţie, îl întâmpină radioasă Fana.

Se întoarseră la locul lăudat. Pe taraba lată se înălţau făloşi cozonacii, groşi ca hipopotamii. Câţiva erau secţionaţi în jumătăţi, pentru a li se aprecia calitatea şi a se distinge sorturile, dar şi pentru că, întregi, atât de mari şi totodată de scumpi, anevoie s-ar fi vândut. Moldovencele îi plămădeau laborios, din frământătură de făină cu lapte, drojdie şi zahăr, la care adăugau ulei, rom, gălbenuşuri de ouă şi unt din belşug şi-i împănau cu rahat, nuci, stafide, răzătură de coajă de lămâie şi cacao. Ieşeau tari şi grei, atât de consistenţi încât te săturai dintr-o felie tăiată subţire-subţire, pe care încă n-o prirideai. Iar gustul, neasemuit. Adamii îşi procurau la Paşti şi la Crăciun numai din specialitatea asta.

- De la Suceava, aşa-i? o abordă Silvestru direct pe domnişoara.
- Aşa-i.
- Cunoaştem, cunoaştem...

Şi oraşul, şi cozonacii, şi restul. Dar nu mai porni s-o învăluie cu poveşti pe bucovineancă, precum procedase cu moroşenii. Preţul era preţ, nu-l dregea el cu şoşele, cu momele.

- Liceană într-a douăsprezecea? o iscodi iarăşi abil pe fată.
- Da. Cum v-aţi dat seama?

Eh, cum să nu-şi dea seama? îşi răspunse în gând, zâmbind suav amintirilor.

Contemplară îndelung cozonacii, evaluându-i riguros. Păreau identici şi la fel de frumoşi cu toţii, dacă puneai ochii pe unul, îţi părea rău să-l laşi pe celălalt. Conta însă şi preţul... Alţi clienţi care se mai apropiau de cort nu prea se încurajau să cumpere. Tatonau şi ei.

- Haideţi, dragelor! le impulsionă Silvestru pe soţie şi noră. Ăsta-i târgul.

Îmbărbătate, doamnele aleseră fiecare câte o jumătate de cozonac, fericind-o pe juna moldoveancă.

De acolo, cutreierară un timp fără scop, fiindcă abia îşi îndepliniseră unul şi aveau nevoie de un răgaz să-şi tragă răsuflarea şi să atace cu o dispoziţie proaspătă următoarele târguieli. Unele care... Lui Silvestru îi stăruia în minte târgoveaţa cu leacurile. Ştergarul ei tămăduia cu adevărat vederea?... De un an şi jumătate pătimea cu ochii – medicii chemându-l la consultaţii lunare stereotipe, iar el diminuându-şi progresiv speranţa –, ar fi putut ştergarul săvârşi minunea, sau baremi să stopeze evoluţia bolii?... Când eşti tânăr şi sănătos nu crezi în miracole, dar suferind şi la năpastă le jinduieşti adierea. O simplă bătaie din vârful aripilor te-ar remonta.

Fana îl trezi din reverie: ajunseseră la topoloveanul cu ţuica, se opriră dinaintea tejghelei lui, recunoscându-se bucuroşi.

- Mai doriţi să gustaţi o dată?
- Nu, ne-am convins din prima: ţuica dumitale e cea mai bună din piaţă.

Măgulit, omul dădu explicaţia:

- E un secret cu ea, domnu. Într-un fel îi place să stea în recipiente de plastic şi într-alt fel în butoiaş, la căldurică. Băutura împrumută gustul, culoarea şi temperatura vasului. Ţuica îşi pierde tăria dacă e rece.

Silvestru mângâie butoiaşul drăgăstos. Pe când lucra la Râmnic şi făcea şi el parte din sistem, primise într-o toamnă de la un pomicultor din Galicea un butoiaş de două vedre ca acesta, din lemn de dud şi plin cu ţuică bineînţeles. Îl aşezase pe balcon şi, toamnă de toamnă, îl reumplea: o vreme tot prin dărnicia galiceanului, apoi şi a altora. De la doagele de dud, ţuica devenea galbenă-galbenă de îţi încânta ochiul şi era dulce şi aromată ca prunele din pom. Îndrăgise butoiaşul nespus. L-au ţinut până s-au mutat în Bucureşti, când l-au dat vecinilor. Palinca lor s-ar fi simţit şi ea bine între doagele de dud.

- Cât să fie, domnu?

El nu mai comise superbia de a nu o consulta pe Fana:

- Spune, soţie!
- Dacă am cumpărat un bidon de cinci litri cu palincă, la fel să fie şi de ţuică, nu?
- Corect, aprobă topoloveanul, pe care nu l-ar fi supărat nici o comandă mai substanţială. Aveţi sticle acasă, cred, ca să păstraţi în ele băutura şi să nu se deprecieze.

Absolut. De dorul butoiaşului, colecţionau sticle. Cornelia apucă vârtos bidonul de toartă şi veni cu o idee bună:

- Nu mai merge cu noi la maşină, tată, aşteaptă-ne pe aici.

Mulţam frumos! Chiar avea o trebuşoară de dus la capăt: afacerea cu leacurile. Exista însă o mică problemă: dacă îi ajungeau sau nu banii. Fana nu-l mai milostivise pe luna decembrie cu suta de lei stabilită ca indemnizaţie personală din pensie, invocând cheltuielile mari pe care le impuneau sărbătorile – avea dreptate – şi el încuviinţase resemnat. Prin urmare, acum se baza doar pe cei zece lei economisiţi din pensia anterioară. Se înfăţişă cu inima îndoită la negustoreasă.

- Te-am întrebat adineauri şi nu mi-ai răspuns cât îmi pretinzi pe leacuri.
- Cât aveţi dumneavoastră.
- Eu nu am decât...
- Zece lei. Bancnota care v-a rămas pe 29 noiembrie, când aţi mers cu doamna la luminaţie şi aţi cumpărat vinul de căpşunică cu scorţişoară din Târgul de la Universitate. Pentru că de bancnota cealaltă, de cinci lei, pe care aţi chitit-o lângă cruciuliţa din buzunarul secret, nu puteţi să vă atingeţi.

Îi ascultă relatarea detaliată şi exactă scrutând-o îndelung, dar nici ea nu-l slăbea cu ochii, ferească sfântul.

- Cum te cheamă pe mata?
- Petra.

Bancnota de zece lei din buzunarul lui trecu în buzunarul ei. Pe când îi înfăşura cu gesturi cumpănite alifia şi rădăcina în ştergar, îi zise:

- Dar mata nu mă întrebi pe mine cum mă cheamă?

Ea îi întinse pachetul privindu-l blând şi îngăduitor.

- De ce să vă întreb, domnule Silvestru, dacă ştiu. Pentru dumneavoastră am venit astăzi în târg, să vă dau ce am adus: lucruri bune.

Preluând pachetul, se întoarse mut, după care se depărtă cătinel-cătinel, abia atingând pământul. Privirea femeii îl urmărea arzătoare. Vârî lucrurile ei în buzunarul din dreapta de la geacă şi trase fermoarul. O apucă la întâmplare printre tarabe.

Preluând pachetul, se întoarse mut, după care se depărtă cătinel-cătinel, abia atingând pământul. Privirea femeii îl urmărea arzătoare. Vârî lucrurile ei în buzunarul din dreapta de la geacă şi trase fermoarul. O apucă la întâmplare printre tarabe.

- Silvestru, Silvestru, nu ne vezi? se pomeni strigat.

Făcu saltul de la vis la realitate. Le zări pe Fana şi Cornelia stând de vorbă cu podgoreanul de la care hotărâseră să cumpere vinul. Se duse la ei.

- Domnul te aşteaptă.
- A sosit şi momentul dumnealui... Vasăzică despre ce vinuri era vorba?

Acestea stăteau îmbuteliate pe masă, aliniate după soiuri, mărimi şi culori.

- Tămâioasă, din care aţi gustat dumneavoastră şi v-a plăcut...
- Vrem cinci litri.
- Roşu, din care a gustat doamna şi i-a plăcut...
- Tot cinci.
- Cotnari...
- Trei litri.
- Cabernet...
- Doi.

Scurt şi explicit. Unul câte unul bidoanele se adunau dinaintea lor. De mirare, dar cei cincisprezece litri de vin nu costau cât palinca maramureşeanului, nici pe departe. Fana achită cu ultimii bani. Din burduşit ce-i era la început portofelul, acum fluiera vântul prin buzunarele lui. Lasă! Din mezeluri vor mai rămâne să pună pe masă şi la Sf. Ion, ţuica şi vinurile le vor ajunge până la aniversarea Fanei, de la sfârşitul lui ianuarie, iar din palincă aveau să ţuguie până la Paşti. Portbagajul Volkswagenului se umplu frumos.

- Cum ne-am fi descurcat fără ajutorul tău, Cornelie?
- Păi v-aş fi lăsat eu singuri, tată?...

După ce se instalară în maşină, mândri de câte târguiseră, nora aprinse motorul şi o apucă în suiş pe strada dintre Academie şi Facultatea de Chimie, ca să răspundă în Şoseaua Panduri. La stop, Fana trânti o întrebare chiar neaşteptată:

- Cine era femeia la care te-ai dus de trei ori, bărbate?

Nedezminţita ei agerime. Îi răspunse:

- O vânzătoare, acolo.
- Îmhî. Şi ţi-a vândut ceva?
- Nişte alea.

Surprinzător: pe cât de abrupt deschisese Fana discuţia, pe atât de brusc o şi închise. Nu mai fu nevoie din partea lui să inventeze cine ştie ce poveste care să-i pară plauzibilă soţiei. Ar fi fost oricum zadarnic. Întâmplarea rămase aşa: intactă şi misterioasă.

Duse mâna la buzunar şi cuprinse pacheţelul cu târguielile fermecate în palmă. Simţi căldura lor. Nişte alea, nişte minuni?... Le jinduia adierea. O simplă bătaie din vârful aripilor...

proza

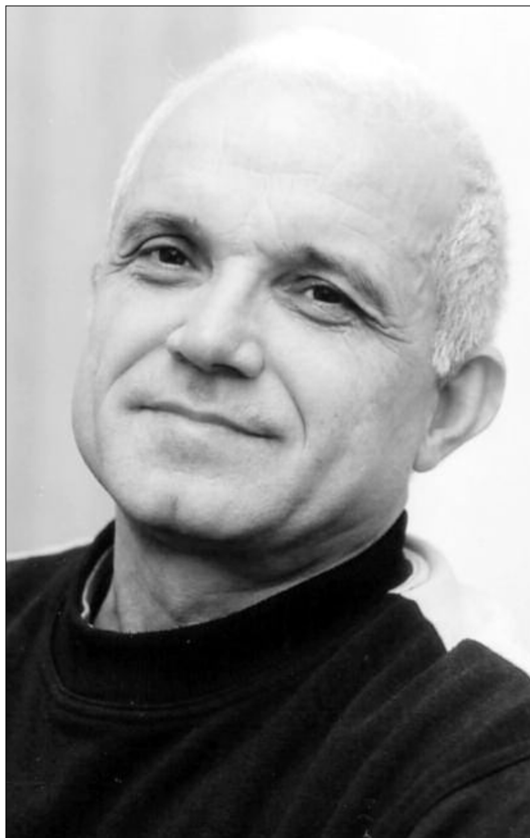
LIS – 65

„Ce-ar putea fi poezia? O dezvăluire a sufletului, scăpat de cenzura subconștientului?”

Interviu cu LIVIU IOAN STOICIU realizat de ŞTEFAN ION GHILIMESCU

- Dragă Domnule Liviu Ioan Stoiciu, vă fac mărturisirea că a trebuit să las să treacă destulă vreme de socotinţă şi chibzuieli, după ce v-am recitit cărţile, făcând, desigur, uz, din cauza întinderii semnificative a Operei dumneavoastră, şi de fişele mele de lectură constituite în ani, până să formulez aceste întrebări ce-şi doresc din capul locului, prin răspunsurile şi reacţiile ce-mi fac iluzia că le vor stârni, să configureze cu pregnanţă liniile de forţă ale morfologiei unui poet şi scriitor care cristalizează atât de heteromorf. Fiindcă sunteţi condamnat să scrieţi, cu aceeaşi chemare expresă, teatru, roman, eseu dar şi o publicistică flamboaiantă iar eu îmi doresc să realizez acest interviu din perspectiva unei cărţi de convorbiri despre poetica şi cele mai intime secrete ale laboratorului de creaţie ale unora dintre cei mari poeţi actuali, am rugămintea, mai întâi, să lămurim, de se va putea, ce va să însemne pentru marele poet, par excellence, care sunteţi, aceste faţete ale unei înzestrări scriitoriceşti polimorfe? În ce măsură dar, aş avea eu dreptul să gândesc că, în realitate, opera dumneavoastră (de la eseu la poezie şi teatru şi de la publicistică la roman şi jurnal), cu vorba unui mare poetician, e o piaţă de schimburi infinit multiplicate? E nevoie oare de un scriitor total pentru ca poetul, printre aleşii muzelor, să aibă efectiv senzaţia că intuieşte cu adevărat semnificaţiile Marii Cărţi? Sau realul de care sunteţi fatalmente îndrăgostit până la obsesie nu încape, pur şi simplu, în confiniile unui singur gen?

— Mulţumesc pentru întâmpinare, nu mi-am imaginat că sunteţi într-atât de sentimental: „mare poet”, eu? O spune un mare critic, desigur. După „mare”, nu mai urmează nimic. Mă inhibaţi din start. Am totuşi destul umor constructiv să relativizez şi un asemenea calificativ de complezenţă. Sunteţi un prieten de suflet, vă rămân dator pentru bunăvoinţă. Sunteţi intrigat că nu m-am mulţumit cu poezia la masa de scris şi că m-am risipit publicând şi romane, şi teatru, şi memorialistică-jurnal, eseu şi publicistică, tot felul de cărţi (şi tot felul de texte publicate în reviste şi ziare), în genuri de creaţie care se bat cap în cap, eventual — de ce? Să vă răspund cu: de ce nu? Nu mai încape discuţie că sunt şi la 64 de ani, câţi am în 2014, în căutarea Marii Cărţi, cum îi spuneţi dumneavoastră (deşi, în vremuri postmoderne nici scriitorii nu mai cred cu adevărat în capodopere, darmite criticii; doar cărţile premiaţilor Nobel pentru Literatură au statut de capodoperă, de Mari Cărţi; la români, cât sunt în viaţă, scriitorii mari sunt asiguraţi că scriu capodopere, dar după ce mor li se retrage titulatura de scriitori mari şi, automat, şi eticheta de capodoperă). Aş vrea să reţineţi că eu scriu pentru sertar, nu am idee câtă dreptate aveţi când susţineţi că sunt condamnat să scriu. Habar nu am de ce scriu şi de la ce mi se trage, dacă e o „vocaţie progresistă” sau o pedeapsă retrogradă a destinului, nici ce anume întreţine această pornire naturală. Scriu dintr-o necesitate fiziologică (dacă pot să mă exprim aşa şi să nu stârnesc un zâmbet)? Sunt convins, de altfel, că în general creaţia literară e „înscrisă în genă”, că te naşti scriitor („nu devii”), că eşti programat în acest sens, determinat să scrii (şi să citeşti critic). N-am nici o explicaţie de ce nu reuşesc să renunţ la scris (şi citit; creaţia literară mi-a pervertit psihicul, crescându-mi până la cer pesimismul şi scepticismul), nici dacă merită să scriu ce scriu, după ce mă dau cu capul de pereţi. O tot repet, la masa de scris încerc să nu-mi fur niciodată căciula, să fiu liber: „scriu ce-mi vine, spontan”. Toată tinereţea am avut îndoieli că sunt pe drumul cel bun scriind (fie şi profesionist, recunoscut ca scriitor, public), la prima bătrâneţe m-am resemnat că n-am avut de ales şi că n-aş fi ştiut ce altceva să fac (în nici o altă meserie

neregăsindu-mă; am încercat atâtea meserii în prima tinereţe; am continuat să studiez în particular, să nu fiu prins în tiparele gândirii „superioare”). Nenorocirea e că sunt un scriitor care n-are succes la public; nu sunt inclus în manuale şcolare, n-am nici măcar o fişă pe Wikipedia mai de doamne-ajută (ba chiar am primit în vară o plachetă catifelată pe care numele meu era scris greşit; vă daţi seama, numele meu nu spune nimic nici măcar celor care te premiază)... Curios, intuitiv, de la 14 ani mi-am regularizat scrisul (am scris şi la 11 ani, am texte păstrate), din anul 1964 am scos reviste ale mele (în 1965 aveam şapte titluri de reviste), scrise de mână pe hârtii A 3 (sau pe hârtii A 4, capsate, scrise şi pe o parte şi pe alta, opt pagini), pe care le îndoiam la mijloc, reviste în care publicam ce scriam eu — practic, am debutat în revistele mele (vă rog să puneţi revistele în ghilimele; o parte din aceste publicaţii ale mele le am în arhivă şi azi). Făceam pe atunci naveta de la Cantonul 248, locuinţa de serviciu a tatălui meu (Halta CFR Adjudu Vechi), la Adjud, unde tata m-a mutat în clasa a VII-a, să mă pregătească pentru liceul teoretic (tata avea casa lui în oraş). Nu e greu de înţeles, trebuind să „umplu” aceste reviste ale mele (citite de profesori adjudeni, de colegi de şcoală elementară şi liceu, de vecini, de părinţi şi surioare ale mele), scriam în toate genurile literare — poezie, proză, teatru, publicistică, eseu (şi recenzie critică sau prezentare de autori). Eu îmi ilustram revistele cu desene originale sau tăieturi artistice lipite. Scriam natural, „de la sine”, intuitiv, spontan şi atunci, în toate genurile posibile, fără complexe, n-aveam nici o reţinere. Repet, aceste reviste ale mele mi-au regularizat scrisul, l-au „profesionalizat” ca autodidact. Practic, scriu în toate genurile literare de atunci, de la 14-15 ani (am fost dat la 6 ani la şcoală). Mai mult, în timpul liceului teoretic (umanistică) din Adjud am răspuns de o gazetă mare de perete, exclusiv literară, la care „publicam” şi zilnic texte ale mele originale din toate genurile (gazeta asta de perete tip revistă a apărut numai după ce am fost exmatriculat trei zile deoarece am afişat poezii la gazeta „roşie”, propagandistică de perete, nelipsită din nici un liceu sau şcoală; e amuzant, deşi locuiam la casa părintească din Adjud, după ce tata s-a mutat cu familia de la Cantonul 248 în 1965, am fost obligat să locuiesc, după anularea exmatriculării, un an şcolar la „reeducare” la internatul liceului, aflat la nu multe sute de metri de casa părintească; atunci am conştientizat existenţa securiştilor şi a activiştilor PCR sau PMR). Mai târziu, în 1971 am fost angajat la ziarul *Informaţia Harghitei* din Miercurea Ciuc, scriam publicistică „în draci”. În acelaşi an am fost premiat, pe plan naţional, de revista *Vatra* (din vremea lui Romulus Guga şi Dan Culcer, aflaţi în juriu) cu... o proză! Dau amănunte şi despre aceste evenimente personale în „Cartea zădărniciei”... Mai mult decât atât, vă rog să mă urmăriţi: în anii 1972-1974, inclusiv, la Bucureşti, la Casa de cultură din Str. Mântuleasa, am condus un cenaclu studenţesc (intitulat „3,14”; l-am condus împreună cu prozatorul Corneliu Omescu, care mai mult nu era prezent, prin el s-a putut intra la această casă de cultură), la care am cerut imperativ tuturor membrilor lui să vină la fiecare şedinţă săptămânală cu texte noi, fiind obligaţi toţi să citim ce am scris. Scriam poezie şi proză, teatru, eseu, publicistică. Acest cenaclu mi-a regularizat la rândul lui scrisul, având acum şi cititori-colegi critici. Mai departe — în 1974 eram încă în perioada mea de boemă dusă la extrem, regretabilă („băutură, ţigări, femei”; în 1973 ratasem şapte sinucideri), în toamna acestui an am plecat din Bucureşti la Cluj-Napoca, împreună cu o cenaclistă de la „3,14”, prozatoare, cea care avea să-mi devină soţie, Doina Popa, am locuit la Cluj-Napoca până în iunie 1975, am ţinut numai noi doi un „cenaclu familial”, aşa îi spuneam (intitulat „Dâmbul Rotund”, după cartierul în care locuiam la Cluj-Napoca), la care trebuia să citim texte noi, am scris şi proză şi poezie (am definitivat împreună un volum de proză scurtă, care n-a apărut niciodată, apropo)... Şi tot aşa. După căsătorie, în iulie 1975 la Focşani s-a născut un copil şi, o dată aşezat „la casa mea” (vorba vine casa mea, locuiam la socri la bloc; eram şapte persoane într-un apartament de trei camere, într-un cartier), am intrat în linie dreaptă, scrisul şi cititul au devenit o datorie (datorie faţă de mine însumi). E drept, am insistat, în anii ce au urmat, pe poezie, până am debutat editorial cu „La fanion” (prin concurs, la Editura Albatros). În 1981 am intrat în atenţia Securităţii (din 1981 am dosar de urmărire operativă până la Revoluţie, fără oprire; publicând poeme infamante), după ce mi-a apărut a doua carte, „Inima de raze”, dedicată „faraonului”, care mi-a fost retrasă din librării şi bibliotecile publice. Imaginându-mi că nu voi mai putea să public o carte de versuri, am →

...de la 14 ani mi-am regularizat scrisul (am scris şi la 11 ani, am texte păstrate), din anul 1964 am scos reviste ale mele (în 1965 aveam şapte titluri de reviste), scrise de mână pe hârtii A 3 (sau pe hârtii A 4, capsate, scrise şi pe o parte şi pe alta, opt pagini), pe care le îndoiam la mijloc, reviste în care publicam ce scriam eu — practic, am debutat în revistele mele (vă rog să puneţi revistele în ghilimele; o parte din aceste publicaţii ale mele le am în arhivă şi azi).

aniversare

De când mă știu, scriu poezie la întâmplare, de mână (cu cerneală sau pix cu mină neagră, pe o filă albă velină pe care o îndoi și o rup: pe jumătate de filă scriu versurile pe o parte și pe alta, eventual, la prima mână, pe cealaltă jumătate transcriu poemul), când sunt singur în camera în care scriu, nemâncat, și când am liniște sau reușesc să ignor zgomotele (să pot să mă concentrez).

revenit la proză, în 1984 terminam romanul „Grijania", care n-a putut să apară decât după Revoluție! În 1986 terminam „Romanul-basm", care a fost publicat abia în anul 2002 (uitasem de el), fiind respins de edituri până la Revoluție. Natural, în paralel scriam poezie, până la Revoluție reușind să public alte două volume (cu titluri semnificative: „Când memoria va reveni" și „O lume paralelă"). După Revoluție am scris, pe lângă poezie și proză, teatru (încurajat de anunțurile cu concursurile de dramaturgie, niciodată câștigate de mine) și mai ales publicistică și eseu, pentru ziare (*Cotidianul* lui Ion Rațiu, ca angajat extern, dar și la ziarul *Curentul*, din București, sau ziarul intitulat *Bună ziua* din Brașov și *Ziarul de Vrancea*) și pentru reviste de cultură (am avut rubrici și colaborări intense, nenumărate, la reviste bine cunoscute săptămânale, lunare sau bilunare, apărute la două luni sau trimestriale). Am publicat până în 2014, pe lângă cele 14 volume originale de versuri (și două antologii), patru romane, un volum de teatru și trei cărți de memorialistică-jurnal-eseu-publicistică. La masa de scris nu s-a schimbat nimic la 64 de ani, scriu versuri și eseuri sau publicistică regulat, scriu în minte teatru (fiind total ignorat de dramaturgi), iar proză scriu numai pentru a-mi ține mâna (resemnat că romanele n-au convins critica și prozatorii).

Pe de altă parte — la masa de scris e o diferențiere netă de abordare a genului. Pot să scriu, separat, în aceeași zi, și un poem, și o pagină de proză sau de teatru, și un eseu sau un text publicistic și jurnal, nu se amestecă, merg pe culoare distincte. Pur și simplu are regim special fiecare gen creator, nu-mi dau seama cum le percep cu mintea, cu inima sau cu sufletul, scrisul curge de la sine (dacă sunt inspirat), pus într-un tipar sau altul. Evit orice formulă preconcepută. Sincer, nu-mi înțeleg bucătăria. Cu poezia e cel mai greu, fiindcă te repeți și trebuie să lași o vreme să te dezveți de un anume fel de a scrie (tot ce scrii fiind bun de aruncat), eu am ars mereu etape scriind spontan, *de mână*, pentru sertar. De altfel, cred că sunt în avantaj numai fiindcă scriu spontan pentru sertar și că las poemele la păstrat, recitindu-le prea târziu să văd dacă au un dram de valoare sau dacă trebuie aruncate (de regulă păstrez din ele un vers, o strofă, rar găsesc poeme întregi care să fie publicate), în anul în care mă hotărăsc să definitivez un volum și să le culeg pe computer. Cu celelalte genuri (proză, teatru, eseu, publicistică, scrise direct pe computer) am probleme insurmontabile cu subiectele, înnebunesc până nimeresc un subiect viabil din start (la eseuri și publicistică e mai ușor atunci când mă ocup de teme de actualitate). Cărțile apărute și textele mele nepublicate acoperă, după cât am perceput eu, și realitatea, și irealitatea.

- După ce am citit niște cărți la viața mea, mă întreb (dar n-am găsit încă un răspuns) dacă există o definiție încăpătoare a poeziei prin a cărei prismă, cu toții, să vorbim, măcar aproximativ, de același fenomen. Personal, cred că poezia se naște dintr-o stare de moment care, printr-o minune numai la îndemâna poeților (ce fel de înzestrare or fi având, cu ce forțe suprafirești vor fi în contact?), își schimbă pe nesimțite statutul, devenind o prezență (cum să-i zic?) cu mult mai profundă decât actul ce va fi precedat-o. Dumneavoastră, Domnule Liviu Ioan Stoiciu, aveți o definiție bună pentru Poezie? Ați găsit-o undeva, există, pentru numele Domnului!? Cum adulmecați indicibilul parfum al acestei Mari Doamne? Cum vă simțiți în proximitatea ei? Ce înseamnă pentru dumneavoastră poezia? Este facere sau creație Marea Poezie? La rece, acum, cât de mare este, Stimate Domnule Stoiciu, distanța dintre existent și Poezie, dintre real și imaginar? Sau te pomenești că și lipsa crasă de poezie (care nu are neapărat legătură totdeauna cu starea de spirit a emițătorului) are poezia ei?

— Felicitări pentru definiția dată poeziei, eu vă dau dreptate (poezia e o stare de moment pentru mine, apărută din senin, mă mir de ceea ce a putut să iasă după ce o scriu spontan și o pun în sertar, la păstrare; nu știu însă dacă pentru alți poeți ea e o stare de moment, aud că ei scriu și o lună la o poezie, o reiau, o prelucrează). De altfel, întrebările dumneavoastră sunt extraordinare, eu le-aș reciti numai pe ele — fiindcă nu mai au nevoie de nici un răspuns de subtext. N-am o definiție pentru poezie, nici nu mă interesează să găsesc. În orice caz, e mai greu să răspund la această întrebare decât să scriu un poem... Față de celelalte genuri creatoare, e adevărat că pentru poezie am un regim special, caut un declanșator („adulmecând-o", cum spuneți), bănuind că trebuie să fiu cât de cât inspirat sau original. Scriu „la rece", realul se amestecă de la sine cu imaginarul, nu e nimic prefabricat, artificial, „ingineresc", nu mă înfierbânt (nu consum niciodată alcool și nu mă droghez, să-mi provoc o stare viscerală de ieșire din mine) și nu intru în nici o transă (transă specifică „mediumurilor", care primesc mesaje de dincolo, de la morți sau de la entități extraterestre). De când mă știu, scriu poezie la întâmplare, de mână (cu cerneală sau pix cu mină neagră, pe o filă albă velină pe care o îndoi și o rup: pe jumătate de filă scriu versurile pe o parte și pe alta, eventual, la prima mână, pe cealaltă jumătate transcriu poemul), când sunt singur în camera în care scriu, nemâncat, și când am liniște sau reușesc să ignor zgomotele (să pot să mă concentrez). De fapt, de-a lungul vieții am avut și alte tabieturi când am scris poezie, nu-mi place „fixismul", las să funcționeze liberul arbitru, „scriu după cum îmi vine" la un moment dat, uit de tabieturi. Am totuși o pretenție: dacă într-o oră n-am scris poemul, așezat la masa de scris, îl abandonez și nu-l mai reiau (înseamnă că n-am fost inspirat, nu m-am putut concentra destul; ca fapt divers, transcrierea și definitivarea poemului durează o altă jumătate de oră). Experimental, anul acesta am încercat să scriu și direct pe computer (am scris patru asemenea poeme, pentru o rubrică la o revistă intitulată „Cartelul metaforelor", editată de un prieten poet la Buzău, Marin Ifrim). Firește, voi continua să scriu poemele de mână, le simt mai directe, mai legate de hârtia de scris, cuvântul are parcă o mai mare subtilitate când e scris de mână... Nu pot să controlez fluxul scrierii unui poem, cuvintele curg unele din altele, spontan, ideile se ascund înlăuntrul acestor cuvinte venite de nicăieri, care se leagă și se direcționează reciproc. Poezia are acces la subconștient (care e o bază de date transmisă de la o generație la alta, de la începutul lumii, mereu reîmprospătată, conform evoluției; în el se prepară și gustul estetic, dacă nu e pretențios spus, mereu schimbător). Sunt sigur, apoi, că și amestecurile chimice din mine au contribuția lor la elaborarea unui poem, influențate de un eveniment personal, ele acționând în comun cu cine știe ce alte particularități fiziologice dereglate ale mele, „aflate în funcțiune". Spun dereglate, fiindcă în mod normal ele nu se manifestă (altfel, ar scrie toată lumea versuri). Nu-mi bat capul să descopăr mecanismul intern, „starea de scris" e sezonieră sau facultativă și la mine, nu e o stare continuă, așa că pot avea comportament și de „om normal" cu tot felul de probleme extraliterare. Totuși, ce-ar putea fi poezia? O dezvăluire a sufletului, scăpat de cenzura subconștientului? O fi diletant ce spun, dar poezia chiar are ceva inefabil în ea, venit dintr-o altă lume, uneori e imposibil să fie exprimată (mă trezesc stând cu ochii pe pereți, în gol, fără să reușesc să scriu).

-Primul dumneavoastră volum de poeme, La fanion, *este un paradis genuin al asumpțiilor de tot felul ale amintirii, un fragment din Marea Carte ce conține, în opinia mea, sâmburele gândirii mitice (arhetipale poate, dacă îmi e permis) care amprentează când și când unele dintre cele mai fascinante despletiri ale poeziei dumneavoastră. Nicăieri, la optzeciști, nu am descoperit un asemenea topos care, de altminteri, vine să contrazică tot programul generaționist anti al acestei grupări de cenaclu, în prima instanță. Ce accent sau notă comună presupuneți că a determinat critica literară să vă afilieze, aproape unanim, optzecismului? Considerați că neoexpresionismul mediumatic sui-generis din revelațiile dumneavoastră ar putea fi văzut și, la rigoare, luat de critica de serviciu a optzecismului drept "fața nevăzută" (de orientare retro) a unui (post)modernism maximalist? Până la urmă cât preț puneți pe asemenea tentative ale criticii, de clasificare și închidere in vitro a poeziei dumneavoastră? În* Istoria critică..., *deși vi se rezervă un loc, mai degrabă impresionistul N. Manolescu încearcă să vă controleze... la picioare!*

— Neoexpresionism mediumatic sui-generis în poezia mea? Așa mai învăț și eu, scriind, pe ce lume sunt... Înțelegeți de ce respectul meu pentru critica „bună" de poezie e sincer. Nu exagerez, sunt ceea ce sunt datorită criticii de poezie, în bine sau în rău. În altă ordine de idei, am tot repetat că, scriind (sau nescriind) despre poezia mea, pot să știu exact limitele unui critic și să-i ridic în slăvi valoarea. Dumneavoastră, de exemplu, vă rămân îndatorat pentru tot ce ați scris despre cărțile mele, noi doi fiind „compatibili". Sunt critici de poezie care au scris în doi peri sau n-au scris despre poezia mea, nereușind să intre pe aceeași undă cu mine (îi las la o parte pe cei de rea-credință, cum e Alex Ștefănescu): în fața lor mă resemnez în postura de învins. Chiar dacă, în principiu, n-am cum să plac tuturor (acești critici de poezie mă fac să am îndoieli că merită să mai scriu), mi se contestă în secret și postura în care mă aflu. Mă fac să mă simt marginalizat, ținut ca outsider, ca rezervă în echipa poeților care au cucerit primele trei locuri, pe podium (mai buni decât mine, cum altfel; lasă că sunt puși și câte cinci pe fiecare treaptă a podiumului). Competiția n-are aceleași reguli pentru toți poeții, eu sunt ținut cu capul la cutie chiar și de prieteni. Am ajuns la o vârstă la care am început să relativizez antipatiile și să recunosc, spășit, că nu merită să mă lupt pentru un post de poet reprezentativ, eventual. O tot spun, n-am un critic de poezie care să mă promoveze (cum au poeții de succes; în absența unui agent literar), motiv să cred că n-am nici o șansă să mă reabilitez în fața propriilor ochi... În privința debutului meu editorial (despre care scrieți atât de frumos, mulțumesc). „La fanion" a fost o etapă a scrisului meu, înainte de publicarea acestui volum aveam altă „formulă" de a scrie, după el, în volumul „Inima de raze" am trecut la o altă etapă, altă „formulă". O „formulă" (pun în ghilimele, fiindcă am scris mereu spontan și e caraghios să afirm că am avut o formulă) care a crescut una din alta și s-a schimbat devalorizându-se una pe alta, n-am nici o explicație de ce. De la început până azi mă lupt la fel, să uit de „formula" din volumul anterior, să nu mă repet. Și nu reușesc să scriu în altă „formulă" decât punând poeme peste poeme în sertar, adică scriind, fără să forțez... Ce caut eu între optzeciști, când ar fi trebuit să fiu între șaptezeciști (cum e Mircea Dinescu, născut în același an cu mine, debutat editorial la 20 de

aniversare

ani; eu am debutat la 30 de ani cu un volum al meu). Debutul meu editorial e o întreagă poveste, prin concurs, am apărut întâi în două „Caiete ale debutanților" — 1977 și 1978 (Editura Albatros), la grămadă, a trebuit să aștept schimbarea gustului critic al juriului (în 1977 erau premiați, la Editura Albatros, Grigore Georgiu, Felix Sima și Ileana Zubașcu, iar în 1978 erau premiați Radu Drăgan, Augustin Iza și Eugen Suciu de către cei ce aveau să mă premieze și pe mine în 1979, Laurențiu Ulici și Ștefan Aug. Doinaș). Eu rămân un precursor singuratic al optzecismului (locuiam din 1975 la Focșani), departe de cenacluri de impact ale timpului sau de redacții de reviste literare (Petru Romoșan, debutat editorial în 1977 și Traian T. Coșovei, debutat editorial în 1978, au venit dintr-o viață literară, inclusiv cenaclieră profesionistă, la Cluj-Napoca și București). Am crescut din propria poezie, atâta cât a fost, din adolescență, am învățat din propriile-mi slăbiciuni și ezitări, n-am avut modele (deși scrisul l-am însoțit tot timpul de citit; cititul e dominant, el mi-a îndreptat pașii într-o direcție sau alta; poezia mea, nu mai departe, a fost o reacție la poezia care se scria și se publica în tinerețea mea; de altfel, poezia șaptezecistă calofilă, plină de metafore elitiste, suprasaturată, mi-a radicalizat scrisul, m-a făcut să trec la poezia brută, a firescului, a cotidianului și a limbajului străzii, „ruptă din realitate"). Merg pe drumul meu și azi, nu știu ce legătură am cu etichetările critice ale optzecismului (textualism și postmodernism; la masa de scris mă lasă rece, o tot repet) sau ale neoexistențialismului (cultivat în subteran de marii noștri poeți în regimul comunist). Ce mă surprinde peste măsură și azi e că la noi critica literară nu dă doi bani pe suprarealism, permanent reevaluat inconștient de generațiile de poeți (trist, istoriile literare îl ignoră de-a dreptul) — deși singurii poeți români intrați în patrimoniul literaturii universale sunt cei ce au cultivat avangarda.

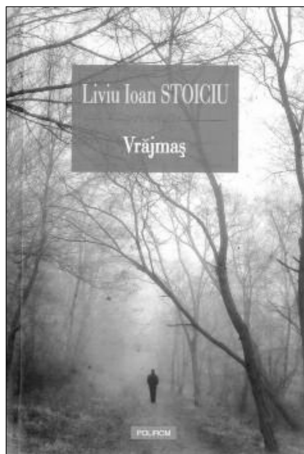
- Domnule Liviu Ioan Stoiciu, multitudinea vocilor care spun eu *în poezia dumneavoastră, și în același timp se leapădă cu sadism de un atare hybris, acuză aproape in corpore denaturarea indicibilului ființei, și, prin ea, a purității logosului, resimțit, cu acuitate, ca o moarte ce se învață. Ce învățăminte să tragă lectorul în cazul poeziei autorului „Ruinelor poemului": că supraeul auctorial concepe versul ca pe o armă cu care nu mai pridideşte să reteze, ca să zic așa, cele o sută de capete, ce se regenerează perpetuu, ale noii hydre din Lerna? Că dobândirea și împlinirea autenticității poetice ține mai curând de gradul de sublim al flerului intelectual decât de alte forțe ale grației și miracolului? Sau poate că peste toate este un duh al cărui vehicul este limbajul (taina tainelor)? Cum controlați, Domnule Liviu Ioan Stoiciu, suprarealismul unor atari dimensiuni mai curând dicotomice decât conjugate? În ce relație sunteți cu acest arbitrariu pur, cum ar spune Valéry?*

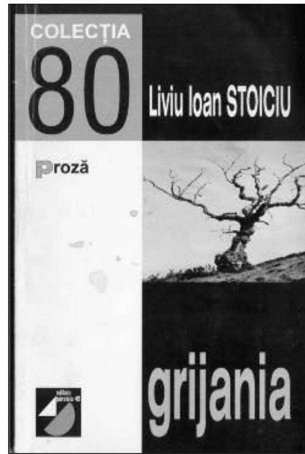
— Îmi pare rău, n-am atâta inteligență să răspund la asemenea întrebări de substanță... Sunteți un critic pătrunzător, care mă poate face să-mi înțeleg poezia (deși eu n-am de gând să-mi lămuresc mecanismele ei de reproducție; că o fi ea scrisă din „fler intelectual" sau de un „duh al limbajului"). E uluitor pentru mine că aveți asemenea perspectivă, că totul trebuie explicat „logic". Ce control poți să ai asupra iraționalului sau a ficțiunii, asupra lumii invizibile, nesesizabile (de la undele radio la... îngeri), care te îndeamnă la scris? Pur și simplu ai impresia că ți se dictează, când scrii, sau că mâna scrie singură (ajutată de cine știe ce entitate de Dincolo) — atunci când ai senzația că ești „inspirat". Inspirația poate fi și o „vibrație cu mesaj", transmisă din univers, nu? Sigur, bat câmpii aici să vă contrariez. Poezia rămâne între „lucrurile" inexplicabile pe această lume. Ce rost are poezia într-o lume „materialistă", nespiritualizată? Ea exprimă frumosul ascuns (în suflet, în inimă, în subconștient). Ce rost au florile (în afara celor care dau nectar insectelor)? Florile din glastră nu sunt mesagere ale frumosului? Triada *frumos*, *bine* (sau bun) și *adevăr* (adevăr ultim, al meu, coborât din creier în inimă) nu are legătură cu poezia? Cum să nu aibă, triada asta e de neatins altfel decât la nivel superior... Poezia la mine e o armă? Datorită poeziei am supraviețuit până azi, m-a eliberat de răul din interior, care mă trimitea la spânzurătoare — negăsind rostul la nimic. Totul e legat de arbitrariu? Un arbitrariu coerent, care are logica lui ascunsă abstractă. Mă mir în continuare că am ratat tentative de sinucidere din tinerețe: de ce mai sunt și azi pe aici, la vârsta mea (pe 19 februarie 2015 împlinesc 65 de ani), a folosit *mamei-natură* faptul că mi-am întârziat plecarea din această lume scriind și publicând cărți? Ca mine sunt mii de scriitori români, care în timpul vieții s-au iluzionat că așa au fost lăsați și că opera lor contează (odată ce e inspirată), și după moarte au dispărut în neant. Simțul zădărniciei mi-a subminat viața și „opera", n-am ajuns la „esență", mie însumi nu-mi folosesc la nimic dacă nu scriu și citesc. Dar de ce scriu și citesc, dacă în absolut nu folosesc la nimic? Sau folosesc evoluției personale la reciclare?

- V-ați anunțat moartea (ca dimensiune atemporală) și o experimentați ca limbaj al poeziei cu o nonșalanță care, culmea, mai mult înfurie critica, decât să sperie – să nu zic vorbă mare – pe cineva... E un exercițiu de exorcizare a spaimei ancestrale de neant a ființei sau de golire (descărcare) de sarcină a răului, în genere? Ce morală are moartea? Puneți moartea în legătură cu Dumnezeu? Sunt românii religioși? Dar dumneavoastră?

— O „descărcare a răului din interior" — superb spus, poate fi o definiție a scrisului (e și un vers al meu). Am perioade, nu numai ore la rând, când „nu mai pot" (mă sufoc de supărare pe mine însumi, am „inima neagră" din cauza unor frustrări ireconciliabile, lumea din jur e o năpastă de care trebuie să scap) și nu văd ce altceva aș putea să fac decât să mă sinucid. Sinuciderea fiind o „descărcare" de toate grijile, în condițiile în care nimic nu contează pe această lume. Dacă în prima tinerețe am avut tentative de sinucidere și salvatori, după 50 de ani (când a revenit obsesia sinuciderii; am mai explicat, există un ciclu de șapte ani cu plus și minus de cădere sufletească la mine; am intrat în conflict superior cu credința religioasă, conștientizată cu vârsta) tot aștept un semn de pe cealaltă lume sau dimensiune, de Sus sau de Jos, să pun în aplicare gândul sinuciderii (semn care se amână, nu vine când vreau eu; sau nu-l percep eu la adevărata lui valoare). Vreau să spun că-mi anunț moartea fiindcă asta simt, în profunzime, nu mă mai suport și vreau să pun cruce felului meu de a fi (el e un răspuns imediat la întrebarea banală „Ce mai faci?"). La un moment dat am publicat, în 2003, volumul „La plecare", în care îmi luam adio — de ce n-am murit atunci... Am tot lăsat zilele și nopțile să treacă, amăgit de scris și citit (scriind, am în continuare senzația că nu trăiesc degeaba, o naivitate), furat de necazuri. E normal să obosești să trăiești pe această lume, să te complaci în mediocritate, să te repeți (țin această teorie într-un roman care a apărut la Editura Polirom chiar când răspund la aceste întrebări, în octombrie 2014, intitulat „Vrăjmaș"), cui folosește? Mai bine să protestezi, sinucigându-te, decât să devii o povară pentru cei din jur, fără memorie sau idiot. Poeții morți de tineri au rămas tineri, poeții morți la bătrânețe au rămas bătrâni... Moartea te trece pragul într-o altă lume sau dimensiune (în care vei trăi veșnic, după cum spune ortodoxul), vreau să cred că te așteaptă o nouă experiență Dincolo (dacă nu te așteaptă, nu te așteaptă, energia ta se scurge în pământ și te liniștești pentru totdeauna, care e problema?). Dacă sunt românii religioși? La o cumpănă, ce altceva să faci decât să te rogi lui Dumnezeu să te ajute? Cum să te însori, sau să fii îngropat, sau să fii botezat fără implicarea bisericii, n-ai avea nici o șansă să te simți în siguranță sufletească. Se construiesc în continuare biserici, se fac mii de pelerinaje, moaștele sfinților au parte de procesiuni impresionante. În cine să te încrezi, decât în rugăciunea ta la icoană și în fața lumânării aprinse (care te echilibrează, are acel efect al autosugestiei sau al „placebo", de care știința e foarte mândră). Eu chiar cred într-o structură spirituală dintr-o altă lume, paralelă structurilor ADN ale acestei lumi, fiind ținuți în viață de aceleași surse electromagnetice cosmice, care ne conduc.

Poezia la mine e o armă? Datorită poeziei am supraviețuit până azi, m-a eliberat de răul din interior, care mă trimitea la spânzurătoare — negăsind rostul la nimic. Totul e legat de arbitrariu? Un arbitrariu coerent, care are logica lui ascunsă abstractă.

- Am descoperit în poezia dumneavoastră mai nouă un topos al pragului, ca valoare posibilă, în ambele sensuri, a acestei mărimi, pe care l-am descris ca pe un înscris necopt, dar purtând încă marca virtualității pure. Foarte conștient de realitatea lui imponderabilă, ați transformat, în ultimele volume, un "neajuns" al nedefinitului incipient într-o chestiune de poietică și tehnici creatoare. De altminteri, le-ați și teoretizat (și poeticile și tehnicile) marginal în corpul unuia dintre cele mai subtile volume de poezii pe care le-ați scris, opusculul care reține încă din titlu („Pe prag", 2010) numele mărimii ce desparte claudicant, dacă vrem, Câmpiile Elizee și Râul Lethe... Iată, de altminteri, și cuvintele prin care, dincolo de gramatica acestei ars combinatoria a recuperării fragmentare a posibilităților in nuce ale poeziei totale, vă apărați atât de original, în fond, de inexistență. "Gândim fragmentar (scrieți dumneavoastră), sărim de la una la alta, avem intenția distributivă, ne concentrăm pe mai multe planuri deodată, dar de fiecare dată păstrăm o coerență a firii, subterană. O gândire spontană, aflată mereu ‹‹pe prag››, ‹‹între

→

aniversare

Ne e rușine de condiția noastră, ca români ortodocși — dacă ne comparăm cu occidentalii catolici (și reformați). Dar dacă ne comparăm cu ortodocșii, veți vedea că semănăm și n-avem de ce să ne rușinăm (împărtășind aceleași tipare idealiste), chiar dacă suntem latini și n-am cucerit teritorii.

›› și ‹‹între›, fragmentară, care te trece pragul înainte și înapoi (biografia îmi e dominată de prag, de trecere, în timp și spațiu), între plus și minus, rațional și irațional. În versurile mele nu fac decât să țin cont de această realitate a pragului. Așa percep eu realitatea, înnoită natural, fragmentar, subînțelegând însă întregul ei (fie și suprarealist, abrupt, rupt): în secvențe, elegii, ipostaze, videoclipuri, arte de avangardă. Dacă suntem ceea ce gândim, nu ar trebui să fiu luat și eu așa cum sunt?" Plecând din acest punct de contact aş vrea să vă întreb nu dacă poezia dumneavoastră vă face fericit (o problemă mai curând a femeilor, zicea cineva), ci dacă, sub masca ambiguității, expresia ei constituie tot ce am putea concepe noi, aici și acum, mai desăvârșit? Pe de altă parte, credeți că procesul critic de decriptare a ceea ce marea poezie ascunde mai de grabă are vreun sens? La ce atâta efort de limpezire a ceva ce poetul din capul locului pare a vrea cu tot dinadinsul să ascundă? Și oare el, poetul știe exact ce a scris? Ați declarat că vă lăsați de scris (poezie) și nu v-ați lăsat. De ce?

— „Nedefinitul incipient" la masa de scris și poietica independentă (care face cu sâc poetului)... Nu demult Lucian Vasiliu mă întreba public de ce nu m-am sinucis — dacă tot am declarat că mă sinucid. Acum dumneavoastră mă întrebați de ce nu m-am lăsat de poezie — dacă tot am declarat că mă las. Adică, nu sunt un om de cuvânt? Știți, eu las lucrurile să treacă de la sine. Când ajung la o limită și nu mai pot să mă suport, mă amenint cu moartea și cu ieșirea din literatură, ce altceva să fac? E o problemă personală dacă-mi pun sau nu în aplicare amenințările la adresa mea, nu trebuie să dau nimănui socoteală (chiar dacă le-am făcut publice). E treaba mea ce am de gând să mai pun la cale. Eu nu am știut niciodată să mă bucur de viață (să mă „distrez", să petrec; eu nu merg nici măcar la o nuntă sau la alt gen de petrecere de familie, cu atât mai puțin între străini; deși am avut o perioadă de boemă de șapte ani când mi-am făcut de cap, acea perioadă nu mi-a lăsat o bună impresie, din contră), mă tot iluzionez că intru în rând cu lumea dacă mă las de scris. Am încercat... Numai că eu nu știu ce să fac mai departe cu mine dacă nu mai scriu și nu mai citesc. Corect ar fi trebuit să declar că mă retrag din lumea literară, mă izolez, nu că mă las de scris și de citit — deși nu cred că e departe ziua când n-am să mai scriu decât jurnal pentru sertar și am să citesc numai pentru a mă îmbunătăți sufletește, de final, în particular. În privința morții, eu sunt pregătit sufletește să plec în orice clipă, nu am nici o reținere, îmi ajunge că am stat 64 de ani pe aici (ce ar mai putea urma la această vârstă, decât o depreciere fizică? Tata a trăit 90 de ani, de la 80 de ani se ruga să moară, se considera inutil pe această lume, rămas fără nici un scop). E adevărat, n-am un loc de veci (deși sunt Cetățean de onoare în orașul în care am casa părintească, la Adjud și ar fi trebuit să mi se acorde un loc de veci; nu mi s-a acordat nimic; ba am primit la București și *Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer, categoria A "Literatură"*, care ar fi trebuit să-mi asigure un loc de veci, și nu-mi asigură nici el nimic), dar am pus deoparte niște bani pentru înmormântare... Natural, acum stau mai sigur ca niciodată „pe prag", aveți dreptate, pe granița cu lumea cealaltă. Altfel, toată viața am stat pe prag. Până și data nașterii e pe pragul dintre Zodia Vărsător și Zodia Peștilor, m-am născut la un canton CFR la 4 kilometri de Piatra Neamț (Dumbrava Roșie), dar am copilărit la un canton CFR la 4 kilometri de Adjud (Adjudu Vechi), m-a născut o mamă, Ioana (care a murit în 21 iunie 1951) și m-a crescut o mamă adoptivă, Elena (a doua soție a tatălui meu) — nu mai continui. Mi-am ratat cariera profesională (și tinerețea), rămas pe prag „nerealizat în plan social", dar ratarea asta se pare că mi-a făcut bine la masa de scris (lasă că stau pe prag între poezie și proză, în orice caz; poate le scriu cu emisfere cerebrale separate)... Dacă poetul știe exact ce scrie. Nu știe, el primește „informația" (versul) și o scrie pe hârtie sau direct la computer — și o conștientizează. De la cine o primește? Asta întrebați la secretariatul Uniunii Scriitorilor, eventual, dacă nu pe dracul!

- Sunteți printre puținii poeți de atitudine autentici pe care România îi are astăzi. Veșnic nemulțumit de tot ce se întâmplă pe aici și mereu gata să sară la bătaie cu verbul și fapta, precum acum 25 de ani, la Revoluție. Ce ne lipsește nouă, românilor, astăzi, domnule Liviu Ioan Stoiciu, pentru a nu ne fi rușine de condiția noastră? În halul de turmă capie în care am ajuns sub regimul Băsescu credeți că ne mai poate salva ceva? Pe ce valori mizați pentru un viitor al României?

— Ne e rușine de condiția noastră, ca români ortodocși — dacă ne comparăm cu occidentalii catolici (și reformați). Dar dacă ne comparăm cu ortodocșii, veți vedea că semănăm și n-avem de ce să ne rușinăm (împărtășind aceleași tipare idealiste), chiar dacă suntem latini și n-am cucerit teritorii. Vreau să subliniez că religia ne-a definit în timp și identitatea, nu numai schimbarea ocupanților străini (musulmani sau catolici). Din nefericire, România nu are noroc de conducători (toți, puși pe căpătuială, hoți, care se lasă corupți și se îmbogățesc necuvenit în funcții nu numai politice; sunt trădători, iubitori de putere cu orice preț), istorie veche, trecutul înghite prezentul. Modelul moral e pus la colț la noi, sunt crezuți numai cei ce au succes (au bani și influență publică, pe cât acumulează, pe atât sunt fără scrupule). În ultimii zece ani, regimul Băsescu a distrus și ce mai era nedistrus: demnitatea publică (să fii votat să pleci din fruntea țării de către 7,4 milioane de români, la referendum, și să nu-ți dai demisia, e o probă de ticăloșie și cinism). Am sperat că tinerii plecați la studii în străinătate, întorși în țară vor schimba în bine România, dar ei se dovedesc, o dată integrați în sistem, a fi complici la marasmul cotidian, la fel de lipsiți de clarviziune — niște oportuniști puși în posturi-cheie. Pe ce valori mizez? De când facem caz de civilizația românească nu vorbim decât de valori din lumea creatorilor, numai ele rămân, mizez tot pe această lume (a personalităților științelor academice, artei plastice, arhitecturii și teatrului sau filmului, ale literaturii, într-o zi va veni și Premiul Nobel). Politicienii și toți cei ce din administrația țării, care se cred buricul pământului, intră la pierderile de energie ale națiunii, trec în anonimat în timp. N-am să înțeleg niciodată de ce românul își fură singur căciula, alegându-și emotiv, la urne, stăpânii răi. Confuzia de azi a făcut praf viitorul-care-trece, a relativizat valorile reale, care nu se mai văd în oceanul de mediocritate publică. Trăim într-o postmodernitate viciată, de proastă calitate.

Referințe critice

"Original prin formula pe care o propune la nivelul tehnicii poetice, spectacolul pus în scenă în *Inima de raze* ni-l înfățișează pe Liviu Ioan Stoiciu - cu o analogie des folosită pentru poezia modernă - drept un remarcabil «regizor» al viziunilor coșmarești, lucrate în culori tari, puternice."

(Ion Bogdan Lefter, "Astra". nr. 9/1982)

"Public în numărul de azi al «României literare» un text care ar fi trebuit să figureze în sumarul volumului meu, recent apărut, *Scriitori români de azi*, IV (C.R., 1989). N-a apărut pentru că autorul despre care era / este vorba, poetul Liviu Ioan Stoiciu, devenise indezirabil pentru cenzură. (…) Liviu Ioan Stoiciu, care își prescurtează numele în Lis pentru a sugera cititorului instruit o dulce ambiguitate, are un simț remarcabil al concretului și o putere de invenție care transforma poemul într-un tablou fantastic, construit prin adiționarea de obiecte inaderente."

(Eugen Simion, "România literară", nr. 52/1989)

"Liviu Ioan Stoiciu a debutat în 1980 cu *La fanion* (culegere premiată cu un an mai devreme la concursul Editurii Albatros) și s-a impus repede atenției (nu întotdeauna binevoitoare) a criticii. Era vorba, de la început, de un poet autentic, întâiul volum ramânând probabil cel mai edificator pentru această autenticitate, cel mai clar și mai radical. (…) Liviu Ioan Stoiciu este un poet original, unul din cei mai înzestrați ai generației sale."

(Nicolae Manolescu, "România literară", nr. 18/1989)

"Apropiat de etatea optzeciștilor și începând a publica în același timp cu ei, Liviu Ioan Stoiciu este, totuși, un colateral, un «caz». Nu e nici atât de străin de promoție încât, citindu-l, să nu ne ducă gândul la aceasta, nici nu e cu ușurință integrabil într-un traseu cu care are in comun doar o tentă neorealistă, o încercare, intermitentă, de reinvestire a realului cu tensiuni extrase din propriul său (anti)mit prozaic."

(Gheorghe Grigurcu, "Viața Românească", nr. 9/1989)

"Liviu Ioan Stoiciu aducea în poezia românească un suflu proaspăt și greu clasificabil încă de la debutul său. Deși aparține mișcării lirice a anilor '80, el nu e totuși un optzecist în sensul teoretizat de grupul poeților de sub acest steag. Nici nu pare să aibă modele urmate cu umilință. Și-a descoperit vocația proprie după un exercițiu neștiut, fiindcă a ajuns relativ târziu să publice, încât a surprins critica."

(Mircea Zaciu, în vol. *Scrisori nimănui,* Ed. *Cogito & Arhipelag,* 1996)

"Deși toată lumea, începând cu el însuși și terminând cu cei mai proaspeți comentatori, se străduiește să-l dea pe ușă afară pe vechiul Stoiciu, pe cel care vedea cotidianul în structuri mitice si feerice, fantoma lui se întoarce neabătut la fereastră. E o fantomă, desigur, desfigurată, ce a pierdut sensul reveriei și principiul fascinației, instalându-se, în schimb, confortabil în coșmar si dilatând spre metafizic marginile traumei existențiale."

(Al. Cistelecan, "Cuvîntul", nr. 11/1997)

aniversare

Mihai Cimpoi

Un liric musicosoph: Florea Turiac

Născut la 5 iunie 1943, în comuna Izvoarele, jud. Olt. A fost profesor de desen tehnic şi maistru-instructor la diferite şcoli profesionale şi licee. Volume de versuri: *Con de lumină* (1993); *Veac întors* (1997); *Vinovat de prea multă iubire* (cartea I, 2001; cartea II, 2005); *Firosofind cu Diogene* sau *Lumina bunului simţ* (2005); *Echilibrul haosului* (2006); *Înger zburând pe maci* (2007); *Neuronii somnambuli* (2009); *Frunzele neliniştii* (2010); *Lacrimile neodihnei* (2011); *Vindecarea singurătăţii* (2012); *Rapsodia naturii* (2013).

Florea Turiac este, în volumele pe care le-a publicat până acum, pe cât de divers în stări, dispoziţii, umori, pe atât de unitar-structural şi ideatic – ca poet. Căci se pune, în funcţie de circumstanţe, de spiritul „veacului întors", sub semnul lui Proteu, dar şi sub zodia zeiţei unificatoare Isis, adunându-şi risipitele *membra disjecta* într-un Întreg. Având ca moştenire estetică *irealismul Şcolii de la Târgovişte*, el se înverşunează, programatic, să-şi păstreze identitatea, să fie al Sinelui său arhaic (de unde elogiul stăruitor al copilăriei, al copilului din el pândit de uitare şi supus încercărilor timpului).

Iată-l, aşadar – risipit, disipat, nu şi scindat structural –, reunindu-se în sinteză, într-un Tot organic în ipostază de *Om-copil*, de *Om revoltat* şi de *Om al echilibrului*, vorbind în sentinţe, dând poveţe morale.

Cele trei ipostaze, distincte şi în ordine cronologică, ilustrate şi cu formule poetice specifice, se pot identifica într-o stare primordială, ingenuă de *homo naturalis*, într-o stare intermediară de *homo civicus* şi terţiară, sintetică de *homo ethicus*. Din punct de vedere structural, aceştia apar transfiguraţi într-o *rapsodie a copilăriei*, o *antirapsodie* a „veacului întors" şi *o rapsodie a naturii* (titlul purtat de cel mai recent volum al său).

De ce atragem atenţia asupra structurii rapsodice a demersului său poetic?

Fiindcă manifestă o sensibilitate accentuată la substraturile simfonice ale naturii şi ale universului.

Lumea este, pentru el, un Text muzical, un ţesut de acorduri interpuse, un întreg articulat armonios. Prin aceste pătrunderi fine în Universul-acordeon (după convingerea lui Souliers), Florea Turiac ni se revelă, esenţialmente, ca un liric *musicosoph*.

Platoniciana muzică a sferelor nu e un mit, după cum absolut credibilă este existenţa relaţiilor muzicale dintre astre, descoperite de astrologi.

Firea, fiinţa vibrează, îşi dovedesc o raţiune de a fi prin Codul sonor cu care sunt înzestrate şi prin care comunică cu Universul.

Volumele de poezie ale lui Florea Turiac aduc, fără excepţie, dovada unei *statornicii* a felului său de a concepe lumea şi poezia. El rămâne, fără clintire, un *suflet romantic*, crezând – în spiritul romantismului – în puterea demiurgică a poetului şi a cuvântului poetic.

Poetului i se recunoaşte darul excepţional de a dărui iubire şi de a avea rădăcina adânc înfiptă în zarea lumii şi de a-şi „trage plămada din lumi divine": «Prin versul lui el dăruieşte forţă/ Că-şi cumpăneşte bine-n sine gândul;/Când foame-i de cuvânt e ca o torţă/ În ardere, el moare, apărându-l!/ Că drumul de parcurs n-are sfârşire/ Şi nu-i atâta energie-n lume/Să ţină-n loc a vocii lui pornire/ Când vrea lumina cu lumini să-nsume!»

Într-o fază a contactului cu o realitate viciată, „păcălită", făcând negoţ cu iluziile şi alunecând în haos se sensibilizează fiinţa nervurată a poetului şi apar ascuţişurile viscerale ale simţurilor.

Se intensifică, în consecinţă, filonul introspectiv, poetul scrutând din ce în ce mai stăruitor forul său intim, rescunoscând că: „am vrut să mă statornicesc definitiv/ în mine / apărându-mă/ cu bulgări de vorbe năpraznice dezordinii/ şi să mă înfig suliţă la rădăcina vieţii/ să mă vindec de confuzie/ după o anumită schemă/ din echilibru pupilei universale/ ţinând cont de erata obligatorie/a bunului simţ// confundaţi-mă/ cu un cerşetor de lumină/ de pe roua unei lumi melancolice" (*vindecarea de confuzie*).

Având neuronii săi somnambuli excitaţi la extrem, caută o soluţie mântuitoare sau cel puţin securizantă, apelând la efectul taumaturgic al *luminii*, pe care a simţit-o mereu curgând în miezul lucrurilor.

Versurile nu se mai aşează în albia armoniei, ci se înşiră în mod iregular, urmând meandre capricioase şi alunecând adesea în obscuritate: „am trasat o linie imaginară prin destin/ să mă separ eu/ de mine/ atât cât navigatorul se separă de ocean// (...) acum încerc să trec fără a fi observat /în cuminţeniile din ecoul civilizaţiei/dincolo de malurile disperării// îmi aşez toate ideile pe rafturile aducerii-aminte /să mă odihnesc la umbra unei speranţe verzi// prezent întotdeauna unde se mai conjugă minuni/las versul liber să foşnească dispersat prin mine/ să-mi strivească sărăcia din lacrimile dulci/ soldaţii bunului simţ // din instinct/ încă mă feresc de necazurile sălbatice" (*las versul liber*).

Nu aici îl găsim, fireşte, pe autenticul Florea Turiac. El excelează prin modul său deosebit de a scoate pachete de informaţie muzicală, ca să folosim un termen ce denumeşte operaţia de totalizare a programelor prin care un calculator dezvoltă anumite funcţii: „Cu cât colind sublimul, e mai presus avântul/ Şi-o muzică străbate edenu-n care scriu" (*De primăvară*); „Că-i magic tot cerul şi-n noi clocoteşte/ vulcanul ce-n magmă doineşte aprins/ Şi-ospăţul începe c-un dor necuprins/ Încât animalul din noi domoleşte" (*Iubesc vâltorile*).

Chiar şi căderea în Infern e evitată prin aceeaşi muzică divină ce se strecoară în fiinţă: „De ne ascunde în cumplitul nor/ Cu fumul smoalei din cazan de foc –/ Dar auzim dumnezeiscul cor/ Cu muzicele ce ne ţin pe loc" (*Retraşi tiptil*). Muzicii i se asociază în mod obişnuit lumina, splendoarea macilor al căror roşu intens aduc în dar „un înger cu sublim împodobit", „armoniile de vis cuceritor" şi bucuriile copilăriei „ce se scurg în ram".

Paradisul e reactualizat şi retrăit efectiv prin aceste elanuri dionisiace, prin explozii extatice într-un cadru natural, care este al copilăriei şi – bineînţeles – al începuturilor aurorale readuse ca soluţie securizantă pentru anii care trec: „Fericit să fii în Raiul care-a stăpânit trecutul/ Du tristeţile-adunate-n sacii care n-au măsură/ Şi goleşte-i ca să-i umple cu uitări, şi-ntr-o trăsură/ Să îi plimbi cu-nţelepciune să poţi iar trăi-nceputul" (*Anii trec...*).

Sunt îndemnuri hedoniste (*plăcerea* e mereu exaltată!) strategice, căci, pe de altă parte, în imediată proiecţie contrară se conturează o viziune – în negru, în negativ –, a Paradisului pierdut.

Discursul liric se colorează existenţial fiind subminat subversiv şi chiar destrucurat de nelinişti, de spaimă („şi spaima-nfloreşte-n nelinişti"), de griji, de melancolia „care aleargă ca printr-un apeduct", de neodihnă, de îndoieli (de „balustrada îndoielilor", „de piaţa de lux a îndoielilor"), de „fericirea jucată la zaruri". E o senzaţie – generalizată, permanentizată – a unui „alt aer de istorie", a lucrurilor alcătuite pe dos, a unei „vieţi întoarse pe dos", a unei singurătăţi dilatate în întreg spaţiul cosmic, de existenţă „care-şi exersează mersul pe sârma ghimpată", de „independenţa de orice", „de multă îndoială de sine", de „acreală democratică"... Este tematica sau mai bine zis antitematica volumului *Lacrimile neodihnei* (2011).

Drumul poetului, aureolat de revelaţia „dulcelui destin", apare accidentat, intrat în zodia nefastă a facticităţilor, limitelor, obstacolelor.

Atestăm, totuşi, două linii aparent paralele ale parcursului său liric, căci până la urmă se intersectează şi fac un tot: pe de o parte, sunt urmate regulile armoniei şi echilibrului, „clauzele" programului său firesc determinat de structura lui psihică (împlinirile sale culminând în sonete), iar, pe de altă parte, se orientează, ce-i drept accidental, spre prozaizare, care duce şi la o distorsiune a stilului, împăcat cu discontinuul dizarmonic. Orfevrul, ce se îngrijea de aspectul bine pilit al fiecărui vers, ne oferă acum blocuri întregi de minereu (verbal) neprelucrat. Este vorba, însă, de o reprogramare voită a registrului discursului, distoriunea stilistică fiind dictată de distorsiunea psihică întâmplată cu Eul separat de Sine.

Platoniciana muzică a sferelor nu e un mit, după cum absolut credibilă este existenţa relaţiilor muzicale dintre astre, descoperite de astrologi.

Oricum, pe un astfel de drum de ocolire, lăturalnic, programat spre deviere dinadins, Florea Turiac a ajuns la *Rapsodia naturii,* care trebuie privită ca o aventură legitimă, justificată la un poet ce chema insistent, cu aer programatic, la *înţelepciune*, acesta constând, după el, în echilibru, bun simţ, naivitate (proprie copilului). Gheorghe Tomozei a intuit tocmai acest fond sănătos şi sinceritatea ca dimensiune esenţială a lirismului său: „Autorul nostru e programatic, limpede şi neincifrat după cum poate fi şi tandru şi romantic. Meditaţiile sale exaltă un aer de sănătate spirituală şi de bine strunit patos. El ne oferă în învolburarea momentului o frântură de senin, de speranţă". Şi Cezar Ivănescu menţiona, în acelaşi sens, „fericitul echilibru formal" şi „armonia interioară".

Dezinteresul actual manifestat faţă de literatura didactică nu l-a determinat să se opună tentaţiei unei asemenea întreprinderi insolite.

Pregătit pe plan po(i)etic (*poien* însemnând la origine „facere"), unde s-a arătat ca un bun tehnician al versificaţiei, dar şi pe plan intelectual (cunoaştere de mituri, legende, credinţe, tratate filosofice şi teologice şi în special a celor două Modele formative: Biblia şi Divina Comedie dantescă, faţă de care se distanţează, aşa cum remarcă Toma George Veseliu într-un doct cuvânt-înainte prin structură), dar şi prin însuşi spiritul timpului său, Florea Turiac realizează o *Carte de învăţătură morală* de proporţii, curajoasă prin această extensie spaţială, dar şi prin modul de abordare a tematicii specifice.

Auzul său remarcabil trebuie să-l ajute şi aici să redescopere structura muzicală a Universului, dar şi să-şi pună ceară în urechi, asemenea lui Ulysse, ca să nu audă Sirenele amăgitoare, vocile altora care s-au dedicat aceleiaşi întreprinderi.

Autorul topeşte temerar locurile comune, generalităţile, aceea *summa philosophica* şi *summa teologica*, complexul gnostic de mistere orientale, precepte ale filosofiei greceşti şi ale creştinismului ş.a.

Fireşte, o expunere cu aer savant, cu morgă academică ar plictisi cititorul, încât, conştient de un atare risc, autorul se încredinţează pe deplin doar patosului liric, desfăşurării însufleţite a discursului. Modul de înfăţişare impersonal este înlocuit cu unul accentuat-personal, cu un autoreferenţial, vorbind în

– continuare în p. 21 –

cronici

ÎNTRE LITERATURĂ ŞI FILOSOFIE

Vasile TONOIU, ”O fi chiar tăcerea”*

Fire neliniştită, în continuă căutare a unor adevăruri generale, academicianul filosof Vasile Tonoiu ne surprinde şi de data aceasta prin publicarea volumului „O fi chiar tăcerea”, apărut de curând la Editura Universităţii din Bucureşti, care a împlinit douăzeci de ani de activitate, într-o rodnică stăruinţă de promovare a celor mai valoroase lucrări de specialitate ale unor cadre didactice de prestigiu din acest important centru de cultură şi creaţie al ţării.

Câmpul de investigaţie al cercetătorului, abordat în volumul pe care vi-l prezint, pare nelimitat şi atotcuprinzător, în încercarea găsirii unui echilibru între ştiinţă şi filosofie, a raportului dintre matematică, biologie, chimie, artă şi teologie – toate reliefate printr-o elegantă călătorie în spaţiu şi timp şi încercarea de a descifra operelor unor iluştri laureaţi ai Premiului Nobel, care s-au pronunţat, de-a lungul timpului, în domeniile respective.

Ideea pe care o desprind, de la început este că, în aceste domenii, rar putem afirma că a găsit cineva adevărul ultim şi absolut, mai de grabă ajungem la concluzia că descoperirea lui se face în etape succesive, ca rocile dintr-un perete de munte, secţionate de timp şi intemperii, sprijinindu-se unele pe celelalte într-o continuă creştere şi autocompletare, prin noi adausuri. Am dedus astfel că tocmai acest mod de abordare, bogat, mă pune în dificultatea găsirii unei definiţii comune pentru toate materialele adunate în volum: tablete, gânduri de filosof, ori doar simple consemnări ale unor nedumeriri şi uimiri, călătorind apoi pe urmele lor, cu perseverenţă şi aplicaţie – toate prezentate într-un limbaj simplu, sincer, convingător, parcă într-o formă inversă cu gravitatea ideii abordate – cu cât gândurile sale sunt mai abstracte, cu cât ideile par mai subtile, cu atât cuvintele folosite sunt simple şi mai clare. Prin acest fel atractiv de comunicare urcăm pe treptele nebănuite ale demonstraţiei filosofice.

Prima abordare, ”Aşadar, cu puţin umor”... ne prezintă explicaţiile şi dilemele unor filosofi şi teologi despre existenţa sau nonexistenţa lui Dumnezeu. De fapt, titlul este o provocare, fiindcă tema dezbătută este dintre cele mai serioase, pornind de la o posibilă îndoială, la care nu ne gândisem până acum: ”Sfintele Scripturi fuseseră scrise de om, deci erau supuse greşelii, în timp ce natura era expresia directă a intenţiilor lui Dumnezeu” (p. 11).

Dilemă care ne conduce la o posibilă împăcare a celor două tendinţe: ”găsirea unui just echilibru între ştiinţa modernă şi diversele tendinţe culturale” (p.12), ca apoi să ni se sugereze că Divinitatea poate fi considerată chiar armonia evoluţiei naturii: ”universul este o realitate ultimă şi autonomă, şi ca atare nu este necesar să se apeleze la vreun principiu explicativ în afara lui”(p.3). Pentru păstrarea unui echilibru, se propune chiar o armonizare a celor două tendinţe, o posibilă conciliere a gândirilor antagonice, cu argumentele lui Weinberg: pentru a avea sens folosirea acestui cuvânt, el ar trebui să desemneze ”un Dumnezeu implicat activ, un creator şi un legiuitor care a stabilit nu numai legile naturii şi ale universului, ci şi criteriile pentru bine şi rău, o persoană preocupată de acţiunile noastre, pe scurt ceva la care are sens să ne închinăm” (p.15), ca, să se apeleze, în final, la marea axiomă a lui Baudelaire. ”Dumnezeu este singura fiinţă care, pentru a domni, nu are nici măcar nevoie să existe”, adăugând: „Chiar dacă Dumnezeu n-ar exista, religia tot sfântă şi divină ar fi” (p.31).

Am analizat pe părţile componente direcţiile acestei demonstraţii tocmai pentru a reliefa metoda de lucru a lui Vasile Tonoiu: el nu susţine sau neagă ci, asemenea unui bun cadru didactic, adună argumentele şi le sistematizează cât mai explicit, pentru a oferi cititorilor şansa să aleagă singuri de ce parte se situează, printr-o coparticipare afectivă, antrenându-i, pe neobservate, în alcătuirea demonstraţiei.

Pentru alte teme, autorul caută argumente dintre cele mai convingătoare, cum ar fi despre „Talent şi geniu”, pornind de la un citat din Schopenhauer: ”Talentul este trăgătorul care atinge o ţintă pe care ceilalţi nu o pot atinge, geniul e cel care atinge o ţintă pe care ceilalţi nici măcar nu o văd” (p.31). Ca, apoi, să ne aducă propriile-i argumente: ”Azi nu mai e la modă această disjuncţie... Jucându-mă cu materia ei, eu aş spune mai curând că geniul transformă în ţintă inaccesibilă şi invizibilă altora tot ce atinge el: ţinta însăşi ia fiinţă din şi prin tragerea lui „oarbă” pentru muritorul de rând, aleatoare pentru trăgătorul doar talentat” (p.32).

Întâlnim şi momente narative, adică relatarea unei mici întâmplări, din care putem trage o concluzie, cum ar fi în „Statuia cui?”, unde prezintă o imagine vizuală, prin care părţile componente ale corpului unui om, aflat la mare, pe plajă, ar manifesta o tendinţă de autodeterminare, iar încercarea personajului înfăţişat de a le reaşeza la locul lor întâmpină unele greutăţi, analizate de autor între ironie şi cugetare.

În consemnarea „Trebuie să greşim”, se referă la omul mare şi la omul mic, exprimându-şi speranţa că apoi ”cei doi se vor atrage cu timpul pentru a forma un om întreg” (p. 132). Concluzia este simplu de descifrat: autorul nu se referă la fizicul celor doi, ci la înţelepciunea lor.

Şi tot aşa: o parcurgere aglomerată de imagini şi idei, alese doar aparent imprevizibil, cum ar fi raportul dintre o mamă şi o soţie exigentă, din consemnarea „Unde-mi este hârtia”, pe care filosoful îşi notase o cugetare, pe care cea din urmă i-o smulge din faţă „şi dădu să-mi ia şi minţile. Ia-le, i-am zis, numai du-te. Mi le-a luat şi s-a dus. O tot caut de-atunci: Femeie dăruieşte-mi-te cum vrei, îţi voi face şi eu ce pot” (p.171). Bănuim că această doamnă severă este însăşi autoexigenţa gânditorului, pe care zi de zi şi-o impune acum filosoful vârstnic, în eforul de a raporta faptele vieţii la ideile sale abstracte, pentru desprinderea unor concluzii generatoare de alte idei.

Cartea lui Vasile Tonoiu ne oferă o interesantă lectură, cu tendinţe de problematizare, adică acel fel de lectură selectă şi antrenantă, între literatura propriu-zisă şi filosofie, pe care rareori ne este dat s-o întâlnim.

* Editura Universităţii din Bucureşti, 2014

ION C. ŞTEFAN

Elisaveta Novac - ORFEU, CÂNTĂREŢUL TRAC

Cartea cunoscutei scriitoare Elisaveta Novac *Orfeu, cântăreţul trac* ar fi destul de apreciată şi numai dacă ar fi o carte de povestiri. Parcurgând-o însă te convingi că este un roman cu osatură temeinică alcătuită pe mitologia tracă. Figura centrală a cărţii este Orfeu, cântăreţul trac, poetul Marii Tracii, întâiul mare poet al umanităţii, preotul şi precursorul lui Isus. El a creat şi o mişcare religioasă orfismul, cult ce-şi propune purificarea sufletului şi căutarea nemuririi.

Cele 13 povestiri care, repet, se constituie în autentice capitole de roman, se succed cronologic în toate etapele vieţii legendarului Orfeu, începând cu naşterea, iniţierea, investirea ca preot, poet şi cântăreţ, călătoria în Egipt, periplu în Elada, revenirea în Tracia şi moartea. Poeta Elisaveta Novac (pentru că şi în proză rămâne tot o îndemânatică creatoare de imagini şi metafore poetice) înzestrează această carte cu o scriitură aparte, în care fantasticul se irizează în real, stilul fiind unul elegant, neîntortochiat şi vizând uneori chiar şi incredibilul.

Realitatea este de fapt istorie, esenţă a mitologiei, istorie pe care autoarea o stăpâneşte, probabil, din dense lecturi sau din documente. Miza istorică a cărţii este evidentă: tracii se trăgeau din zeul Daksha şi din zeiţa Tracia din Carpaţi; tată lui Orfeu este regele Traciei Oeagrus, iar mama Caliope, muza cea cu lira, care va transmite talentul fiului ei, Orfeu. Apoi, prezenţa zeilor: Dionysos, zeul vinului şi al petrecerilor şi a zeului Pan, simbolul urâtului, ca elemente fantastice, dar încorporate în realitatea mitologică, meleagurile Traciei, natura ei cu stânele şi munţii, ciobanii cu stânele, Elada fermecată de lira lui Orfeu, unde ‘’timpul stă în loc să-l asculte, iar cântecul lui fiind hrană pe masa săracilor’’ etc.

Fantasticul completează universul realităţii, dându-i vigoare şi putere de convingere deşi raportul dintre ele este în defavoarea realităţii. De aici şi o anume incredibilitate neşocantă, ducând de fapt la crearea armoniei şi a logicii. Paginile cărţii abundă în personaje şi imagini aparent trăsnite, dar care au o menire precisă în acţiune, dându-i culoare. Aşa apar naiadele, fiice ale Traciei, în ape, peşteri şi în munţi, care ocroteau oamenii prin rugăciuni, Neda cea care îl însoţeşte pe Orfeu, nimfele-menade, fiice ale fărădelegii, Syrinx transformată într-o trestie, şarpele zeului Aristaeus pe care calcă Euridice şi moare, vizita lui Orfeu în Infern, Cerber- câinele cu trei capete, încercarea lui Orfeu de o scoate pe Euridice din lumea morţilor, cântecele lui Orfeu în Infern fac să danseze aştri nopţilor, să mişte din loc stâncile, să formeze peştii etc.

Detaliile semnificative adecvate aduse în descrierea naşterii lui Orfeu creează nu numai atmosfera de basm, dar sugerează şi cea mai de preţ apariţie pe pământ şi pentru omenire a celei mai umane figuri a mitologiei. În seara naşterii natura se cutremură, umplându-se de cântecele păsărilor, Îngerii preamăresc pe Creator, norii devin flăcări aurii, naiadele plutesc ocrotitoare, iar preoţii se roagă în cor. Semnificativă este şi descrierea botezului prinţului în vasul în care s-au scăldat stelele, iar noului născut, ridicat spre cer, ursitoarele îi aduc numeroase obiecte, dintre care el alege harpa.

În aceeaşi lumină de basm este descrisă în capitolul ‘’Marea Călătorie”, neîmpărtăşita dragoste a zeului Pan faţă de frumoasa Syrinx, aplicând apăsat principiile contrastului. Două personaje total opuse: zeul Pan - picioare de capră, coarne de ţap, barbă lungă, trup acoperit cu păr, la naşterea căruia mama lui - Dryope a luat-o la fugă şi mlădioasa Syrinx se transformă într-o trestie şi cântă. O bufniţă o denunţă, zeul o ia pe urmele ei, iar un păstor trac taie cele şapte ţevi ale trestiei, face din ele un nai la care zeul cântă în semn de nestăvilită dragoste. Acest subiect rotund se poate construi într-o schiţă de sine stătătoare, dar care se încadrează şi întregeşte acţiunea pe ansamblu.

Multă ‘’patimă scriitoricească’’ pune Elisaveta Novac în creionarea pozei finale a personajului principal. Natura de pretutindeni, din Tracia sau din Grecia, este implicată, oamenii de asemenea, îl laudă, îl admiră şi-l dezmiardă pe Orfeu pentru cântecele şi învăţăturile lui. Un pescar grec i se adresează: ‘’Hei, Tracule, cântul harfei tale ne înalţă într-un spaţiu curat, plin de mistere. E harul ceresc al unicului Creator’’. Pădurile, apele şi pietrele se însufleţeau, florile înfloreau, tobe loveau cerul, animalele sălbatice deveneau blânde, şerpii veninoşi ascultau muzica, râurile se opreau, arborii rămâneau nemişcaţi.

Precursor al lui Hristos, Orfeu are un sfârşit asemănător. Îl ucid menadele, femeile păcatului, sfâşâindu-i trupul şi smulgându-i capul. Sacrificarea s-a datorat fidelităţii lui faţă de Euridice. Neda cea credincioasă lui îi ia capul şi-l aşează pe harpă, iar trupul îl aruncă în apă. Capul s-a transformat în stea.

Astfel cititorului îi rămâne în memorie Orfeu - primul poet al lumii tracice, regele muzicii, care i-a făcut pe traci şi pe greci nemuritori, Orfeu Învăţătorul lumii, al cărui cântec a suspendat moartea şi a vizat veşnicia.

Aşadar, *Orfeu - cântăreţul trac* - o carte a mitologiei şi poeziei care se citeşte cu mult interes, cu multă desfătare.

ION LICĂ VULPEŞTI

OASE ȘI BISCUIȚI

Port în buzunare pâine, biscuiți, oase. Pentru câinii flămânzi, dar și pentru păsări și furnici. Nu mă cunoașteți? Locuiesc în casa mare de la colțul străzii Primăverii. Am o figură optimistă, chiar dacă uneori, la mine acasă, am senzația că aleargă șoareci prin camere. Sunt extrem de milos, prea sensibil, foarte fragil. Mă dărâmă chiar o frunză ofilită. Ieri am analizat privirea unui cal înhămat la o căruță ce staționa în fața unui restaurant. Plin de noroi, calul nu căuta nicio compătimire. Avea ochii întorși spre o lume a lui, departe de reperele umane.

Mă caută zilnic cinci câini, plus cățelul cenușiu de lângă pubelele blocurilor. Mai cunosc și câteva pisici, iar porumbeii nici măcar nu se feresc de mine. Sunt milos, generos, carismatic, încât lumea se miră că m-a părăsit soția. E adevărat că nu-i plăcea elanul meu animalier, iar certurile au izbucnit când ea a fost internată la spital. N-a stat acolo decât trei zile, însă mă acuză că nu mi-am găsit timp s-o vizitez. Tocmai în perioada aceea se îmbolnăvise pisica roșcată, ori nu se cădea s-o las în plata Domnului.

Ieri am călătorit cu tramvaiul spre marginea orașului, să mă informez despre câinii comunitari. A urcat un băiețel murdar, ciudat. Mi-a cerut bani. Presimțeam că e hoț, e plin orașul de degenerați. S-a așezat în spatele meu. Mi-am dat seama că n-are bilet, așa că i-am spus să coboare. N-a schițat nici un gest. L-am prins de gulerul cămășii și l-am târât spre ieșire. Nu mi-am dat seama când a șterpelit o bucată de pâine din buzunarul meu. Hoțul tot hoț rămâne, dracu să-l ia!!

ALEXANDRU JURCAN

Un liric musicosoph: Florea Turiac

– *urmare din p. 19* –

termenii naratologici de azi. *Poetul* e cel care trebuie urmărit în *ce* spune și *cum* spune; în reacțiile și sentimentele sale sufletești, în reflecțiile morale, în notele sentimentale, în felul *său* de a vedea lucrurile.

Or, el, Poetul ne prezintă un Univers spiritualizat prin iubire la modul dantesc, ne vorbește cu încântare despre Armonie, Bine și Frumos și despre faptul că Pământul „e un tot în toate" și despre faptul că „sensul Cunoașterii – e calea înțeleaptă", că „Materie suntem, cum Universul/Materie gazoasă sau densă" și că se cade „Să descuiem a-Nvățăturii Filă/ Din cartea, care-a scris-o-Nvățătorul".

Elogiul minții care trebuie să răspundă la toate întrebările se face paralel cu elogiul poetului destinat de legătura cu Pronia cerească să fulgere bezna cu lumină densă: (*Cântul V*, strofa 8 și *Cântul VIII*, strofa 12).

Ne dăm seama, parcurgând Cânt cu Cânt, că la *învățătura morală* propriu-zisă se asociază o *Ars Poetica*, un cod de reguli pe care trebuie să-l respecte și să-l aplice efectiv poetul ca „urgisit al Parcelelor", dar și ca om între oameni, ca om al Cetății.

E și o Carte de meditație existențială, căci survin reflecții asupra ființei supusă dilemelor și teoremelor, zbaterilor și poverilor: „Că-n orice fire este învârtită/ Numai de a destinului putere,/ Și orice faptă-n viață socotită/ Cu asprime, dacă plăsmuim durere" (*Cântul XXVII).*

Destinul îl marchează și pe acest poet: „Că-n drumul lung, el știe ce-l așteaptă/ Și mai ales, când este la răscruce; / Dar versul din grădina-i înțeleaptă,/ Ca un luceafăr de pe cer străluce/ Și nu-și va stinge-a minții vâlvătaie!/ Cât timp voința, tot voința naște, / Poemele sublime ca păraie/ Vor curge-n scrisu-i, toți, spre a-l cunoaște".

Poetul pătrunde, apoi, în sfera științei de azi, în „viforul științific ce se arată", operând cu noțiuni din domeniul astrologiei și astronomiei, medicinei moderne, fizicii, biologiei și filosofiei. Amintește, comentând și explicând, de Spațiu, Timp, neuroni, electroni, protoni, Big-Bang, planetele pe-*orbite alungite*", sisteme de galaxii, cele patru elemente fundamentale, Energia-Întunecată, Marele Îngheț, Marea Prăbușire, ADN și genom.

Cânturile sale valorifică deopotrivă sentințele din vechile cărți de înțelepciune, reflecțiile morale și învățămintele deduse din propria experiență de viață, proiecțiile fanteziste și cele mai noi descoperiri științifice. El se erijează, în mod legitim, în postura de Poet și în cea de Savant, așezându-și autoreferențialul etico - teosofico-filosofico-musicosophic în *octava* ce caracterizează prin excelență poezia epică modernă (de după Ariosto).

Împresurat de acest „vifor științific", el dorește să țină Pământul în brațe, să admire și să ne revele și nouă frumusețea și muzica lui. „Simțeam pământul cum cânta în noi", ne asigura el în poemul *Copil, nu înger*.

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

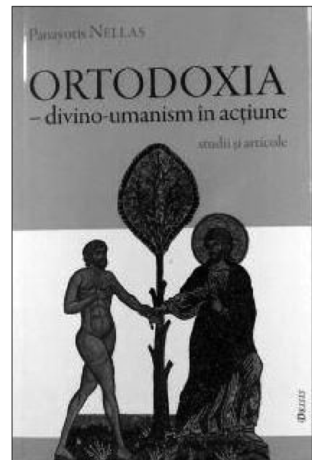
Filosofia ca vehicul al teologiei

Panayotis Nellas este considerat unul dintre cei mai importanți teologi ai secolului XX, iar cartea sa *Omul – animal îndumnezeit,* un moment de referință în reflecția teologică în genere. Deși a trăit numai 50 de ani (1936-1986), a reușit o reformulare a credinței și trăirii ortodoxe, pornind de la sinteza realizată la Sinodul IV Ecumenic din 481 de la Calcedon. Aici s-a stabilit dubla natură a lui Iisus Hristos de om desăvârșit și Dumnezeu desăvârșit, ambele naturi unite fără amestecare într-o unică persoană. Reflecțiile lui Nellas scot la iveală consecințele uriașe ale dogmei calcedoniene, devenită criteriul ce distinge Ortodoxia de așa-numitele Biserici necalcedoniene. Titlul cărții sale de studii și articole, *Ortodoxia-divino-umanism în acțiune* (trad. de Ioan Ică sr, Ed. *Deisis*, Sibiu, 2013) rezumă miza principală a recunoașterii dublei naturi a lui Hristos. Pe lângă limbajul foarte modern, teologul grec nu pierde nici un moment din vedere actualitatea învățăturii ortodoxe, accentuând soluțiile propuse de aceasta la crizele omului contemporan. Citindu-l pe Nellas, înțelegem că mesajul Bisericii Ortodoxe nu poate fi decât unul mereu prezent, întruparea lui Iisus Hristos realizându-se continuu în istorie. Acest fapt nu este perceput de mulți dintre noi, deoarece intrând în istorie Fiul lui Dumnezeu nu distruge cadrele istorice, formele, care oricum sunt trecătoare, ci *"schimbă însă în chip esențial și absolut conținutul tuturor formelor"* (s.a). Cum se realizează acest proces în diverse planuri ale vieții, ecleziale și laice (în politică, în educație etc) constituie tema generală a eseurilor cuprinse în carte. Mă voi referi în cele ce urmează doar la eseul intitulat *Filosofia greacă și teologia creștină*.

Autorul se concentrează aici asupra semnificațiilor scrierilor Sfântului Dionisie Pseudo – Areopagitul, mai ales în privința metodei apofatice de cunoaștere a lui Dumnezeu. Distincția dintre filosofie și teologie privește statutul rațiunii în cele două demersuri. Este știut că filosofia funcționează întotdeauna rațional, logic, chiar și atunci când discută sau valorizează iraționalul. Teologia nu exclude nici ea, bineînțeles, uzul rațiunii, dar punctul de plecare ca și de sosire este Dumnezeu, Cel care depășește atât cantitativ cât și calitativ existența. Utilizarea rațiunii, adică a terminologiei și metodelor filosofice este legitimă cu condiția menținerii apofatismului, adică a acceptării imposibilității de a-L defini pe Dumnezeu, de a-l circumscrie cadrelor omenești. Astfel este posibilă o gnoseologie (teorie a cunoașterii) ortodoxă, aplicată nu numai cunoașterii lui Dumnezeu, ci și creaturilor care, întrucât își datorează existența Logos-ului, sunt "deiforme, avându-și scopul ultim în Dumnezeu". O astfel de cunoaștere, întemeiată apofatic pe natura imposibil de cunoscut a lui Dumnezeu are drept rezultat "funcționarea iubitoare tainică a vieții în care adevărul celor ce sunt se ivește, se trăiește, se împlinește în libertate și iubire, fără să fie definit, cuprins obiectiv (în terminologia contemporană: să fie dominat total)". Adevărul se apropie astfel de a-letheia greacă, scoaterea din ascundere și arătarea ființărilor în slendoarea lor. Tocmai pentru că a asimilat creator filosofia greacă, teologia ortodoxă a menținut dimensiunea contemplativă a cunoașterii.

...o lectură creștină a filosofiei grecești este indispensabilă pentru a putea avea o teologie adevărată și nu un "discurs <<creștin>> sentimental, moralist, ideologic ori academic sau toate împreună".

Panayotis Nellas se întreabă și de ce teologia patristică după ce a respins sistemele filosofice ale antichității a folosoit din plin atât terminologia, cât și metodele lor. Răspunsul său are ca pilon teza întrupării Cuvântului. Întruparea nu s-a făcut în gol, ci în materia creată existentă, în speță și în cuvintele omenești concrete, iar terminologia filosofică grecească era vocabularul curent al epocii. Asumarea lui de către Sfinții Părinți "n-a fost o simplă tehnică misionară, ci o iradiere a întrupării înseși, a înseși naturii și funcționării Revelației". La fel în cazul metodei: prin întrupare Logosul a preluat funcțiile cognitive ale omului. Teologia înseamnă tocmai transfigurarea, îndumnezeirea rațiunii, proces dificil și plin de riscuri deoarece subestimarea sau supraestimarea dimensiunii raționale a condus de-a lungul istoriei creștinismului la multe erezii.

Un alt motiv pentru care filosofia greacă a jucat rolul de transmițător al Revelației a fost faptul că era cea mai evoluată formă de cunoaștere, având prin conștiința *a-poriilor*, a impasurilor de care se izbește rațiunea, un accentuat simț al misterului. Concluzia este că o lectură creștină a filosofiei grecești este indispensabilă pentru a putea avea o teologie adevărată și nu un "discurs <<creștin>> sentimental, moralist, ideologic ori academic sau toate împreună". Acestea sunt caracteristici ale dezîntrupării lui Dumnezeu din istorie și din materie, tendință ce pare mult mai accentuată acum în secolul XXI decât în secolul trecut.

Este totuși posibilă o filosofie creștină? La această întrebare care a frământat multe minți teologul grec afirmă că: dacă prin ea se înțelege o utlizare filosofică a adevărurilor Revelației, adică închiderea lor în limitele rațiunii umane, răspunsul este negativ; dacă însă concepem filosofia ca pe o încercare de a înțelege problemele care au condus la marile adevăruri de credință și ca pe o reformulare a acestora pentru lumea contemporană, atunci acest exercițiu nu este doar posibil, ci necesar. Lectura eseurilor lui Panayotis Nellas, teolog cu reală cultură filosofică, creează impresia transpunerii în atmosfera proaspătă, aurorală a tălmăcirii Revelației de către Sfinții Părinți ai Bisericii.

N. Georgescu

...nimicul nu este kenos, vid, gol – ci are consistenţă, este „ceva". Spre deosebire de sori care se sting şi se reaprind, fiind pulsaţii ale luminii care se consumă şi se redefineşte – „stelele" cad iar „planeţii" se azvârl rebeli în spaţ. Hyperion este, cum zice Demiurg: *Noi nu avem nici timp nici loc / Şi nu cunoaştem moarte; Iar tu Hyperion rămâi / Oriunde ai apune*. El are această condiţie a planetului rebel, poate scăpa din frânele luminii, probabil că vrea să scape din aceste frâne – dar nu se dizolvă, nu se stinge într-o (după o) vecie.

studii

TAINA SCRISULUI ROMÂNESC. Paisprezece „basne" filologice

6. LUMINĂ, DULCE LUMINĂ

Printre aceste avataruri ale luminii în poezia eminesciană trebuie să ne oprim şi la pasajul din *Satira IV* ce descrie trecerea zilei în noapte şi care este mult, foarte mult mişcat prin punctuaţie din intenţiile autorului. Iată versurile în ediţiile noastre curente ce alimentează atâtea antologii şi manuale şcolare: *Luna... luna iese-ntreagă, se înalţ-aşa bălaie / Şi din ţărm în ţărm durează o cărare de văpaie, / Ce pe-o repede-nmiire de mici unde o aşterne / Ea, copila cea de aur, fiica negurii eterne; / Şi cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămureşte, / Cu-atât valurile apei, cu-atât ţărmul parcă creşte, / Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape / Dimpreună cu al lunei disc, stăpânitor de ape*. Există, într-adevăr, un scrupul al virgulei la Eminescu – de n-ar fi s-o privim decât pe aceasta din ultimul vers: ea vrea să spună că stăpânitor de ape este codrul, nu discul lunii. Sensul nu poate fi altul decât acela că umbra codrului a acoperit în întregime apa. Este o apă care are ţărmuri, ca un lac – dar şi valuri, ca un râu; nu este, însă, nici lac nici râu, apa de predilecţie a lui Eminescu în poezie este iazul, adică ceea ce am numi astăzi o acumulare cu ecluză sau stăvilar, poetul fiind atent mai ales la „iezătură", locul unde apa se scurge către altă acumulare. Dacă ne amintim de poezia *Lacul*, chiar şi acolo apa tremură în cercuri albe, deci se mişcă, iar barca are lopeţi dar şi cârmă, deci este mişcată. Aici, în *Satira IV* avem versurile care indică o curgere a apei chiar energică: *Ai putea să lepezi cârma şi lopeţile să lepezi, / După propria lor voe să ne ducă unde răpezi*. Remarcă, rogu-te, forma *răpezi* pe care scrierea de azi o refuză. Mai sus Eminescu are: *„ce pe-o răpede'nmiire de mici unde o aşterne*", corectată de asemenea azi în *„ce pe-o repede-nmiire*", sintagmă greu de rostit datorită repetării sacadate a vocalei *e*. Când planta în această serie vocala *ă* poetul era atent tocmai la eufonie. Mai sus, în versul prim, el mai avea o dată acest *ă* în poziţie oarecum atipică – şi-l scotea dintr-o poziţie tipică, astfel: *Luna... luna esă 'ntreagă, se înalţ' aşa balae*. Noi avem, cum am transcris mai sus : *iese, bălaie*, adică am modernizat gramatical schimbând sistemul eufonic – pentru că de un sistem este vorba unde *e* alternează cu *ă* pentru o rostire frumoasă. Rezultatul: acea imposibilă, cacofonică exprimare *„ ce pe-o repede-nmiire*" care ne face ori să ne muşcăm limba ori să ne întoarcem buzele pe dos, cum ar zice I. E. Torouţiu. Trebuie amintit că Eminescu are şi forma *repede*, dar în câteva contexte foloseşte vocalismul *ă*, cum este aici pentru eufonie – ori în *De câte ori iubito*, unde versul 5 este *Iar peste mii de sloiuri de valuri răpezite* (la fel, modernizat astăzi în *repezite*). Nu ştiu dacă este neapărat diferenţă clară de sensuri, dar *valuri repezite*, cum avem azi, sugerează mişcarea, valurile reale, iar *valuri răpezite* – poate prin atracţie faţă de *zăpadă*, să zicem – sugerează mişcarea îngheţată, îngheţul care a prins valurile în mişcare.

Revenind la textul din *Satira IV,* atrag atenţia că manuscrisul are formele gramaticale: *iese, bălaie, repezite*. Nu este, însă, pentru prima dată când manuscrisul diferă faţă de „Convorbiri literare". E uşor a spune că revista avea propria ortografie, cum s-a mai spus, şi să revenim la manuscris ca voinţă auctorială – dar trebuie să se observe că aici, ca în atâtea alte locuri, în „Convorbiri literare" se organizează o linie eufonică, adică intenţionată. Nu mă poate nimeni convinge că Eminescu voia să se citească / recite cacofonic : *ce pe-o repede-nmiire de mici unde* – mai ales când am exemplele de mai sus care arată cât de elegant plia el rostirea pe alternanţa vocalică. Ce e în manuscris – sunt forme de studiu, aruncări grăbite de cuvinte pe hârtie – ultimele retuşuri sunt cele din prima tipăritură supravegheată de autor. Când „Convorbirile" erau la Iaşi, şpalturile mergeau prin poştă sau prin curier către autorii din Bucureşti, pentru corecturi, cum ştim din scrisorile lui Maiorescu.

Revenim, totuşi, la *codrul stăpânitor de ape*: cum ne vom reprezenta noi, oare, imaginea din versul 5 al citatului de mai sus: *Şi cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămureşte* ?! Se lămureşte, adică, lumina dulce a lunii? Dar, are luna lumină când i se zice „Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne"? Luna este un vis al întunericului, adică este luminată de alte astre, umbra lor este lumina ei iar negura eternă se amăgeşte, visează lumină de aur. S-ar putea lămuri luna, de vreme ce la începutul pasajului este *bălaie*, adică tulbure, iar în final va fi *disc*, adică atât de clară – încât o poţi lua de pe cer...Textul spune, însă, că se lămureşte *lumina dulce a lunii*, o situaţie foarte alambicată. Aici este obligatoriu să acceptăm punctuaţia din *Convorbiri literare*, pe care n-o susţine, însă, manuscrisul 2282[1] şi anume acea virgulă atât de plină de sens: *Şi cu cât lumina-i dulce, tot mai mult se lămureşte; / Cu-atât valurile apei, cu-atât ţărmul par'că creşte*. Se lămureşte, aşadar, *luna*, cum am înţeles mai sus, şi anume: se lămureşte *cu cât lumina-i dulce*. Rezultă că *i* din expresia *lumina-i dulce* este verb, nu pronume ca în punctuaţia actuală a poemului.

Avem, iată, un loc unic în poezia eminesciană: *lumina este dulce* cu sensul *se îndulceşte*. Scăpăm, astfel, de paradoxul în care a înfundat Titu Maiorescu acest pasaj scoţând virgula – şi înţelegem că este vorba de o descriere a fazelor lunii pe măsură ce lumina din bazinul cosmic se îndulceşte, adică se egalizează cu întunericul. Sesizăm că este acel timp din *asfinţitul serii* care-i place foarte mult poetului. Facem imediat legătura cu alt pasaj unde iarăşi o virgulă maiorosciană ne-a dat multă bătaie de cap, din poemul *Lasă-ţi lumea ta uitată*. Este vorba tot despre lumina serii târzii. Textul actual: *Înălţimile albastre / Pleacă zarea lor pe dealuri, /Arătând privirii noastre / Stele-n ceruri, stele-n valuri*. Virgula după versul 2 îi aparţine lui Maiorescu; în *Satira IV*, pasajul de mai sus, el scosese o virgulă – aici pune una. Nu este o compensaţie, lucrurile se petrec după necesitatea fiecăruia în parte, dar această simetrie are rol mnemotehnic, în sensul că ne aduce de la un pasaj la altul. Maiorescu introduce o cauzalitate în natură, înălţimile se dau la o parte *ca să* arate omului ceva, *cu scopul* de a arăta. E ca o demonstraţie unde pastelul se supune regulii horaţiene: omul stă la gura sobei, desfundă Falernul iar natura din jur se dezlănţuie ca să-l bucure. Probabil că Maiorescu a fost obişnuit cu pastelul lui Vasile Alecsandri. Poemul eminescian genuin spune mai mult, imaginea este construită pe expresia de limbă „se deschid cerurile", înălţimile albastre sunt grămezi imense de ceruri care-şi pleacă zarea în lături, pe dealurile din jur, iar privirea vede de la sine maximul şi nimimul cosmic. Personajul din *Lasă-ţi lumea* este lacul – şi el este pătruns de lumina lunii într-un mod special: *Iată lacul... Luna plină, / Poleindu-l, îl străbate, / El, aprins de-a ei lumină, / Simte-a lui singurătate. // Tremurând cu unde 'n spume* ... (şi aici Maiorescu – urmat de editorii săi – scoate virgule, după cum l-am urmărit...). Revenim şi insistăm: Lumina poleieşte lacul pe orizontală şi apoi îl străbate pe verticală, până în adâncuri, făcându-l să tremure, iar efectul este că el, lacul, îşi simte singurătatea. Pastelul eminescian spune că iubirea cosmică este imensă, gigantică, lumina o creează şi, acolo unde pătrunde, naşte singurătăţi, id est: face elementele cosmice să-şi simtă singurătatea categorială, că se definească / individualizeze. Iubirea nu amestecă, nu dizolvă, nu tulbură – ci este cunoaştere de sine prin lumină, *in-luminare*. În faţa acestui uriaş tablou cosmic omul frisonează, este chiar puţin speriat. Iubirea cosmică este mult mai intensă decât iubirea omenească, în cosmos perechea umană pare simplă jucărie, este mică şi umilă, sfioasă chiar.

Aceste lucruri le spune, însă, poezia eminesciană genuină – nu textul înfăşurat în virgule sau desfăşat de virgulele necesare, după caz, de care ne servim noi astăzi. Urmărim lumina în poezia eminesciană – şi avem multe perdele de pus ori de dat la o parte pentru a ne lumina pe noi înşine.

6.1 LUMINA DINTÂI

Punctul de vârf al acestor discuţii despre lumină îl constituie cosmogonia eminesciană, iar textele de referinţă sunt *Satira I* şi *Luceafărul* – asupra cărora trebuie să revin; de altfel, după cum sper că s-a înţeles, revenirile sunt în firea acestui mod de analiză: pentru că chiar metoda pe care mi-am însuşit-o le presupune, fie pentru întărire, retuş, nuanţare – fie chiar pentru negare unde este cazul. Pentru *Satira I*, trebuie să depăşim, mai întâi, ironia care-l învăluie pe „bătrânul dascăl". Dar tot în *Satira I* avem acel final al unei „vecinicii" din şirul imaginat de către savant: *Soarele ce azi e mândru el îl vede trist şi roş / Cum se' nchide ca o rană printre nori întunecoşi, / Cum planeţii toţi îngheaţă şi s'azvârl rebeli în spaţiu, / Ei, din frânele luminii şi ai soarelui scăpaţi /.../ Timpul mort şi'ntinde trupul şi devine vecinicie*. Această „rebeliune" a planeţilor, această scăpare a lor din frâul luminii este contribuţia eminesciană la teoria „big-bangului". O eră cosmică, o „vecinicie" (în sensul *Satirei I*, „o vecie'ntreagă") se consumă prin arderea de tot a stelelor – după care „planeţii" devin rebeli. Lumina nu mai are putere de frâu, nu mai stăpâneşte „ţâţânile lumii", nu mai are „rază" (*Căci era un întunerec ca o mare făr' o rază*). Acesta nu este, aşadar, sfârşitul definitiv al lumii, ci doar încheierea unui ciclu – după care va începe altul, „vecinicia" următoare.

Nu putem să nu facem legătura cu discursul Demiurgului din *Luceafărul*: *Un soare de s'ar stinge' n ceri / S'aprinde iarăşi soare*. În *Mortua est!* poetul era sceptic: *Când sorii se sting şi când stelele pică / Îmi vine a crede, că toate's nimică.// Se poate ca bolta de sus să se spargă, / Să cadă nimicul cu noaptea lui largă...* Iată cum nimicul nu este *kenos*, vid, gol – ci are consistenţă, este „ceva". Spre deosebire de sori care se sting şi se reaprind, fiind pulsaţii ale luminii care se consumă şi se redefineşte – „stelele" cad iar „planeţii" se azvârl rebeli în spaţ. Hyperion este, cum zice Demiurg: *Noi nu avem nici timp nici loc / Şi nu cunoaştem moarte; Iar tu Hyperion rămâi / Oriunde ai apune*. El are această condiţie a planetului rebel, poate scăpa din frânele luminii, probabil că vrea să scape din aceste frâne – dar nu se dizolvă, nu se stinge într-o (după o) vecie. În acest sens, cuvintele Demiurgului sunt foarte importante: *„Cere-mi – cuvântul meu de 'ntâi*" Acest cuvânt de început este convenţia, legământul, „legarea": Demiurg conjură planeţii să înceapă o nouă vecie/vecinicie, îi leagă în cuvântul de 'ntâi.

Şi încă: în acest sens cele două versuri pe care le aflăm în ediţia Titu Maiorescu sunt adevărate, în spirit eminescian şi, poate, scrise chiar de către Eminescu: *Tu eşti din forma cea d'intâi,/ Eşti vecinică minune*. ⟶

Iuvenalie Ionașcu

Medicină narativă sau medicină şi naraţiune

Medicina înseamnă îngrijire, tratament, dar înseamnă şi relaţie – între medic şi pacient, înainte de toate, dar şi între medic şi aparţinătorii celui bolnav, chiar dacă acesta din urmă este sau nu în deplinătatea capacităţilor sale de a comunica. Să nu uităm însă că medicina are şi o considerabilă dimensiune comunicativă, de povestire sau naraţiune. E ceea ce a fost numit "medicina narativă".

Accentul pe acest aspect a fost pus de către medici din Statele Unite ale Americii. Dar să avem totuşi în vedere că între medicină şi naraţiune n-a fost niciodată o separaţie categorică. Orice abordare a bolii unui pacient, atunci când acesta se adresează unei unităţi spitaliceşti, începe cu "istoricul bolii", care se bazează pe "anamneză", aceasta din urmă nefiind altceva decât o "povestire" sau "naraţiune" a istoriei maladiei în cauză şi a raporturilor acesteia cu eventuale alte afecţiuni prin care bolnavul s-a făcut cunoscut sistemului sanitar căruia se adresează. De regulă, medicul este cel ce ascultă, eventual stimulează sau provoacă naraţiunea, canalizând-o în direcţia elementelor relevante pentru boala în discuţie: astfel, naraţiunea devine ceva mai mult decât o povestire monologică; ea devine un dialog, în care şi medicul joacă un rol considerabil.

Mai mult, în "medicina narativă" medicul însuşi propune "istorii" care pot fi relevante pentru omul bolnav pe care îl are în faţă, sau pentru mai buna cunoaştere a bolii în raport cu care "medicina narativă" trebuie abordată atât din punctul de vedere al pacientului, care, prin povestire, tinde să se explice mai bine, iar episodul bolii lui să fie mai deplin înţeles, dar şi din punctul de vedere al medicului. În literatura de profil, povestirile medicilor îi privesc pe ei înşişi în raport cu anumite maladii (— să ne gândim la bolile cu soluţii terapeutice incerte sau chiar necunoscute şi eventual cu grad de contagiozitate şi risc ridicat şi exit letal). Medicii resimt nevoia "să se povestească", să relateze şi altora experienţele dramatice prin care au trecut, să descrie o întreagă lume cu care au intrat în contact, şi care e populată nu doar de bolnavi, ci şi de familiile acestora, de întreaga societate din care fac parte bolnavii în cauză, dar şi de întregul context cultural, tradiţional, de obiceiuri şi credinţe, de tradiţii religioase şi/sau terapeutice, de expectative şi angoase ce bântuie inconştientul colectiv ameninţat de epidemii recurente sau necunoscute. Toate acestea, dar şi altele, sunt aspecte despre care medicii simt nevoia să vorbească, iar comunitatea ştiinţifică le pretinde s-o facă, în vederea împărtăşirii cunoştinţelor şi a experienţei acumulate pe teren.

Dar şi din punct de vedere literar, povestirile medicilor, făcute cu simplitate şi sinceritate, ne dezvăluie dimensiunea absolut umană, adesea inundată de o neaşteptată sensibilitate, a acestor oameni, care nu pretind să fie nici sfinţi sau taumaturgi, nici magi vindecători, şi nici nu au soluţii pentru toate suferinţele omenirii.

Medicina narativă, ca disciplină medicală, e destul de recentă. După unii istorici, ea ar fi luat naştere în 1999, când "British Medical Journal" a publicat cinci articole despre "narrative – based medicine", semnate de Trisha Greenhalgh şi Brian Hurwitz; după alţii, medicina narativă n-ar fi altceva decât medicina tradiţională, care se practica înainte de excesiva tehnologizare la care asistăm în ultimii ani.

De altfel, obscurarea subiectului, al cărui corp devine întru totul "transparent" (— obiectivabil daor prin "clişeele" radiografiilor sau buletinele diverselor tipuri de "grafii" rezultate în urma celor mai variate tipuri de radiaţii —), un corp "evaluat" în cifre şi parametri de orice fel, şi care doar prin convenienţă mai are un nume (sau un cod la care acesta din urmă e raportat), a dus la o gravă pierdere, aceea a dimensiunii personale a pacientului şi a bolii sale. Medicul – mai ales cel din laborator, care nu intră în contact direct cu bolnavul, ci cu "produsele" sale – e obligat să trateze un "sistem", iar nu o persoană. Or, fiecare "istorie" individualizează, ipostaziază un mister în sine irepetabil, chiar dacă fiecare boală are ceva "universal" în manifestarea ei.

A funcţionat până nu demult – iar pe alocuri funcţionează încă – modelul paternalist de raportare a medicului la pacient. Medicina narativă încearcă să aşeze în centrul acestui raport pacientul, cu subiectivitatea lui, cu istoria sa unică şi irepetabilă, şi care poate facilita nu doar participarea sa activă la opţiunile terapeutice şi la administrarea activă a îngrijirilor adoptate, ci şi la instaurarea unui feeling de responsabilitate, comprensiune şi afect respectuos între medic şi pacient, făcând din cură o împreună-lucrare, o sinergie în care fiecare îşi cunoaşte rolul şi ştie că acesta e foarte important şi responsabil. Pacientul nu este depersonalizat, ci dimpotrivă participă activ la vindecarea sa şi îşi oferă serviciile proiectelor de cunoaştere pentru cazurile medicale similare în viitor.

În acest fel, au luat naştere sectoare specializate ale medicinei narative; în funcţie de patologia considerată, literatura medicală vorbeşte despre "oncologia narativă", despre "psihiatria narativă", iar mai nou despre medicina narativă aplicată epileptologiei. Desigur, există şi alte sectoare medicale ce-şi aşteaptă revelată dimensiunea narativă, în special sectoarele de patologie cronică, ce presupun tratamente de lungă durată şi cu impact masiv asupra bolnavului şi a familiei sale, dar şi implicarea unor medicamente insuficient verificate sau cu efecte colaterale considerabile, şi care uneori sunt responsabile de regretabile repercursiuni de emarginare socială.

Medicină narativă e chemată să-şi aducă un aport care, pentru anumite sectoare, poate fi salutar sau măcar consistent, rezolvând sau sugerând soluţii în probleme în care bioetica e chemată să-şi spună cuvântul. Înainte de a simţi nevoia unui "arbitraj" – moral, etic sau juridic —, este în firea fiinţelor umane şi aparţine naturii înseşi a medicinei dimensiunea comunicativă sau narativă ce poate da naştere unei "întâlniri", unei "sinergii", în care singurul inamic este boala, iar medicul şi pacientul sunt aliaţi, angajaţi responsabil într-o alianţă simpatetică, vorbindu-şi şi povestindu-şi istoria experienţei lor de viaţă.

Medicii resimt nevoia "să se povestească", să relateze şi altora experienţele dramatice prin care au trecut, să descrie o întreagă lume cu care au intrat în contact...

Într-adevăr, Hyperion face parte din lumea planeţilor, nu se stinge ca sorii, „resare" împreună cu această „întreagă lume", participă la Cuvântul dintâi al Demiurgului. Când Titu Maiorescu reia, în toate ediţiile sale, Prefaţa la prima, o va numi constant „Prefaţă la ediţia dintâi", poate tocmai pentru a susţine această „formă dintâi" – poate şi a şi-o adjudeca.

În virtutea acestui dat teoretic ce reiese din analiza cosmogoniei şi cosmologiei eminesciene, eu păstrez, în ediţia mea, lecţiunea din „Almanahul România jună", acel *hapax legomenon* eminescian „nemurie". Dorinţa lui Hyperion este aceasta: *Reia-mi al nemurii nimb* (repet: toate celelalte ediţii au „al nemuririi nimb", numai D. R. Mazilu atenţionează în notă că *Almanahul* are *al nemurii*, dar nu comentează; iarăşi: *Dunărea* păstrează *nemurii*).[2]

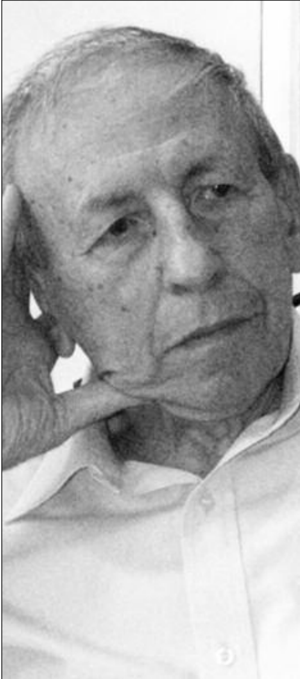
Nemurire, nemuritor – se referă la viaţa fără de moarte, viaţa continuă într-o vecinicie. Ce vrea, în fond, Hyperion de la Demiurg? – Să fie un Zburător, cum este Călin, de pildă, adică să rămână nemuritor printre muritori. Să i se dea „o oară de iubire", o vecie erotică. Nemurie, însă, se referă la ciclul viaţă-moarte, înseamnă neimplicare în acest ciclu, nepătrunderea în cerc, starea deasupra, mergerea pe deasupra lui. Hyperion cedează acest nimb al nemurii, renunţă la condiţia sa de planet care-i oferă posibilitatea să treacă dintr-o vecie într-alta – şi cere, în schimb, nemurirea printre pământeni. În acest sens, Demiurgul nu-i poate satisface cererea pentru că în vecia următoare îi va lipsi un planet, lumea nu se va putea reaşeza completă în cuvântul dintâi. Rezultă încă o dată – dacă putem să-i zicem aşa: „liberul arbitru" al planeţilor, ei pot sau nu să participe la convenţie. Demiurg are darul convingerii prin înţelepciune, dar nu dă poruncă, nu poate să oblige. Hyperion ar fi putut să cadă, în sensul că avea, are puterea aceasta – dar este convins să rămână în nimbul său. Ce-l convinge? – Soarta, norocul. El înţelege că în nici o condiţie nu are acces la acestea: *Ce-ţi pasă ţie, chip de lut / Dac'oi fi eu sau altul.* Cu punctuaţia eminesciană (pe care am analizat-o, vezi notele dar şi, alt text al nostru mai jos) – dacă el va prinde chip de lut, dacă se va naşte din păcat – nimic nu-i garantează că va fi lângă această fiinţă pe care acum o iubeşte, că ea îl va recunoaşte drept imaginea din vis şi că-l va iubi. Poate fi un nemuritor oarecare printre oameni, cum este Călin – urmând să caute, să găsească, etc. Asta îl convinge să renunţe – şi să fie împăcat cu nemuria sa. Lumina îl ţine în frâne înţelepte.

Note:

[1] O.II, p. 343.

[2] Vom reveni şi cu alte ocazii asupra cuvântului *nemurie*, dar trebuie să spun că dl. Dan Pop, germanist cu mare pasiune pentru Eminescu, îmi atrage atenţia că poetul crează, pare-se, dubletul *„nemurie / nemurire"*, asemănător întrucâtva cu dubletul din limba germană *„umsterblich / unsterblich"*. Doamna Mioara Dugneanu, distinsă cercetătoare la Muzeul Naţional al Literaturii Române, discutând locul, îmi spune că, pentru a fi mai categoric, poetul putea folosi pentru genitiv forma cu trei *i*: al *nemuriii* nimb; era mai bine, dar nu obligatoriu. Pentru limba românească veche, Gheorghe Bulgăr semnala sensul „nemurie = neamuri multe". Am întâlnit forma de gerunziu la Creangă: *nemurind*, iar D-na profesoară Elena Popescu îmi atrage atenţia că Eminescu are, în „Geniu pustiu", termenul *visărie* în concurenţă cu *visătorie* (asemnenea semnalări sunt extrem de importante şi nu putem să le mulţumim îndeajuns prietenilor care ni le fac: dicţionarele nu le conţin, iar noi am investigat, pentru *nemurie*, doar manuscrisele *Luceafărului*). Este, deci, mai mult ca sigur, compus eminescian, nicidecum greşeală de tipar.

Marin Ioniţă

Nu trageţi în dinozauri! Volumul 2 – Cazarma roşie

Recrutele VIII

*

A fost prima data când am refuzat o sarcină. Când m-am împotrivit pe faţă sistemului. Mă aşteptam la repercusiuni. Oricum, rămâneam un om liber. N-am să mai mă angajez niciodată în asemenea acţiune. Fiecare cu ale lui. Va veni şi trenul meu. Să ajung acolo unde mi-am propus. Şi unde îmi convine.

*

Dar nu a fost să fie aşa. M-am trezit chemat la directorul secţiei agricole a judeţului. Nu era şeful meu. Eu eram angajat la CAM. Dar m-am prezentat. Mai mult din curiozitate.

M-am sfătuit, zice, şi cu prietenul meu, inginerul Costache... Dacă vrei, vii la noi... El e de accord...

Tac încurcat....

Ascultă-mă bine! Nu te-ai săturat de Gherăseni?

Şi dacă da?

Te poţi muta într-o zonă frumoasă. Ai auzit de Monteoru şi Vintileanca?

Nu prea.

Condiţii de staţiune balneară....

Unde vreţi să ajungeţi?

Condiţii excelente: casă, masă gratuite, salariu de câteva ori mai mare decât primeşti acum.

Tot nu înţeleg.

Există pe undeva, pe acolo, o fermă model. Prima de acest fel din ţară. Pilot pentru viitoarele întreprinderi agricole. Care se vor înfiinţa.

Şi se apleacă peste birou, ca să-mi fie cât mai aproape, de parcă ar fi să mărturisească o taină.

Vă ascult!

Îţi spun, dar rămâne între noi! E vorba de o colaborare între un moşier instalat la Paris, care se teme de expropriere, şi guvernul roman. Are acolo pe cineva. A ajuns la găselniţa aceasta.

Tipul, din înalta aristocraţie, reuşise să-şi pună la punct o exploatare agricolă la cel mai înalt nivel. Dar a venit şi peste el ce-a venit peste toată ţara. Ca să o păstreze, a dat-o în custodie statului. Participare pe bază de egalitate. El cu proprietate, statul cu administraţia. S-a emis un decret special....

Şi ce rol am eu?

Ştiu!

Eşti prea mic pentru un război atât de mare! Chiar am stat pe gânduri, dacă să te arunc într-un asemenea viespar. Dar te-am verificat. Poţi mai mult decât s-ar crede. Şi asta este un avantaj. Au pus mâna acolo pe putere nişte profitori cu sprijin de sus. Trebuie să avem acolo omul nostru. Te fac atent că poţi să-ţi frângi gâtul. Dar eşti atât de tânăr şi de neînsemnat că nu au cum să te bănuiască. Să nu-mi răspunzi imediat. Gândeşte-te bine. E riscant. Dar te retragem la primul semnal dacă devine periculos. Nu-ţi cer să te lupţi cu ei. Îţi vezi cuminte de treaba ta. Şi atât. Te numesc şef de sector. Care este liber la această data. Nu iei locul nimănui. Şi este sectorul cel mai uşor. Sunt sigur că te pricepi. Dacă merge treaba bine, are cine să ia acolo conducerea la momentul potrivit.

Ştiţi, eu nu sunt decât un absolvent de şcoală profesională agricolă.

Sunt informat. Dai examene la liceu. O să te ajutăm să faci studii de agronomie, la cursuri fără frecvenţă. Ai să fi neapărat un inginer de talie mare. Ce zici?

Am să încerc.

Asta înseamnă că accepţi! Nu te grăbi ca fata mare la măritat. Va fi un mariaj de-a dreptul blestemat....

Până atunci, te pregăteşti, cum am spus, în particular. Când ajungi inginer, o să fie altceva. Poate că eu n-am să mai fiu pe-atunci. Dar te văd director. Acolo, sau chiar în locul meu...

Domnule director...

Te-aştept când eşti gata cu răspunsul. Încă o data, gândeşte-te bine. Dar nu întîrzia!

*

N-am cu cine să mă sfătuiesc decât cu prietena mea, viitoarea doctoriţă. Mă îndeamnă să primesc. Îi pare rău, dar se bucură pentru mine. În seara aia, nu-mi mai toarnă picături de sedativ în ceai....

Pe primar, îl informez de-abia când mă duc să-mi iau rămas-bun. Mai mult, n-are rost să-i spun. Aceleaşi cuvinte: îi pare rău, dar se bucură pentru mine. Şi îmi mărturiseşte că i s-a cerut părerea. Ba chiar că ne-a întocmit un referat favorabil.

Din nou sistemul a pus ghiarele pe mine. Am cedat fără tocmeală. Era o provocare. Mă aflam în ascensiune. Pentru care trebuia să-i mulţumesc.

*

Îţi place?

N-am cuvinte!

Proiect texan iniţiat de un magnat după abolirea sclaviei şi adaptat la condiţiile modern de-abia în prima jumătate a secolului trecut. Boierul nostru, descendent dintr-o familie domnitoare, avea ambiţii mari. Aşa ceva nu se mai găsea în România şi poate nici în Europa. Dar investiţia a fost recuperată. Chiar dacă după război nu mai făcea export, desfacerea era asigurată de marile restaurante din ţară.

Dar ruşii?

Ostaşii armatei sovietice n-au împuşcat decât butoaiele cu vin şi n-au violat decât câteva femei din personal. Vinoteca a fost confiscată şi predată în condiţiile despăgubirilor de război. Câteva navete cu sticle învechite, au mers şi la guvern pentru protocol. Au mai luat cîţiva cai de rasă, trăpaşi de domn, pe care proprietarul îi cumpărase de la un general, din captură. În rest, n-a fost catastrofal....

M-a pus la punct conducătorul fermei, un bărbat durduliu, cu ceafa răsfrântă peste guler şi guşă ca de pelican sub bărbie, înfundat într-un fotoliu de piele din care numai capul îi rămăsese afară. Invită o tânără de la contabilitate să mă călăuzească în "teren". Sunt şocat. Aşa ceva nu ştiam că există decât din cărţi. Pomi fără coroane, cu ramurile-ntinse pe sârme, viţă de vie pe spalieri.... Zarzavaturi în ghivece sub cupole de sere, găini, curci, fazani şi prepeliţe în cuşti, vaci mulse cu maşinării....

*

Nu ştiu cum de i-a trăznit prin minte şefului meu, când eram la Gherăseni, să mă însoare. Umbla ca un câine de vânătoare prin toate satele din jur, ba chiar prin Buzău, să-mi găsească mireasă. Poate că se simţea vinovat pentru mizeria în care trăisem după ce am fost ţipat afară de vădana cu care se răsfăţa. Până la urmă, a găsit-o. Într-un sat din apropiere. Parcă Smeeni se numea.... După tratative în culise, la care eu nu am luat parte, m-a dus în peţit oficial. Nu am protestat. Mi se părea amuzant. Şi ce aveam de pierdut?

Casă mare cu temelie de piatră. Curte largă. Grajduri. Vaci. Şase perechi de boi. Patru cai. Trăsură. Tractor. Batoză. Cositoare. Chiar în spatele grădinii, o livadă de pomi şi o întinsă postaţă de viţă-de-vie. Câmp de arătură. Ce putea să îşi viseze mai mult un tânăr agronom? Ce gospodărie puteam să trântesc?

Dar fata? Nimic din toate astea nu se putea fără ea. Mă va vrea? Nu mă va accepta? De ce nu? De ce nu se măritase? Mă aştepta pe mine? Mai avea un frate cu mult mai mare, profesor universitar la Bucureşti. Şi el chemat la acest eveniment. Se părea că chiar se tem să nu mă scape. Dar dacă ea avea alte gânduri? Alte preferinţe? Nişte experienţe? Nişte legături? A mai avut de-a face şi cu altcineva?

O găsim. În camera ei. Cu păpuşi. Cu jucării. O copilă întârziată. Care îmbătrânise fără să ştie. Răsfăţată. Răzgâiată. Nu i-a plăcut să-nveţe carte. Avea tăticul avere. Ea nu avea prea multă minte. Dar totul se compensa. Se echilibra. Domnul Stănescu, şeful meu, îmi da cu ghiontul în coaste.

E tot ce-ţi trebuie! Nu fi tâmpit!

Nu sunt tâmpit! Dar fata arată ca o handicapată...

Amândouă părţile se trag deoparte să se sfătuiască.

Ia-o, îmi zice mentorul meu. Ascultă-mă pe mine. Că nu-ţi vreau decât binele. A dat norocul peste tine. De ce n-am avut eu şansa asta?

Poate puteţi s-o aveţi acum.... Ei îi este indiferent....

Lasă glumele idioate! E femeia ideală! Blândă! Ascultătoare! Avere nemăsurată....

Şi cum să stau în pat cu pămătuful ăla?

De ce să stai?

O găoace între picioare are şi ea ca oricare. Mai mult ce-ţi trebuie?

Gata! E timpul ca băiatul să stea de vorbă cu fata.

Între noi. Singuri. Singuri-singurei. La urma urmei, nu-i deloc urâtă. Ba chiar are un anumit farmec. Îi trec mâna peste păr. Ridică peste mine doi ochi limpezi, şi mulţumiţi ca de căţeluşă mângâiată.

Vrei să te măriţi cu mine?

Da!

Aşa ceva ascultau pe uşa deschisă pe jumătate toţi ceilalţi care dau năvală peste noi. Ne îmbrăţişează. Ne sărută. Treaba e făcută. Mai rămâne să fie puse la punct amănuntele. Ne întoarcem în trăsură. Domnul Stănescu e fericit. Îi trăncăne gura:

Băiete, ai dat lovitura!...

Păi da. Intru în fundătură. Bogatul satului. Gospodărie înfloritoare. În pod face meseria de agronom pe pământul meu. Îmi şi trece prin minte un proiect: un eleşteu pe pârâul care trece prin grădină. O fântână adâncă în curte. Alei cu flori. Trandafiri altoiţi. Petunii. O curte de păsări. O remiză pentru maşini agricole. Un garaj pentru automobil, că-l prinde bine şi aşa ceva. Câţiva angajaţi pe care să-i conduc cu mână de fier. Un ogar, un copoi şi o puşcă de vânătoare. Tapet şi mobilă nouă în casa renovată. Câmpul irigat. Livada. Cu pomi de soiuri nobile. Viţa de vie. Introduc cultura de rapiţă. Ridic o moară şi o fabrică de ulei. Îi aduc pe mama şi pe tata să trăiască boiereşte, le ajunge cât au muncit, cât s-au chinuit. Zugrăvesc biserica satului cu sfinţii noi. Plantez, altoiesc, fac ce-mi place cu mâinile şi cu mintea mea, conduc oameni, pescuiesc, merg la vânătoare, şofez, vând, cumpăr, încasez.

Dar cărţile ? Ce fac cu ele ? Le dau foc? Hei, nu! Pot să-mi fac o bibliotecă cu cotoare aurite. Dar când să mai şi citesc ?

Şi cu ce să mă mai fălesc ? Cu o nevastă prostănacă? Şi cu nişte copii, Doamne fereşte, handicapaţi ? Să-mi calc jurământul făcut pe pragul Bisericii ? Să mă rup de cel care trebuia să fiu ?

M-au acceptat şi m-au asimilat tinerii intelectuali ai satului: elevi şi studenţi neterminaţi, care îşi pregăteau examenele şi ei. În particular. În vacanţa de Paşte, elevi şi studenţi! Şi cum toţi aveau nevoie de adeverinţe că au prestat muncă voluntară în folos obştesc, au improvizat o serbare la care m-au invitat şi pe mine. Domnul Stănescu a insistat să mă duc.

proza

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării

APROAPE OPTSPREZECE ANI FĂRĂ MIRON CORDUN

„Pe această parte albă de carte,
pe această albă paragină scriu:
e amarnic amurgul. E rece. E singur.”
Miron Cordun

În prima mea zi de muncă (26 ian. 1973, ce ironie!, chiar de ziua Tovarăşului!) am cunoscut o persoană mult mai vârstnică decât mine. Eram tânăr operator chimist, pe Platforma Petrochimică Piteşti, terminasem primele 8 ore de muncă şi primisem 500 de lei, plata orelor de practică în producţie, efectuate în ultimul trimestru al anului anterior. Atunci mi-am adus aminte de vorbele tatălui meu, care, cândva mă prinsese fumând: „Şi eu fumez, după cum ştii, dar ţigările mi le cumpăr cu bani munciţi de mine. Aşa că aşteaptă până ce vei primi întâia leafă !” Spăşit, nu am mai fumat, puţinii bani primiţi de la el şi de la Bunica i-am cheltuit cumpărând cărţi şi mergând la cinematograf. Având în buzunar bani munciţi de mine, mi-am amintit de vorbele tatălui şi am coborât în Prundu. Am intrat într-un magazin tip băcănie interbelică, căruia i se spunea „La Fianca”, şi am cumpărat, cu 2,25 lei, un pachet de ţigări „Carpaţi” fără filtru. Emoţionat, de parcă urma să împlinesc cine ştie ce ritual, am rupt câteva beţe de chibrituri până am reuşit să aprind prima ţigare muncită ! Am tras primele fumuri cu nesaţ, ţinând ţigarea ca un veritabil proletar, între degetul mare şi arătător, cu focul în căuşul palmei. Totul mi se părea minunat. Oameni necunoscuţi treceau pe lângă mine şi îmi păreau fericiţi, prezenţa le-o simţeam prietenoasă. Am aprins şi a doua ţigare, şi pe a treia, care m-a ameţit şi m-a golit de orice gând, înceţoşându-mi vederea. Simţeam că pic din picioare. Atunci, cineva m-a luat pe după umeri şi m-a ajutat să stau pe un cub ce ciment, aflat acolo. După un minut de odihnă, acel cineva mi-a zis: „Hai să facem câţiva paşi, că te răceşti pe piatra asta.” Era iarnă, fulguia uşor peste zăpada călcată-n picioare de puţinii trecători - în acea vreme nu exista actualul Cartier al Petrochimiştilor; abia peste 6 ani a început construirea lui. „Mă numesc Toma, ia zi, ce e cu tine, de ce ţi-e rău?” În câteva fraze i-am spus, cu o sinceritate dezarmantă, cam totul despre mine, despre întâia mea zi de salariat. M-a privit atent, a zâmbit uşor amar şi mi-a dat un un sfat de viaţă, cu tentă profund religioasă, pe care, 10 ani mai târziu, l-am regăsit în „Imitaţio Christi”, al lui Thomas a Kempis. Ne-am despărţit fără a stabili să ne mai întâlnim vreodată. Patru ani mai târziu, la sfîrşitul verii, m-am trezit cu dl Toma în librăria Eminescu, unde lansam primul meu volum de versuri. De atunci nu l-am mai văzut. Am amintit de acest om pentru că acum câteva zile am primit un telefon din Canada. Cel de departe a spus: „Sunt Toma, o cunoştinţă fugară a domniei tale. Cu ajutorul lui Dumnezeu am intrat în al 78-lea an de viaţă. Cu ajutorul internetului am aflat multe date despre dumneata. Cândva mi-ai dăruit prima dumitale carte. Am recitit-o şi am rămas surprins: sub textul câtorva poeme, (printre rînduri, vreau să spun) cele inspirate de Socrate, sunt alte poeme, poemele care ar fi trebuit să apară atunci. Poate am citit eu cu afectivitate, poate sub pojghiţa cărţilor vechi stau cărţile noi... Ne vom mai vedea vreodată ? Cine ştie... Cu bine!”. Dl Toma a închis fără a-mi da posibilitatea să spun ceva... Ciudate întâmplări ne este dat să avem într-o viaţă de om... Să purcedem iar cu „maşina timpului”...

În 1976 eram un om foarte bogat – aveam o nevastă frumoasă, un fiu care împlinise un an, câţiva prieteni buni şi o apreciabilă putere de asimilat lecturile. Deşi aveam un serviciu greu şi un program zilnic foarte încărcat, trăiam viaţa din plin, o simţeam cu adevărat ca pe o bucurie împărţită de Dumnezeu cu mine. Adesea scriam poezii, încercând să mă desprind de modele. Întâlnirea cu poetul Virgil Diaconu îşi pusese amprenta pe scrisul meu, adică mă despărţise de modele şi, pentru a avea mai mult elan, am poftit să mă dedulcesc la publicarea unei cărţi. Virgil a încuviinţat, aşa că am purces la stabilirea textului. Au urmat zile în care emoţiile aproape că mă anulau. Gândul că voi da tiparului o carte scrisă de mine mă paraliza, nu mai eram stăpân pe ortoepie şi ortografie şi ca să fiu sigur că nu voi face greşeli am dactilografiat manuscrisul acasă la Virgil, sâcâindu-l mereu cu întrebări despre una şi alta. „Epopeea” apariţiei cărţii am scris-o cândva. Acum voi relata câte ceva despre un alt mare spirit al locului, care m-a îngăduit pe lângă el şi chiar a primit să-mi prezinte cartea de debut (*Aflările* – titlu dat de Virgil Diaconu!), alături de neuitatul meu profesor Ion Cincă – este vorba de poetul Miron Cordun. I-am fost prezentat de bunul şi delicatul poet Nicolae Coman, în primăvara anului 1974. La început mi s-a părut un ins ţepos, introvertit, scump la vorbă, dar cu tuşe sănătoase, ţărăneşti. Cu timpul, prinzând încredere în mine, omul a început să „se divulge”. În realitatea era un om cald, cu lecturi serioase şi o scară a valorilor bine aşezată. Era, aşa cum mi se păruse, şi un depozitar al multor virtuţi ţărăneşti. Lui îi datorez apropierea de proza lui Marin Preda, de proza şi poemele lui Mateu Caragiale, sub „pajerele” căruia îşi pusese destinul liric. Tot Miron Cordun m-a îndreptat spre cărţile lui Nicolae Balotă, Adrian Marino şi Ion Negoiţescu, aşa cum Virgil Diaconu m-a apropiat de opera teoretică şi literară a lui Matei Călinescu (*Conceptul modern de poezie: de la romantism la avangardă, Viaţa şi opiniile lui Zacharias Lichter*) şi a altora. Omul încruntat şi cu căutătura ochilor uşor piezişă ştia întâmplări şi anecdote din lumea literară, citise cărţile mari ale culturii române, vorbea despre ţăranul român ca despre un demiurg cu palmele sparte de muncă, de jale şi de râs. A propos de ţăran ! Într-o zi, pe când îi spuneam că deşi între mine şi tata nu stau mulţi ani, doar 19, tot nu ne înlegem, Nenea George îmi zice: „Deci eu sunt mai mare cu 2 ani decât taică-tu! Ei, lasă-l, a prins vipia istoriei, el e altfel aşezat în timp... Că tot mi-ai amintit de părinţi ! Nu ’ş ce-mi veni, acu’ câţiva ani, eram cu tata prin Bucureşti, să-i caut nişte acte, pe la o arhivă. Cum eram aproape de „Muzeul Satului”, l-am dus să vadă şi el case din Maramureş, din Bucovina. După o vreme de plimbare pe la casele alea, numai ce-l aud pe ăl bătrân: „Ce dracu’, mă, Georgică, p-aci nu latră nici un câine, nu cântă nici un cocoş, ce sat e ăsta, tată ?” „E muzeu, îi zic, aici casele se păstrează, ca să vadă lumea cum locuiau oamenii, odată...” „Ehe, Georgică, o casă fără ţipenie de suflet în ea, fără orătanie-n bătătură, e ca şi cum n-ar fi. M-ai adus aici să văd un sat mort... N-am ştiut că există şi aşa ceva, un sat mort !” Faţă de Marin Preda avea un adevărat cult, îl iubea până la literă. Ţin minte o zi de vară. Eram cu Marin Tudor pe stradă şi ne iese-n faţă Nenea George - numele real al poetului era Gheorghe Cârstea. L-am invitat la o bere. A acceptat, dar cu condiţia să dea şi el una! Beam în linişte şi ne priveam. Pe Marin Tudor îl preţuia şi ca om, şi ca prozator, asta poate şi pentru că aveau multe trăsături ţărăneşti în comun! Deodată, Nea George scoate din borsetă unul dintre cele trei volume ale romanului „Cel mai iubit dintre pământeni” şi zice: „Băieţi, mai ales tu, Marine, fiţi atenţi ce spune ici, Marin al Joiţii - „Sunt trei dimensiuni componente ale conştiinţei umane, care ne deosebesc de animale. Ne naştem şi asfinţim odată cu ele: nu numai bătrânii se gândesc la trecut, nu numai tinerii la viitor şi nimeni nu poate trăi ca un cal jugănit, numai în prezent, viaţa noastră ar fi ca şi a lui, mâncare, ham, apă, somn, apoi iar mâncare, ham, apă şi din când în când bici, dacă l-ar vizita, trăgând căruţa şi auzind nechezatul unei iepe - cine ştie ce reverie de pe vremea când era armăsar.” Deşi tragic, citatul ne-a făcut să pufnim în râs. Poetul s-a uitat la noi, mirat, a răsfoit volumul şi ne-a mai citit o frază: „Până la un punct realitatea e mai puţin rea decât imaginaţia. Dar de la punctul acela încolo, un detaliu real, un gest, o privire, sunt mai rele tocmai pentru că exprimă ceea ce imaginaţia nu poate inventa.” Imitându-l în exprimare pe Marin Preda, poetul ne-a întrebat: „Nu mai râdeţi, mă, beliţilor ? Nu mai râdeţi, e semn că ştiţi la ce să ne aşteptăm de la nenorociţii ăştia. Deja au început ! Auzi unde s-a ajuns: merge ţăranu’ la oraş, cumpără mălai şi pe tren i-l confiscă miliţia, Dumnezeii mamei ei de viaţă!” Poetul era îndurerat de soarta satului românesc şi a ţării, în general.

După cum spuneam mai sus, în august 1977 am lansat prima mea carte. L-am întrebat pe Miron Cordun dacă poate să spună câteva cuvinte despre ea. „Dacă ceva din carte îmi va merge la suflet, mi-a zis, vin şi spun şi eu ceva. Cine mai vorbeşte ?” I-am spus că Ion Cincă. În ziua şi la ora stabilite, cu doar un minut înainte, Miron Cordun a intrat în „Librăria Eminescu”. A luat un exemplar al cărţii în mână şi, aproape silabisind, a spus: „E pentru prima dată şi cred că şi pentru ultima când particip şi vorbesc la o lansare de carte. Dacă băiatul ăsta n-ar fi însurat, i-aş spune să lase versurile şi să umble mai bine după fete. Dar, dacă tot s-a apucat să se joace de-a literatura, pe alocuri chiar i-a reuşit, nu pot decât să-i spun bun venit în rândul celor care se îmbată cu apă rece.” Doi ani mai târziu, tot în căutarea eului liric fiind eu, am mai scos o carte, ceva mai bună decât prima. În 1987 am publicat, în sfârşit, o altă carte, una în care mă defineam mult mai bine. Am lansat-o în condiţii precare - voi povesti altădată. După lansare l-am întâlnit pe Nenea George. Ne salutăm, schimbăm câteva replici, timp în care el scoate din borsetă cartea mea, de curând apărută, şi îmi zice: „A dracu’ e pielea pe tine, nu m-ai chemat să-ţi prezint cartea asta, care mi-a mers la suflet !” Venite de la exigentul Miron Cordun, vorbele acestea sunau a confirmare... Cordun, robul cuvintelor, deopotrivă smerit şi furios, a urcat la ceruri în decembrie 1997, la nicio lună de la împlinirea vârstei de 62 de ani. Trupul i-a fost pus, nu pentru multă vreme, în cimitirul din Prundu, la nici 100 de metri de locul unde am fumat prima „ţigare muncită”, la marginea oraşului, în care se izbeşte mirosul de fân cosit, venit din câmpiile satelor vecine...

Gândul că voi da tiparului o carte scrisă de mine mă paraliza, nu mai eram stăpân pe ortoepie şi ortografie şi ca să fiu sigur că nu voi face greşeli am dactilografiat manuscrisul acasă la Virgil, sâcâindu-l mereu cu întrebări despre una şi alta.

***De la stânga la dreapta:* Miron Cordun, Dl. Shnabel, A. Sibiceanu, Gh. Pantelie**

litere

Ioan Lascu

Altfel despre generaţia ´80

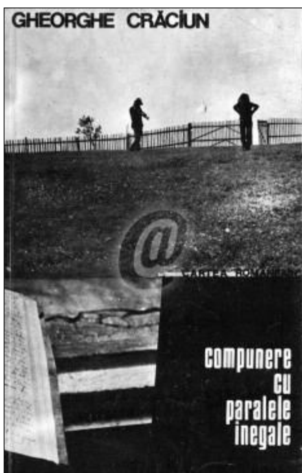
TEXTUL CA UN CIORCHINE

Colaj sau text-ciorchine, sau şi una şi alta, sau şi una prin alta, compunerea... gramaticală a lui Gheorghe Crăciun reprezintă o nouă experienţă de a scrie proză, *a work in progress* permanent supravegheată prin raportare la sine, la modul de a scrie şi la textul ce rezultă.

Compunere cu paralele inegale, al doilea „roman" semnat de Gheorghe Crăciun, a apărut în 1988 la „Cartea Românească", la un interval de şase ani faţă de primul, *Acte autentice, copii legalizate*. Autorul face, de altminteri, aluzie la acesta din urmă atunci când încearcă – pentru a câta oară? – să-şi definească genul de scriitură într-un dialog tardiv dintre două personaje cu preocupări „artiste":

„E o carte de proză, ceva foarte bizar, nu-i tocmai un roman, e un fel de colaj..., o chestiune ciudată, dar în sfârşit... Ba m-am trezit acolo făcut şi personaj, un personaj episodic e drept, ceva care se uită repede." Şi în continuarea acestor rânduri ni se dezvăluie că respectiva carte este scrisă la două mâini: „Ştii, am doi prieteni buni, pe Tavi şi pe Vlad. Vlad pictează şi el. Tavi e inginer. (...). Ei au scris cartea asta. Au scris-o împreună. E o carte în dublă partidă, o scriere binară, o... cum să-i spun? O găselniţă destul de haioasă, eu cel puţin aşa ceva n-am mai citit." La nici o jumătate de pagină mai jos, Gheorghe Crăciun, dedublându-se ironic, îşi face un e fel de autocritică: „...cartea nu mi-a plăcut, sau nu mi-a *prea* plăcut, ca să fiu mai exact. E prea ingenioasă şi prea... inteligentă. E ca un mecanism care macină în gol. Un mecanism bine uns, bine uns, un mecanism... japonez, o construcţie fină, superbă, dragul meu, într-un anume sens. Dar asta nu-i destul. Cartea nu are sânge, n-are viaţă în ea, e prea sofisticată şi prea... gramaticală, da, acesta e cuvântul, e prea gramaticală, chiar am să-i spun lui Vlad când îl mai văd...". Apoi se aduce numaidecât în discuţie titlul cărţii, relativizat, minimalizat ironic şi parodic: „A, titlul e stupid, e foarte prost ales, e un fel de formulă juridică: *Acte personale, documente legalizate*... Ba nu! Precis greşesc, parcă altfel îi spune: *Acte legalizate, copii originale*, ceva de genul acesta, un titlu anost, un titlu anodin, foarte banal şi foarte preţios. Ce poate crede bietul cititor? Sau sărmanul librar? Am văzut de curând cartea pusă în raft alături de tratate de drept." (*Compunere cu paralele inegale*, 1988, pp. 241-242).

Punerea în acest sistem de multiple ecuaţii conduce spre rădăcini multiple, cea originară fiind, desigur... *Acte originale, copii legalizate*. *Compunere cu paralele inegale* debutează de altfel cu un capitol intitulat *Alte copii legalizate*! O trimitere fără echivoc, o continuitate idem... Ţinta scripturală de transformare a vieţii în literatură nu este abandonată iar metoda de transpunere ar trebui să fie una cât mai simplă, ca la Borges şi Nabokov iar nu ca la Dostoievski şi Faulkner. De unde se vede încă o dată că modelele optzeciştilor au fost totdeauna scriitorii inovatori ai stilului şi structurilor literare. Dacă problematica romanului-dezbatere, ca la Dostoievski, a putut fi în general evitată, în schimb stilul ca transcriere/ imitare a fluxului liber al memoriei, ca la Faulkner, nu a putut fi total ignorat. Noua formulă, experimentată acum de Gheorghe Crăciun, este *textul-ciorchine* care beneficiază de o *tematică liberă*, infinit variabilă pe parcursul cărţii, mai exact pe parcursul procesului de sublimare a realului în fictiv:

„Ieşi pe balcon şi priveşte oraşul. Respiră aerul. Nu uita acest joc, realul şi fictivul. Caută altceva, o situaţie nouă. *Tema e la alegere*. Este momentul să te retragi. Fă-ţi un ceai, o cafea, un duş rece. Creează *o nouă distanţă*. *Textul e un ciorchine*." (*op. cit.*, p. 84; *s. m.*, I. L.). Distanţa la care se gândeşte prozatorul nu se interpune între acesta şi text, în care el este permanent implicat, ci între autor şi real(itate). Instaurarea unei noi distanţe se poate efectua prin alternarea periodică a unghiurilor de abordare/ percepere a realului. Textul-ciorchine se adaugă mereu prin „revenirea la fapte" care se numeşte proză, necontând cât de banale sunt faptele:

„Revenirea la fapte se defineşte proză. Afară este seară. Autobuzul gol aproape gol. În lumina albastră ochii Daniei par acum şi mai strălucitori. Coborâm în oraşul de sus. Străzi aproape pustii, aspect medieval. Restaurantul somptuos de epocă de o vulgaritate lustruită. E un loc de refugiu de priviri indiscrete. Cadrul – o simulare cu armuri ghioage scuturi şi arme acoperind pereţii. E o lume complice puţină, ce vorbeşte în şoaptă. Destule mese goale. Săli mici întunecate cu aer de mister. Intimitatea asta prea puţin primitoare ne convine în fond." (*Compunere*..., pp. 91-92). Oricât de banale sunt faptele, cadrul, atmosfera, ele primesc o netă distincţie, parcă un pic ostentativă, prin exersarea abilităţilor, aici mai ales descriptive, ale autorului. Este reflexul şi refluxul poetic al prozei lui Gheorghe Crăciun, vizibile mai cu seamă în ultimul său roman, *Puparusa*, 2004.

Dacă discursul structurează textul ca un ciorchine, metoda structurantă este, ca şi în cazului primului „roman" (*Acte originale, copii legalizate*, 1982) dezvăluită chiar prin titrare: este o tehnică *sui generis*, cea a compunerii cu paralele inegale. Originea tematică a compunerii ce se va înşăila este un text clasic, *Dafnis şi Hloe* de Longos, un scriitor grec trăitor la Roma în secolele II-III d. Ch. Este şi modelul clasic al idilei ca specie literară, oricum de multişor demodată pentru scriitorii moderni. Fie că vrea, fie că nu, Gheorghe Crăciun revitalizează nişte texte ale clasicităţii antice, inserate fragmentar sub titulatura *Epură pentru Longos*. Patru asemenea „epure" secţionează cartea, dar ele nu sunt în realitate decât texte dedicate implicit lui Longos, având în vedere că nici unul nu-i aparţine, fiind de fapt extrase, între altele, din Lucian din Samosata, Constantin P. Kavafis şi un volum antologic de proză narativă latină. Al patrulea aparţine unor autori francofoni, Raymond Bloch şi Jean Cousin, semnatarii cărţii *Roma şi destinul ei* (Ed. Meridiane, 1985). Drept urmare *epurele pentru Longos* sunt doar pretexte pentru pastişarea textului unui autor care este doar invocat şi nu inserat. Aşa încât, după fiecare epură, Gheorghe Crăciun procedează la scrierea unei pastişe după... Longos! Dacă ne referim mai strict la sensurile termenului „epură", atunci trebuie să ţinem seamă de acelea de „diagramă" sau de „proiecţie" din unghiuri diferite, înţelesuri mai degrabă specializate, tehnice sau ştiinţifice. Nu sunt nicidecum de ignorat, sub acest aspect, şi caracterul intelectual ori aplecarea spre teoretizare ale prozatorilor optzecişti, de cele mai multe ori exprimate direct în texte. În *compunerea* lui Gheorghe Crăciun *paralèle inegale* pot fi textele pastişă inserate cu caractere aldine după fiecare *epură*, iar dacă acestea sunt liniile mediane, axul central, atunci toate celelalte episoade vag legate între ele nu sunt decât boabele ce se adaugă treptat pentru a forma *ciorchinele* textual! Rezultă un text etajat ale cărui componente se prind pe acest ax comun unificator.

Ca şi în alte romane ale lui Gheorghe Crăciun, din *Compunere cu paralele inegale* nu lipsesc referinţele la autori înrudiţi sau apropiaţi prin specificul eseistic al unor proze; sunt menţionaţi aşadar Costache Olăreanu şi Mircea Horia Simionescu, desigur Mircea Nedelciu, dar şi Geo Bogza, ca prozatorul să se camufleze puţin mai încolo într-un personaj episodic numit Octavian Costin, care scrisese „o carte cu un titlu cât se poate de limpede: *Încercarea scriitorului*". O încercare care se traduce prin demers eseistic, experimental, întrucât: „Şi acolo există un personaj care notează cu scrupulozitate tot ce se întâmplă cu el şi mai ales în jurul lui. Un personaj atât de obsedat de munca lui, că începe să scrie chiar şi în timp ce merge." (*op. cit.*, p. 164). Generalizând la modul (auto)ironic, Crăciun „încondeiază" acest soi de autori: „Scrântiţii ăştia care încurcă lumea pentru că n-au altceva mai bun de făcut decât să scrie despre ceea ce fac în timp ce li se întâmplă să meargă." (*Compunere*..., p. 165). La câteva rânduri mai încolo prozatorul devine autoreferenţial critic, divulgându-şi metoda indigestă: *„Să scrii în timp ce scrii despre faptul că scrii* e un lucru nou, interesant, plin de surprize, deşi foarte greu digerabil din perspectiva celui care eventual te-ar citi!" (*idem*, *s. m.*, I. L.). Noutatea scriiturii optzeciste era şi o rezultantă a inteligenţei de a scrie care însă nu se prea cantona în plăcerea lecturii.

Colaj sau text-ciorchine, sau şi una şi alta, sau şi una prin alta, compunerea... gramaticală a lui Gheorghe Crăciun reprezintă o nouă experienţă de a scrie proză, *a work in progress* permanent supravegheată prin raportare la sine, la modul de a scrie şi la textul ce rezultă. Este un experiment ternar la care scriitorul se pretează, cu unele variaţiuni, explicabile, necesare, în toate cele patru „romane" ale sale. O referenţialitate multiplă, ca o reflexie aparent infinită într-un şir indefinit de oglinzi este unul din mecanismele specifice de generare a textului. Un personaj-autor se raportează la alt personaj-autor care se raportează la autorul real, care scrie o carte în care nişte personaje se raportează unul la celălalt:

„... Cum ştiu şi că Octavian are un prieten, profesor de română undeva într-un oraş de sub Piatra Craiului, scriitor şi el, ca orice absolvent de filologie, şi prietenul acesta al prietenului meu lucrează acum la un volum de proze aşa-zis de dragoste, un fel de roman. Prin bunăvoinţa lui Octavian i-am citit şi eu un manuscris şi acolo am făcut cunoştinţă cu un individ care aşteaptă într-un bar în timp ce un alt individ, la o altă masă, scrie despre aşteptarea ăluia sau despre altceva. Însă *ideea unui personaj supravegheat care ştie că e supravegheat mi-ar plăcea. Ideea unui urmărit care-şi cunoaşte urmăritorul ar putea fi exploatată şi altfel* decât au făcut-o până acum autorii de *policier*-uri."(*op. cit.*, pp. 165-166, *s. m.*, I. L.). Această focalizare succesivă, aparent descentrată, nu este decât o succesiune de operaţii dispuse liniar asemenea infinităţii punctelor pe o dreaptă. Senzorial este un efect al vigilenţei vizuale pentru că: „Este normal ca orice fapt ieşit din obişnuit să atragă atenţia." Orice fapt poate fi „ieşit din obişnuit" pentru ochiul vigilent al prozatorului, care găseşte un sens interesant şi în derizoriu, instabil sau nesemnificativ. Sub pana lui Gheorghe Crăciun transformarea realului parcurge aşadar drumul către *o ficţiune exponenţială*. El gândeşte diversificat, abordând realul într-o manieră cumva cubistă, vrând să surprindă un obiect, o situaţie, un personaj în meditaţie sau în acţiune, simultan din cel puţin două perspective:

→

LITERATURĂ PRIN EFRACȚIE

Juan Mayorga este un dramaturg spaniol contemporan multipremiat, a cărui piesă *„Băiatul din ultima bancă”* a fost pusă în scenă la Naționalul din București de către regizorul Cristian Theodor Popescu. Rolul profesorului a fost interpretat de Mihai Călin, iar al elevului de Rareş Stoica. Textul pare o dezbatere pasionantă despre granița dintre realitate şi ficțiune. Un voyeurism auctorial necesar, o literatură obținută prin...efracție. Scriitorul trebuie să pătrundă în toate colțurile posibile pentru inspirația ce va fi contopită în retorta imaginarului.

Filmul *În casă* de François Ozon este inspirat din aceeaşi piesă de teatru. Joacă în film Fabrice Luchini (profesorul Germain), Ernst Umbauer (elevul Claude), Kristin Scott Thomas (Jeanne), Emmanuelle Seigner (Esther). Elevul Claude se sfătuieşte mereu cu profesorul de literatură, arătându-i ceea ce scrie. A adoptat o tactică periculoasă, intrând în casa unui coleg, ca să-i cunoască familia. El transformă oamenii din jur în personaje. Profesorul devine cititor şi critic, iar elevul e scriitorul în devenire. CASA ar fi tărâmul inspirației. Cel care scrie modifică realitatea, „manipulează” oamenii întâlniți, caută să dea poveştii un sens plauzibil. Cititorul ajunge să fie dependent de text. Acel „va urma” îl incită. Sigur că în realitate familia aceea burgheză duce o viață normală, uneori anostă, însă cel care scrie poate modifica, bulversa, imaginând soluții de rezervă şi un final neapărat imprevizibil. Voyeurismul scriitorului e avid de spații noi. Finalul filmului arată un imobil luminat, cu diverse familii, văzute clar ca prin pereți de sticlă. Oamenii pot deveni marionetele celui ce scrie, iar între cititor şi scriitor se poate crea chiar o relație cvasi-parentală.

ALEXANDRU JURCAN

CALPUZANII LA 30 DE ANI

Cântecul propriei noastre vieți are un refren mai mult sau mai puțin cunoscut de semenii, care ne însoțesc o parte din drum. Simbolul *Calpuzanilor* constituie atât partitura cât și refrenul unei astfel de vieți; o viață amară trăită aproape

muribund într-un regim totalitar, într-un sistem meschin, într-o societate falsă, unde materialul și materialitatea constituie singura monedă de schimb a supraviețuirii. Povestea unui *principe nebun* (Nicolae Mavrogheni, domn fanariot în Țara Românească) așezată în pagină înainte de ”89 echivala cu o condamnare la moarte. Și totuși... autorul *Calpuzanilor* Silviu Angelescu a avut curajul să le dea viață într-o lume ostilă. *Calpuzanii* și-au dobândit dreptul la nemurire, prin însăși actul nașterii lor iar scriitorul Silviu Angelescu pășește acum în al șaptelea deceniu de viață. Întâmpinăm această clipă cu bucurie, cu intensitate, cu emoție pentru că avem privilegiul să îi spunem domnului prof. univ. dr. *„La mulți și frumoși ani!”* precum sunt învățăturile pe care ni le-a împărtășit în anii de studiu.

Cât despre *Calpuzani*, romanul care a marcat generații, făcând uneori istoria însăși să tresară, amintim celor ce iubesc această carte subtilul ei mesaj: „Iată, toate avuțiile ce-am avut le-am pierdut, măcar sufletele să nu pierdem, că nu mai avem pentru ce le pune... [...] că stelele cerului numai când e-ntuneric se văd... (sfârșitul lipsește)

București, ianuarie – septembrie 1985” (Silviu Angelescu, *Calpuzanii*, Editura Humanitas, București, 1999, pp. 223 – 224).

AMALIA ELENA CONSTANTINESCU

Magda Grigore

În numele poemului (insomnia)

Încărcat e drumul. Aruncat în colb.
Ploaia vieții încărunțeşte în seve şi rădăcini.
Semenii trec străini, abia urzesc lumini
când hazardul iernii urcă în ceas.
Încărcat e drumul, cât a mai rămas,
seamănă cu o scară între pământ şi cer.
Poemului îi e frig, cuvintele pier,
doar vântul mai şuieră prin viețile mici.
Încărcat e drumul, lut cu suferință,
mustind de întrebările fără răspuns.
Trist e poemul, verbul mi-a spus,
nimeni istoria din el n-o ascultă.
Drum încărcat cu zimți ce-şi asmut insomnia
în greierii somnului meu.
În picioarele goale rătăceşte poemul,
parcă sunt eu,
tremură în marginea lui Dumnezeu.

Florian Silişteanu

Din cana cu păsări

păsări târzii

ca nişte coji de pepene muşcate
aşa încap în mintea mea - de toate

pe strada mea cu dinți albaştri albinele stau drepți
numai femei pe rând născând din cuiul frigului nămeți
pe strada mea şi-n iarna asta grea a unor mâini
au dat de ştire morții nişte câini
de dincolo de sunet numai lumina strigă
pe masă ața soarelui tăind felii... o mămăligă
apoi un ceas sunând de nicăieri ora exactă
scăpase de la moarte secunda mea necondamnată

mi se făcuse dor de mama şi de tata
pe nicăieri nu se-ngropa distanța cu lopata
se aprindeau numai la drum...lumini
pe ici pe colo....înfrigurând de dor - ciulini !

aşa o zi apoi o noapte şi un an
îl căutam pe Domnul îl chemam
dar El era cu treaba Dânsului
ştiam cum e s-aştept la poarta plânsului

apoi târziului i s-a făcut de ducă
se pregătea să cadă
din umbra mea...
o nucă pe zăpadă!

29 ianuarie 2015 , Sacramento - USA

„Am o meteahnă: de câte ori mă gândesc la ceva vreau să ştiu şi cum fac, în ce fel mă gândesc la lucrul acela. În timp ce mă gândesc încerc şi să mă urmăresc gândind. E o încercare foarte grea.” Dar cum literatura e o artă a succesiunii, în afară de a gândi şi a se urmări gândind scriitorul trebuie să salveze gândurile de banalitate, trebuie să le îmbrace într-un stil. Doar acum este ocurent *simultaneismul*: în timp ce gândeşte la modul cum gândeşte scriitorul conferă acestor „gânduri despre gânduri” o formă literară, *le introduce în stil*. Însă cel care observă condus de gândul de a scrie – totuşi un act de ultimă instanță – nu gândeşte totdeauna la fel, ceea ce îl transpune în alte ipostaze. *Tehnica multiplei ipostazieri* funcționează şi la Gheorghe Crăciun ca un reflex condiționat de relativizarea realului prin percepția subiectului narator. „Când mă concentrez foarte tare asupra gândurilor care-mi trec prin cap pentru a vedea cum sunt ele, se întâmplă un lucru care-mi încurcă foarte tare observația: gândurile se transformă în propoziții. Or pe mine nu propozițiile mă interesează, căci, dacă ele m-ar interesa, m-aş apuca liniştit să gândesc scriind. Şi uite aşa niciodată nu reuşesc să-mi dau seama cum arată un gând pur şi simplu. Am mai înțeles însă ceva: nu gândesc întotdeauna la fel, deşi gândurile par întotdeauna a nu avea stil. Când mă aflu într-un spațiu nefamiliar sau care mă incomodează, am senzația că gândesc altfel. Văd lucrurile altfel. Le examinez altfel. Am o altă atitudine. Sunt un alt om:” (*Compunere...*, p. 169).

O altfel de gândire între coordonate schimbate a dus la destructurarea operei literare numite roman şi la transformarea ei în text, un text căruia autorul – e normal – se fereşte să-i spună roman, dar căruia doreşte să-i confere un stil; ceea ce Gheorghe Crăciun şi reuşeşte grație îndeosebi unei sensibilități poetice în genere nespecifice pentru prozatorii optzecişti.

Mariana Şenilă-Vasiliu

De pe muntele Nebo, la Marea Moartă

După o binemeritată odihnă, a doua zi am luat-o din loc. Întâia ţintă a zilei a fost muntele Nebo, locul din care Domnul i-a arătat lui Moise Pământul Făgăduinţei. De pe platoul Fazga din vârful muntelui, aflat faţă în faţă cu Ierihonul, Dumnezeu i-a arătat lui Moise tot ţinutul „până la marea de dincolo de zare". „Şi a zis Domnul: „Iată ţara pentru care m-am jurat lui Avraam, lui Isac şi lui Iacob: „Seminţiei tale o voi da... Iată, le-am arătat ochilor tăi; dar tu întrânsa nu vei intra" (Deuteronomul; 31,1). După care în Biblie scrie că Moise „a fost îngropat în vale" (...); „dar mormântul său nimeni nu-l ştie nici până'n ziua de astăzi". Şi totuşi argumentul pentru care am fost duşi pe muntele Nebo a fost acela că trebuie să vedem mormântul lui Moise... Când a tradus Biblia, Bartolomeu Valeriu Anania a simţit nevoia să explice rostul evaziv al textului din Cartea Sfântă, zicând să s-a procedat astfel ca nu cumva evreii, atât de aplicaţi spre idolatrie, să facă din trupul lui Moise obiect de adoraţie, divinizându-l. Până în 1930 nu s-a ştiut unde a fost îngropat. În urma săpăturilor arheologice întreprinse de călugării franciscani pe platoul muntelui Nebo, aceştia au scos la iveală ruinele a două monumente creştine: o biserică bizantină datând din secolul IV şi o mănăstire. Pe locul bisericii bizantine au descoperit o serie de mozaicuri de provenienţă bizantină, precum şi un mormânt de tip sarcofag. În urma cine ştie căror dovezi sau deducaţii, s-a tras concluzia că ar fi vorba de mormântul lui Moise. Astrucat, zice Biblia, în vale, mormântul a fost găsit pe... munte. Este sau nu acesta mormântul lui Moise? Prin prezenţa sa la sărbătorile bimilenare creştine care au avut loc pe Djebel/Muntele Nebo (*djebel*, în arabă = munte), papa Ioan Paul al II-lea şi implicit Vaticanul au girat autenticitatea lui. Drept mărturie a acelui moment, într-un colţ al mormântului călugării franciscani au aşezat fotografia papei îngenuncheat în faţa mormântului.

Biserica
de pe Muntele Nebo

Biserica ce adăpostește mormântul lui Moise e relativ nouă. Lată și cu acoperișul turtit, seamănă mai mult cu o hală și asta pentru că acoperă situl arheologic în care este cuprinsă vechea biserică bizantină...

Pe şi de pe muntele Nebo sunt multe lucruri de văzut, însă fără îndoială cea mai impresionantă este priveliştea ce se deschide asupra Pământului Făgăduinţei aşa cum trebuie să-l fi văzut însuşi Moise, „până la marea de dincolo de zare (Mediterana, n.n.)". Deşi nu e chiar cea mai senină zi, pe cer stăruiesc nişte nori scămoşi, iar valea e acoperită de o pâclă foarte fină, se văd foarte bine valea Iordanului şi Marea Moartă. În zilele perfect senine, se spune că poate fi văzut Ierusalimul şi, arareori, licărind Mediterana. O miră amplasată în partea vestică a platoului Fazga arată direcţiile şi indică distanţele până la cele mai importante localităţi aflate la vest de râul Iordan. Până la Herodium sunt 47 km; până la Bethleem, 50 km; până la Qumran, unde au fost descoperite celebrele manuscrise de la Marea Moartă, sunt doar 25 km; până la Ierihon, numai 27 km; până la Ierusalim, 46 km; până la Lacul Tiberiada, 106 km.

Întotdeauna am fost impresionată de astfel de deschideri spaţiale, precum cea văzută de pe muntele Nebo. Deşi acesta este modest, are doar 800 m altitudine, privirea dă roată încălecând „djebelurile"/colinele din jur, mai toate lipsite de vegetaţie, până la un orizont foarte îndepărtat în care cer, apă şi pământ se topesc unele în altele, pierzându-şi identitatea materială. Ici-colo, vreun copac sau un pâlc de măslini contorsionaţi de bătrâneţele şi arşiţă, smocuri de iarbă gălbejită peste care pare să fi trecut o imensă ragilă. Însă nici măcar această imagine dezolantă, care te face să te întrebi de ce i-o fi zis Palestinei Pământul Făgăduinţei, nu atinge apogeul dezolării peisajului străbătut până la Muqawir ori din apropierea Mării Moarte.

Afară de priveliştea neobişnuită şi spectaculoasă în acelaşi timp, pe platou sunt lucruri interesante de văzut, şi vechi, şi moderne. Chiar la intrare, în anul 2000 a fost amplasat un monument ce îl simbolizează pe Moise, un toiag de mari proporţii pe care se înfăşoară un şarpe de sârmă. Toiagul e făcut din deşeuri metalice tubulare scurte sudate între ele care au culoarea apropiată aramei, pe când sârma din care a fost făcut şarpele dă transparenţă corpului acestuia. Deci ce anume reprezintă moderna statuie de la intrarea în platou? Să fie toiagul-şarpe cu care Moise l-a înspăimântat pe faraon, cu care a despicat Marea Roşie ca să poată trece evreii, cu care a izbit în stâncă, făcând să ţâşnească apa râvnită de poporul său însetat? Sau e Şarpele de aramă pe care, în milostivenia Lui mare, Dumnezeu l-a învăţat pe Moise să-l ridice pentru ca toţi cei muşcaţi de şerpi, privindu-l doar, să se vindece? Cunoscând modul de a gândi al artiştilor, cred că monumentul înglobează ambele simboluri legate de imaginea lui Moise. Un al doilea monument, ridicat tot în 2000, de astă dată în marmură, cam confuz în simboluri şi intenţii, în care se amestecă nişte figuri suprapuse ca la stâlpii totemici, prinse între două suprafeţe ce pot eventual sugera apa şi nişte cotoare de cărţi ce servesc drept soclu e ratat. Când simbolistica se îneacă în astfel de amalgamuri care se cer „traduse", opera de artă este compromisă. Opul sculptural în cauză este dedicat papei Ioan Paul al II-lea. O inscripţie, în latină şi arabă acoperă laturile netede ale monumentului: UNUS DEUS PATER OMNIUM SUPER OMNES/UN DUMNEZEU TATĂL TUTUROR ŞI DEASUPRA TUTUROR.

În afara acestor două monumente, pe platou atrage atenţia o uriaşă roată de piatră zgrunţuroasă, care ridicată pe muchie măsoară cam trei metri şi jumătate-patru metri înălţime. După cum arată, pare să fi fost descoperită la faţa locului. De-ar fi fost găurită, aş fi putut crede că e o roată de moară, dar aşa nu-mi dau seama la ce ar fi putut servi.

Biserica ce adăposteşte mormântul lui Moise e relativ nouă. Lată şi cu acoperişul turtit, seamănă mai mult cu o hală şi asta pentru că acoperă situl arheologic în care este cuprinsă vechea biserică bizantină din care nu s-au mai păstrat decât nişte resturi de zid, cele două şiruri de coloane din interior, resturi de mozaic şi, bineînţeles, mormântul lui Moise. Coloanele, toate de aceeaşi înălţime, par nişte imense lumânări retezate de o sabie nevăzută. Masivitatea lor contrastează cu delicatele mozaicuri, unele rămase în paviment, altele decapate au fost ridicate pe verticală. Deşi simple în compoziţie, mozaicurile sunt de o frumuseţe ieşită din comun. Pe un câmp cromatic gălbui sunt reprezentate animale exotice - struţ, zebră, onagru/asin sălbatic, leu, ghepard, elefant, gazelă - şi figuri umane îmbrăcate în straie tipic orientale. Mişcarea este vie şi expresivă, mai cu seamă în planul ultim unde este înfăţişată o dinamică scenă de vânătoare ai cărei călăreţi amintesc prin siluetă de reprezentările antice ale zeului Mitras. Adăugate la toate acestea, siluetele unor copaci umplu suprafaţa şi îi dau variaţie atât prin culoare, cât şi prin desen.

Până la Muqawir, destinaţia cea mai apropiată, nu-i decât o jumătate de oră de mers cu autocarul. Dar ce drum! Seamănă cu drumul în iad. De o parte şi de cealaltă, numai coline pustiite de vegetaţie, niciun fir de iarbă, niciun fâlfâit de aripi de pasăre ori vreo gâză, niciun pom ori barem un tufiş, numai muntele gol, cu structura geologică lăsată la vedere. Ca într-o radiografie gigantică se vedeau măruntaiele zvârcolite ale şisturilor care, presate de forţe uriaşe, s-au curbat în fel şi chip. În aluatul primordial mixat de aceste forţe, din loc în loc se cască borţile unor peşteri. Pe drum, n-am văzut nicio maşină, nicio aşezare omenească, niciun om. Mă şi întrebam ce s-ar fi întâmplat în pustia aia dacă am avea un accident sau motorul autocarului s-ar îneca.

În cele din urmă am oprit în faţa unui mic motel cu arcade în stil tipic oriental şi tufe de leandri în faţă. Dincolo de el se văd împrejmuituri, tufe şi pâlcuri de copaci risipite pe dealurile aride, drumuri şi poteci. Patru coloane rămase în picioare din apropiere indicau un posibil sit arheologic. În faţă, un munte conic ce seamănă cu un vulcan. Ghidul ne-a dat un răgaz de o oră pentru relaxare, fără să sufle o vorbuliţă despre muntele din faţă, pe al cărui platou din vârf se iţeau câteva coloane în picioare. Abia la insistenţele mele ne-a spus că acolo se află ruinele fortăreţei-palat a lui Irod cel Mare. La îndemnul meu de a urca să-l vedem, ghidul a început să protesteze: că urcuşul e greu, că durează mult şi că nu e suficient timp, că avem alte lucruri de văzut, că ieşim din program... M-am uitat întrebătoare la singurul tovarăş de drum şi pozne gata oricând să punem ceva la cale, pictorul Ion Sălişteanu. Mi-a înţeles întrebarea din ochi şi mi-a răspuns tot din privire aprobator: Hai! Degeaba a protestat ghidul, am şi pornit la drum asigurându-l că în cel mult jumătate de oră vom saluta grupul din palatul lui Irod. În urma noastră s-au pus pariuri şi mulţi le-au pierdut atunci când, în mai puţin de o jumătate de ceas, cât spusesem, le făceam cu mâna celor din vale din vârful muntelui.

Drumul spiral care urcă până la fortăreaţa-palat irodiană e anevoios şi din cauza pantei, dar mai cu seamă din cauza măcinişului de şist pe care gheata alunecă. E un şist argilos de culoare gri-albăstrui sfărâmicios care acoperă nu doar drumeagul, ci şi întregul platou pe care se întindea odinioară *Machaerus,* aşa cum se numea palatul lui Irod cel Mare, ocupat după moarte de fiul său, Irod Antipa. Din fostul palat n-a mai rămas mai nimic, trei coloane intacte rămase în picioare şi altele două reconstituite, rădăcini de ziduri mâncate până la rasul pământului. Nu lipsesc decât şopârlele şi şerpii pentru a întregi atmosfera de loc blestemat. Aici s-a consumat prima mare dramă a creştinismului, tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul Înaintemergătorul. Pe veci blestemat de lumea creştină, Irod Antipa, un ins şovăielnic şi ros de îndoieli în deciziile sale, după întemniţarea Lui Ioan Botezătorul şi mai cu seamă după omorârea lui, se comportă ca un personaj shakespearian. Cel puţin aşa îl arată Evanghelia după Marcu. „Că Irod, trimiţând, îl prinsese pe Ioan şi-l legase şi-l întemniţase din pricina Irodiadei, femeia lui Filip, fratele său, pe care o luase de soţie. Fiindcă Ioan îi zicea lui Irod: „Nu-ţi este îngăduit s'o ai de soţie pe femeia fratelui tău". Iar Irodiada îl ura şi voia să-l omoare, dar nu putea, fiindcă Irod se temea de Ioan, ştiindu-l bărbat drept şi sfânt, şi-l ocrotea. Şi, ascultându-l, rămânea îndelung pe gânduri şi bucuros îl asculta". După ce face nesăbuinţa de a-i promite Salomeei, care îl vrăjise cu dansul ei, orice, „până la jumătate din regatul meu", iar aceasta, la sfatul otrăvit al mamei sale, Irodiada, îi cere „chiar acum, pe tipsie, capul lui Ioan Botezătorul" (...)", regele s-a întristat mult, dar din pricina jurămintelor şi a celor care şedeau la masă cu el, n-a vrut să spună nu". N-a vrut? Ba n-a mai putut. Irod e un fel de Macbeth ajuns neom, împins de la spate de Irodiada, crudă şi hotărâtă asemeni lui lady Macbeth.

Cu omenească curiozitate am cercetat ruinele încercând să ghicesc locul temniţei în care a fost închis Ioan Botezătorul şi unde şi-a aflat sfârşitul, însă totul m-a derutat. Locul e un labirint de ziduri surpate, de coloane prăbuşite

hoinar

de sfărâmături care nu se închează într-o formă logică. Fala fostului palat al celor doi, Irod cel Mare și Irod Antipa, a fost redusă la sfărâmăturile de șist care trosnesc la fiecare pas. Cum spunea Ecleziastul, „Zădărnicie, totul e zădărnicie“!

De pe platou se deschide o priveliște largă asupra Mării Moarte. Cerul și apa se contopesc într-o pâclă diafană albastră-sinilie care îneacă orizontul. Undeva, în adâncul peisajului, abia de se ghicește ca o scamă Ierusalimul.

La coborâre privesc cu mai mare atenție fața muntelui. Latura de pe care am pornit urcușul este brăzdată de șanțuri făcute de apa de ploaie scursă pe versant, ceea ce înseamnă că odinioară clima era mai blândă și umedă, nu fierbinte și uscată ca astăzi. Niște straturi concentrice asemănătoare culturilor peruviene brăzdează cu dungi albicioase orizontale conul muntos, atâta doar că pe ele nu e cultivat nimic și nu crește altceva decât piatră; sunt straturile de succesive depuneri de argilă cu timpul transformate în șisturi. Oare așa să fi arătat muntele și pe vremea când Irod cel Mare a ridicat palatul-fortăreață? Greu de crezut să fi ales pentru sine un loc atât de ostil și arid, neprimitor. Cred că mai degrabă, asemeni munților Liban acoperiți odinioară de codri deși de cedru, ulterior exploatați până aproape de dispariție, și munții Iudeii au fost despuiați de podoaba vegetală.

Dintre toate țările din Orientul Apropiat, Iordania este cea mai aridă. Cotropită de două treimi de deșert, o prelungire a celui sirian, doar o treime este fertilă. În Biblie se pomenește adesea ca bogăție supremă de turme de oi, dar în fața întinderii nesfârșite a pământului sterp din vechea Palestină, te întrebi unde anume puteau fi păscute. Orientul Apropiat, cu puținele sale terenuri fertile, pretutindeni înconjurate de deșert, desfide idilica imagine a păstorului mânându-și mioarele. Și totuși, Dumnezeu a numit aceste locuri, Pământul Făgăduinței...

Cum spusele mele se cer susținute de un martor credibil, în următoarele trei locuri, Iordan, Marea Moartă și lacul Asfaltic, voi apela la mărturiile unui călător român de acum mai bine de un secol și jumătate, Dimitrie Bolintineanu. Parcă îi și văd pe unii strâmbând din nas la astă neobișnuită propunere, dar notele sale de călătorie i-ar putea face să-și schimbe opinia despre el ca poet romantic, mediocru și dulceag, a cărui operă, după George Călinescu, „dincolo de ideile nobile și patriotismul fierbinte, din nefericire (plină n.n.) de locul comun stăpân pretutindeni (scrisă, n.n.), într-o limbă abstractă, chiar trivială”, în admirație pentru cultura și harul de povestitor al celor văzute cu ochi de fin observator. În secolul XXI, când se scrie orice și oricum, dar neapărat „genial”, cum zic la orice francezii, când însuși Eminescu fost coborât de pe soclu și pus la stâlpul infamiei literare, cine să-și mai piardă vremea citind scrierile unui Bolintineanu? Hai, treacă-meargă, mai poți citi și te poți eventual și lăuda cu lectura minunatelor povestiri din Alhambra ale lui Washington Irwing, cu călătoriile în Spania și Italia ale lui Theophil Gautier, cu descrierea călătoriei pe Rin făcute de Victor Hugo, cu notele de călătorie în jurul lumii ale lui Blasco Ibanez ori savuroasele schițe literare făcute de Karek Capek în drumurile sale prin Europa, dar să-l citești pe Bolintineanu?...

În preajma oricărei călătorii, în jurul meu se fac teancuri de cărți, hărți și jurnale de călătorie privind respectiva destinație. Printre cele îngrămădite în vederea excursiei în Orientul Apropiat s-a aflat și volumul „Călătorii” a lui Bolintineanu a cărui lectură am găsit-o agreabilă și instructivă. Mai cu seamă, mi-a reținut atenția capitolul intitulat „Călătorii la Ierusalim în sărbătorile Paștelui și în Egipt”, în care Bolintineanu relatează călătoria sa din 1853 în aceste locuri. Avea 34 de ani, energia necesară și dorința arzătoare de a ajunge de sărbătorile pascale la Ierusalim, un singur lucru îi lipsea: banii! S-a împrumutat de la o bună cunoștință de-a sa, de la Constantinopol, care îi era oarecum și cimotie, de o sumă substanțială a cărei datorie i-a grevat întreaga viață până la sfârșit. Călător împătimit, Bolintineanu nu a voiajat doar la Ierusalim și în Egipt, ci a străbătut întreaga coastă a Asiei Mici, insulele grecești, Austria, Italia, Franța și Spania, ba pe cont propriu, ba însoțind alaiul domnesc al lui Ghika Vodă la Înalta Poartă, ba profitând de invitația și ospitalitatea generoasă a vreunei cunoștințe bogate. Ca exilat politic după revoluția de la 1848 a peregrinat o vreme neavând voie să se înapoieze în țară, dar cu prima ocazie s-a repezit să vadă Moldova.

Pe pământul iordanian, Bolintineanu n-a pășit, însă a ajuns la Ierihon, iar de acolo s-a aventurat până la râul Iordan, a voit să vadă și lacul Asfaltit/Asfaltic și Marea Moartă. Cum privite de pe un mal ori de pe celălalt, peisajele sunt identice, Iordanul e la fel de tulbure, Marea Moartă la fel de sărată, și Lacul de asfalt la fel de negru și greu mirositor, mi s-a părut potrivit să invoc impresiile lui privind aceste locuri. Ca un bun patriot ce era, Bolintineanu găsește că Iordanul seamănă cu Dâmbovița, doar că mai repede în curgere. Ce-i atrăgea atenția era fervoarea religioasă a pelerinilor greci, ortodocși adică, de a se îmbăia în săptămâna cea mare a patimilor în apa tulbure a Iordanului, în fapt o repetare a ritualului botezului. „Fiecare se cufunda în apă de trei ori; o a doua persoană trebuia să-l moaie. Avea fiecare om și femeie o cămașe de borangic subțire, făcută înadins pentru scăldarea în Iordan. Cu acea cămașe trebuie să se îngroape la moarte.” (...) Ar fi crezut cineva că vede o scăldătoare a nimfelor din mitologie. Atâta doar că cele mai multe din aceste nimfe îmbătrâniseră și se urâțiseră acum.” „Un preot grec intrase în apă îmbrăcat, și acolo citea pe o carte.” Cartea din care le citea era Biblia. Cum nu toți aveau cămăși, femei și bărbați de toate vârstele se aruncau în apă goi spre hazul arabilor ce îi priveau de pe mal.” Din fericire, nimănui din autocarul nostru nu i-a trecut prin cap ideea să se scalde în Iordan, mulțumindu-se cu apa luată în peturi...

Referindu-se la Lacul Asfaltic, Bolintineanu invocă legenda biblică a Sodomei și Gomorei, însă face o regretabilă confuzie cu Marea Moartă pe care o leagă de femeia lui Lot, cea prefăcută în stâncă de sare pentru că a avut nesăbuința de a fi încălcat porunca dumnezeiască de a nu privi înapoi. Anterior însă, localizează cu multă precizie locul din punct de vedere geografic ca fiind închis „între doi munți”, or Marea Moartă e la loc deschis, iar stâncăria măruntă cu care este tivită, nu poate fi luată nicicum drept munte.

Conform Bibliei, lacul de bitum s-a format pe locul celor două capiști ale desfrânării, Sodoma și Gomora, osândite de Dumnezeu pentru necredința și imoralitatea lor să piară prin foc. Am fost la Lacul Asfaltic, cel puțin asta demonstrează fotografiile făcute acolo, dar în mod bizar nu-mi amintesc nimic, de parcă memoria mi-ar fi fost ștearsă cu buretele. Fie din cauza marii oboseli pe care o astfel de călătorie o presupune, fie din cauza căldurii infernale, fie din cine știe de alte motive, am cu privire la Lacul Asfaltic un uriaș lapsus. Memoria mea, altminteri prodigioasă, n-a reținut nicio secvență sau fulgerare de imagine. Când am scos de la developat filmul și fotografiile, am privit uimită imaginile pe care nu reușeam cu niciun chip să le localizez. Mai cu seamă m-a șocat o fotografie a pictorului Ion Sălișteanu, purtând o cămașă de un galben cald strălucitor, care se proiecta pe o masă informă neagră. Unde și când o făcusem, și mai cu seamă ce era fondul acela negru, nu pricepeam. Într-un târziu mi-a venit ideea să confrunt toate imaginile fotografice, în jur de vreo șapte sute, cu programul excursiei și abia atunci am dedus că au fost făcute la Lacul Asfaltic. La zece ani de la cele petrecute, cu toată cazna, nu reușesc să scot din memorie barem o fărâmă, barem o scamă de imagine. Vreun ceas cât am fost la Lacul Asfaltic, am fost pur si simplu absentă din propria-mi viață... După episodul din Peru, de la Machu Picchu, când grupului celor care am întârziat mai mult lângă o piatră sacră incașă Intihuatana, ni s-au demagnetizat cartelele electronice de acces în camere, și nu o singură dată, ci de două ori în mai puțin de o oră, ceea ce s-a petrecut cu mine la Lacul Asfaltic e cel mai straniu lucru întâmplat în întreaga mea viață.

La Marea Moartă am ajuns pe o căldură infernală. Pe cei 15 km cât se întinde malul mării, numai stâncărie colțuroasă și nici urmă de vegetație, ori barem câțiva norișori care să mai reducă din lumina prea puternică ce ne ardea ochii. Dacă în autocar, cât de cât acoperișul mai ținea umbră, la oprire am descins direct în iadul de foc ce amenința să ne topească creierii și să ne orbească. Nici pălăria de soare pe care o purtam nu reușea să mă apere de vipia ce venea din tării. Cum va fi suportat Bolintineanu cloceala din cuptorul de foc al Mării Moarte nu scrie, însă ca o persoană cultă ce era, ține o scurtă dizertație asupra ei și înainte de toate asupra numelui său.

În Biblie, zice el, i se spunea Marea de Sare; grecii și romanii au numit-o Lacul Asfaltit; abia arhiepiscopul Eusebiu din Cesarea și Sf. Ieronim i-au zis Marea Moartă fiindcă nu se afla nimic viu în apele ei. Arabii o numesc Bahret-Lut, adică Marea lui Lot. Ca pe unul ce călătorise pe aceste meleaguri, Bolintineanu îl invocă și pe filozoful și poetul francez Constantin Volnay (1775-1820) care aprecia că apa ei „este mai tare (mai sărată,n.n.) decât în alte mări”. După care, aducând vorba de flotabilitatea neobișnuită a apei îl citează Flavius Josephus care povestește cum la ordinul lui Vespasian, au fost aruncați în Marea Moartă câțiva oameni, cu mâinile și picioarele legate și, că așa legați fedeleș, au plutit. Încearcă pe propria-i piele cele zise și, împreună cu tovarășii de călătorie, se scaldă în mare de unde iese cu fața și părul albite de sare. Așa cum au ieșit din apele ei și turiștii din grupul nostru care, curioși, s-au aruncat și ei în mare, ieșind albiți la fel de „sărățimea” ei.

Marea Moartă e o mare fără valuri, cu suprafața neclintită de cea mai mică mișcare. Cel puțin eu așa am văzut-o în scurtul răgaz cât am rezistat să o privesc de afară. Pentru că, din lipsă de umbrar și bănci pe care să întârzii și sub soarele ce ardea, m-am retras și eu într-o clădire uriașă, un fel de maal fără stil și fără har, unde se vindeau răcoritoare și mai ales apă rece și unde toți se buluceau la tejghea. Lipsa umbrarului și a locurilor de stat afară era rezultatul unui diavolesc calcul comercial care îi obliga pe călători să intre în acel supermarket determinându-i să cumpere. După ce s-au răcorit cu niscaiva băuturi răcoritoare, doamnele s-au bulucit la raionul de cosmetice bazate pe nămolurile și sărurile extrase din Marea Moartă. Cu nămolurile n-am prea priceput cum stă treaba, că neexistând ființe vii și vegetație, nu prea văd cum se poate forma nămol...

Am ținut morțiș și în mod prostesc să mă răzbun pe ticălosul calcul comercial și n-am cumpărat absolut nimic, nici măcar apă să-mi astâmpăr setea, mulțumindu-mă cu puținul lichid călâi cât îl mai aveam. Pe seară, ajunsă la hotelul în care am fost cazați, primul lucru la care m-am repezit a fost apa. După care, ieșind pe terasă am admirat apusul de soare ce își trimitea ultimele raze peste masivul stâncos în mijlocul căruia, undeva, se afla Petra, cetatea nabateeană zeci de ani visată de mine.

Muntele Nebo

Conform Bibliei, lacul de bitum s-a format pe locul celor două capiști ale desfrânării, Sodoma și Gomora, osândite de Dumnezeu pentru necredința și imoralitatea lor să piară prin foc.

Mormântul lui Moise

hoinar

Ştiri de la Centrul Cultural Piteşti

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat o nouă întâlnire literară, din seria manifestărilor lunare, sub genericul „Printre cărţile oamenilor de cultură argeşeni", avându-l invitat pe profesorul - poet, Constantin Vărăşcanu, de la Colegiul Naţional „I.C.Brătianu". Evenimentul a cuprins o lectură publică din volumele de versuri „Ordessos" şi „Lecţia de istorie" ale autorului, susţinută de eleve de la Colegiul Economic „Maria Teiuleanu", Colegiul Tehnic „Dimitrie Dima", Colegiul Naţional „I.C.Brătianu" şi

studenta Liliana Jugănaru, de la Facultatea de Litere, din cadrul Universităţii Piteşti. Despre activitatea didactică şi lucrările lui Constantin Vărăşcanu în domeniul istoriei şi literaturii au vorbit redactorul - şef al Revistei „Restituiri", istoricul Marius Chiva, redactorul-şef al revistei Carpatica, inginerul Nicolae Cosmescu, profesoara Tatiana Nica, de la Colegiul Economic „Maria Teiuleanu", jurnalista şi traducătoarea Dorina Mihai Moise.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat lansarea albumului monografic, intitulat „ 80 de ani de aeromodelism în Piteşti", de publicistul Traian Ulmeanu. În lucrarea sa, autorul face referire la cele mai importante etape din istoria aeromodelismului piteştean, pasionaţii genului şi performanţele înregistrate de-a lungul timpului. La evenimentul editorial au luat cuvântul actualul preşedinte al Federaţiei Române de Aeromodelism, Marian Popescu şi foştii aeromodelişti Tudor Vasile şi Cristian

Botescu. Manifestarea a cuprins şi o demonstraţie de aeromodelism, desfăşurată în Complexul Expoziţional „Casa Cărţii".

■ Centrul Cultural Piteşti a omagiat memoria poetului naţional Mihai Eminescu, printr-o manifestare literar-artistică, sub genericul „Eminescu-165". Evenimentul, dedicat împlinirii a 165 de ani de la naşterea „Luceafărului poeziei româneşti", dar şi Zilei Culturii Naţionale a cuprins evocări ale personalităţii şi operei lui Mihai Eminescu, susţinute de reprezentanţi ai unor entităţi culturale, binecunoscute pe plan local şi la nivel naţional: Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Piteşti, Uniunea Elenă din România – Filiala Piteşti, Liga Scriitorilor din România şi de Expresie Română de Pretutindeni – Filiala Argeş, Fundaţia literară „Liviu Rebreanu", Trupa de teatru „Robertto", Grupul Folk „P620", Grupul Vocal „Armonia". Preţ de mai bine de un ceas, auditoriul a fost captivat de expunerea făcută de redactorul-şef al revistei „Argeş", scriitorul Dumitru Augustin Doman, recitalul muzical susţinut de Tiberiu Hărăguş şi Grupul Folk „P620", recitalul liric, oferit de poeta Allora Albulescu Şerp şi artistul Robert Chelmuş, prelegerea profesoarei Nadia Anastasiade de la Uniunea Elenă din Piteşti, privind traducerea lui Eminescu în limba greacă, evocarea poetului nepereche de către redactorul-şef al revistei „Carpatica", inginerul Nicolae Cosmescu, versurile scrise în memoria Luceafărului de către medicul-poet Adrian Mitroi, recitalul muzical, susţinut de Grupul Vocal „Armonia", pe versurile lui Mihai Eminescu.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat colocviul cu tema „Piteşteni – campioni mondiali la arte marţiale". Evenimentul, desfăşurat în Sala „Coregrafie" a cuprins prezentarea unor copii şi tineri, care au obţinut rezultate notabile la competiţii naţionale şi mondiale de arte marţiale. De remarcat este faptul că sportivii urmează cursul de arte marţiale, sub îndrumarea antrenorului Tiberiu Tănase, în cadrul Centrului Cultural Piteşti. Tânărul coordonator a vorbit în faţa publicului format din elevi de la Liceul cu Program Sportiv „Viitorul", părinţi şi jurnalişti, despre utilitatea cursului, beneficiile însuşirii unor tehnici de arte marţiale asupra fizicului şi psihicului uman şi despre proiectele de viitor. Întâlnirea cu presa şi cei interesaţi s-a finalizat cu o demonstraţie de arte marţiale, susţinută de cursanţi, coordonaţi de Tiberiu Tănase.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat prima ediţie din anul 2015, a proiectului cultural „Recenzii", manifestare lunară, demarată în anul precedent, care are drept scop, orientarea tinerilor către operele autorilor contemporani. Manifestarea, susţinută de poeta Denisa Popescu a cuprins un medalion literar, dedicat scriitorului Varujan Vosganian. La întâlnirea literară au participat elevi de la Colegiul Economic „Maria Teiuleanu", care au dialogat cu poeta Denisa Popescu pe marginea temei şi au propus la rândul lor spre lectură şi dezbatere, creaţia unor scriitori contemporani preferaţi.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Asociaţia Surzilor din România - Filiala Piteşti au organizat în Complexul Expoziţional „Casa Cărţii", Expoziţia de pictură, sculptură, caricatură şi fotografie, sub genericul „Creatorii tăcuţi ai Argeşului". Lucrările expuse pe simeze au fost realizate de persoane cu deficienţe de auz, care au aptitudini artistice şi care doresc să participe activ la viaţa culturală a comunităţii. La vernisaj au luat cuvântul preşedintele Asociaţiei Surzilor din Piteşti, Marian Dinu, Loredana Tudoran, interpret în cadrul asociaţiei, preşedintele Asociaţiei „Salvaţi Copiii", Filiala Argeş, Dumitra Sima, poeta Denisa Popescu, redactorul-şef al Revistei „Carpatica", inginerul Nicolae Cosmescu, artistul plastic, Constantin Samoilă, artişti din cadrul Asociaţiei Surzilor din România, Filiala Piteşti. La eveniment au fost prezenţi elevi şi cadre didactice de la Liceul de Artă „Dinu Lipatti" şi de la Colegiul Tehnic „Armand Călinescu".

■ Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu" a organizat simpozionul cu tema „156 de ani de la Mica Unire", din seria manifestărilor sub genericul „Istorie restituită şi asumată". Evenimentul, dedicat zilei de 24 ianuarie a reunit istorici, pasionaţi de istorie, elevi şi cadre didactice de la Colegiul Naţional „Zinca Golescu". Despre contextul în care a avut loc Unirea Principatelor Române au vorbit istoricii Marin Toma, Aurelian Roman, Marius Chiva, profesoara Viorica Brebeanu de la Colegiul Naţional „Zinca Golescu", medicul-poet Adrian Mitroi.

■ Centrul Cultural Piteşti a demarat un nou proiect tematic, sub genericul „Istorie şi istorii cu Marin Toma". Prima ediţie, susţinută de istoricul Marin Toma, secretar general de redacţie al revistei-document „Restituiri" a avut tema „Istoria evoluţiei de la foame, la arta culinară". Publicul format din elevi şi cadre didactice de la Colegiul Naţional „Zinca Golescu" a fost captivat de o savuroasă prelegere, despre tradiţia şi arta culinară din diverse zone ale lumii, ingredientele folosite, modul de preparare şi ocaziile la care sunt servite anumite bucate.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia literară „Liviu Rebreanu" au organizat o lectură-spectacol, din volumul de versuri, cu titlul „Poveşti de dragoste", de Vavila Popovici. Evenimentul a fost susţinut de poeta Allora Albulescu, preşedintele fundaţiei, care a citit şi interpretat poezii, din cartea bilingvă, română şi engleză, a scriitoarei Vavila Popovici, stabilită de câţiva ani, în Statele Unite ale Americii. La manifestare au participat elevi de la Liceul de Artă „Dinu Lipatti", Liceul Teoretic "Ion Barbu", Colegiul Tehnic „Dimitrie Dima", Colegiul Economic „Maria Teiuleanu" şi studenta Liliana Jugănaru, de la Faculatea de Litere, din cadrul Universităţii Piteşti, care au citit la rândul lor, poezii în limba engleză, semnate de Vavila Popovici.

■ Centrul Cultural Piteşti şi Agenţia pentru Protecţia Mediului Piteşti au organizat simpozionul cu tema „Zonele umede pentru viitorul nostru". Manifestarea, prilejuită de Ziua Mondială a Zonelor Umede a cuprins o dezbatere şi o videoproiecţie, privind protecţia mediului şi importanţa zonelor umede pentru supravieţuirea omenirii. La discuţie au luat cuvântul specialişti din cadrul APM Piteşti, un reprezentant al Mişcării ecologiste „Let s do it Romania", elevi şi cadre didactice de la Liceul Tehnologic ASTRA.

■ Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de istorie „Armand Călinescu" şi redacţia revistei-document „Restituiri" au organizat simpozionul cu tema „Teroare în Europa", din seria dezbaterilor publice lunare, sub genericul „Lumea Azi". La eveniment au luat cuvântul Marius Balaban, comisar şef adjunct la Secţia 1 din cadrul Inspectoratului Judeţean de Poliţie Argeş, istoricii Marin Toma, Marius Chiva, col.(r) Ion Stan, redactorul-şef al revistei „Carpatica", ing. Nicolae Cosmescu, medicul-pet Adrian Mitroi şi col.(r) Nicolae Perniu. Participanţii la dezbatere au exprimat opinii şi puncte de vedere privind actele de terorism, care au avut loc recent în Franţa, dar şi în alte oraşe europene, în contextul publicării unor caricaturi, la adresa musulmanilor şi religiei islamice.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat în Complexul Expoziţional „Casa Cărţii", Expoziţia de Goblenuri, sub genericul „Vise înrămate", realizată de Lucia Dumitru. Autoarea, originară din judeţul Olt, este absolventă a Universităţii de Ştiinţe Agricole Timişoara, specializarea Zootehnie. Lucrează ca funcţionar la Primăria Făgeţelul din Olt, iar pasiunea pentru goblenuri o are din studenţie. Şi-a expus lucrările în anul 2013, la un târg de antichităţi organizat la Bucureşti, iar acum vrea să fie cunoscută şi la Piteşti. La vernisaj i-au fost alături poetele Denisa Popescu, Allora Albulescu, redactorul-şef al Revistei „Carpatica", ing. Nicolae Cosmescu, istoricii Constantin Vărăşcanu, Aurelian Roman, artistul Robert Chelmuş, medicul-poet Adrian Mitroi, jurnalista Dorina Mihai Moise, fotoreporterul Sorin Dănuţ Radu, ⟶

actualitate

Ion Popescu-Sireteanu

Numele HÂRLĂU

Numele oraşului **Hârlău** prezintă interes atât pentru lingvistică, pentru istoria Moldovei, cât şi pentru localnicii de astăzi. De aceea am făcut o cercetare a acestuia şi am ajuns la câteva concluzii care vor putea prezenta interes pentru cercetători.

Hârlă în **DA** înseamnă „scroafă rău hrănită". Cuvântul, cu acest sens, circulă prin Bucovina şi Năsăud. Cu sens neclar, se prezintă în citatul: **Pe dânsa că mi-o-ndrăgi Şi pe mine m-o urî, M-o bate, m-o schingiui Şi hârla mi-o risipi** (Teodorescu). Derivatul **hârlog** are sensul „mascur bătrân", iar pl. **hârloage** înseamnă „cai sălbatici". Cuvântul **hârlă** este fără etimologie.

Ca substantiv comun, **hârlă** are mai multe sensuri decât au înregistrat autorii **DA**. Astfel, avem „animal jigărit, slab, costeliv, sfrijit; jigăritură, slăbiciune", dar şi „om slab, femeie slabă": **E o hârlă de muiere, numai pielea pe os**" (Udrescu, 118); **hârlă**, pl. **hârle**, „câine foarte slab, de obicei bătrân" (**Lexic reg.**, **2**, 120, din Fundul Herţei şi Pomârla, jud. Botoşani). **Hârlă** este sinonim al lui **hârcă** şi înseamnă „oaie bătrână" (**Gl. reg.**, 39, din nord-estul Moldovei).

Este cunoscută, prin Oltenia, expresia **a se alege hârla** cu sensul „a se alege praful şi pulberea; a dispărea cu totul" (Bărbuţ, 98). Prin Muscel, **hârlă**, ca adverb, are sensul „ceva în cantitate mare": **e lapte hârlă pe piaţă**; **carnea e hârlă** (Coman, 38, 39, din Măţău).

Ca nume topice, ne sunt cunoscute **Pârâul Hârla** şi **Piciorul Hârla** din Şaru Dornei (Paţa, **Monografia**, 45). În **MDGR**, III, 711-713, **Hârla** este înregistrat ca nume de pisc în Neagra Şarului, jud. Suceava.

De la apelativul **hârlă** a fost derivat apelativul **hârlău**, evoluat în antroponim şi toponim.

Hârlău denumeşte, prin Basarabia, „un cioban bătrân, cu experienţă în treburile oieritului, care îi învaţă pe ciobanii tineri" (**DD**, V, p. 104).

Ca apelativ topic, **hârlău** denumeşte o „scobitură adâncă şi alungită de pe coasta unui deal, cu maluri râpoase, făcute de şuvoaiele mari de ploaie", sinonim cu **arcaci**, **ben**, **beucă**, **borugă**, **bouţă**, **burău**, **crestătură**, **cute**, **făgaş**, **făierag**, **fioroagă**, **fluierag**, **foieroagă**, **hatnău**, **hindichi**, **hoagă**, **hoapă**, **hoaspină**, **hobaică**, **hobaie**, **hobâc**, **hogaş**, **hudă**, **hududău**, **hududoi**, **hunie**, **ierugă**, **irugă**, **încrestătură**, **jghebină**, **jidovină**, **joampă**, **mohnă**, **oreav**, **pârâu**, **râlă**, **râmnă**, **râmnic**, **râpă**, **ropină**, **ruscă**, **sască**, **săpătură**, **scoc**, **scochină**, **scochineaţă**, **scorobaie**, **şanţ**, **şcarp**, **şiştoacă**, **şoavă**, **tăietură**, **târlog**, **troian**, **valău**, **vale rea**, **văgaş**, **văiag**, **văngău**, **vârtac**, **vucin**, **zagon**, **zăgaş** (Moldovanu, **Chestionar**, p. 84-85, nr. 374).

Gh. Bolocan, I, 260, prezintă apelativul topic **hârlău** cu sensul „adânciturile lăsate de apă", cu o largă răspândire în judeţele Argeş, Botoşani, Buzău, Cluj, Dâmboviţa, Dolj, Gorj, Galaţi, Hunedoara, Ilfov, Ialomiţa, Olt, Sibiu, Suceava, Tulcea, Teleorman, Vâlcea. Variantă a lui **hârlău** este **hârnău**, în Bicaz-Chei, jud. Neamţ. Cu alte sufixe sunt **hârloagă** „loc lipsit de vegetaţie", din jud. Tulcea, şi **horloaie**, din Liteni, jud. Suceava. Variantă a lui **hârloagă**, cu **l** disimilat, este **hâroagă** „vale adâncă, ruptură mare", din Poiana Mărului, jud. Braşov, şi „vâlcea pe care vine apa din ploi; e mai prăpăstioasă", din Slobozia Conachi, jud. Galaţi.

În lucrarea **Termeni păstoreşti**, I, 214, am arătat că în **DA**, apelativul **hârlău** este considerat ca derivat al lui **hârlă**, soluţie admisibilă, acesta, însă, cuvânt cu etimologie necunoscută.

În **DTRO**, III, 198, **Hârlău**, ca nume topic, a fost înregistrat în mai multe rânduri. **Hârlău**[1], vale în Brâncoveni, jud. Olt, explicat prin apelativul **hârlău** „adânciturile lăsate de apă". **Hârlău**[2] (**Hârlăul**), pârâu în satele Găneasa şi Oltişor, com. Găneasa şi com. Slătioara, jud. Olt. **Hârlău Mare** şi **Hârlău Mic**, pâraie în com. Grădinari, jud. Olt. Se înregistrează şi derivatul **Hârléte**, de la **hârlă** cu suf. **-ete** sau explicabil printr-un antroponim. Acesta denumeşte o vie şi o vale în oraşul Târgu Cărbuneşti, jud. Gorj; un deal în com. Berleşti, jud. Gorj; un ponor şi o pădure în com. Păuşeşti, jud. Vâlcea.

Hârlăul „este un oraş de coastă", „unul din cele mai vechi târguri moldoveneşti, reşedinţă de curte domnească din sec. al XIV-lea (1384) şi atestat documentar din 1400". Se numea şi **Târgul Bahluiului** sau Bahlovia[3] şi a fost „una din capitalele Moldovei şi de ţinut" (Obreja, **Dicţionar**, 101-102).

Numele Hârlăului este prezent uneori în urături, cu informaţia că pe Bahlui erau mori:

Ci te du la moară la Hârlău,
C-am măcinat acolo şi eu,
Şi mai bine, şi mai rău
(Jula, **Tradiţii**, 98)
S-a dus pe părău, pe părău,
Până la târgu lui Hârlău
(idem, **ibidem**, 153)
Dacă a văzut
Că la Hârlău nu e de folos,
A luat şuşaua în jos
Până la Târgu cel Frumos
(idem, **ibidem**, 153).

Documentele istorice menţionează un antroponim **Hârlău**: **Andruşca Hârlău** la 1521 şi **Duma Hârlău**, fratele lui (Gonţa, **Persoane**, 33, 181). Apoi **Hârlău**, frate cu Zbiarea şi alţii, la 1598 (idem, **ibidem**, 278). Vezi şi **DOR**, 295. Sau Vladul Hârlău în Ţara Românească (DRH. B, XXIII, 768).

Cum reiese din materialul prezentat, numele oraşului **Hârlău** are origine antroponimică, iar numele de persoană **Hârlău** se explică prin substantivul **horlă** cu varianta **hârlă**, cu suf. **-ău**. Părerea lui G. Ivănescu, **Istoria Limbii Române**, 445, 446, că **Hârlău** ar fi împrumut ucrainean, **horlóu** (din sl. **gorlo** „gârlă"), nu poate fi admisă, pentru că derivatul românesc **hârlău** se încadrează într-o lungă serie de cuvinte formate cu suf. **-ău**.

Hârlă a trecut de la sensul „loc râpos...", „ruptură de pământ" la sensul „om sau animal bătrân, slab, jigărit", „cioban bătrân".

Sinonimia foarte bogată a lui **hârlă** şi păstrarea lui **o** în **horloaie**, **Horlai** (toponim), sugerează o apropiere a lui **horlă** de entopicele **horhoale** (pl.) şi **horhon**, **horoană,** toate cu sensul general de „surpături, loc neregulat", „locuri foarte greu de umblat cu multe gropi, cu surpături", „vale îngustă, adâncă, cu coaste râpoase", „dealuri râpoase cu multe gropi" (Bolocan, I, 271).

La sinonimele consemnate putem adăuga **horlişte** din Munţii Apuseni, cu sensul „loc steril", consemnat de Frâncu – Candrea în **Românii**. Mai adăugăm **horneale**, „surpături, loc neregulat"(Bolocan, I, 271-272), dar şi numele satului **Horleşti** din judeţul Iaşi, aşezat pe locuri râpoase.

Hârlă, cu sensurile prezentate mai sus este o străveche, enigmatică şi interesantă creaţie lexicală românească. Cuvântul este rezultatul unei mari destrămări lexicale. Baza veche a acestui cuvânt este apelativul **hordă**, cu sensurile cuvântului **horlă**, referitoare la mari neregularităţi ale terenului. De aici s-au realizat derivatele **hordilă** (devenit şi antroponim) şi **hordulă**, de unde s-a ajuns, prin disimilarea vocalelor **i** respectiv **u**, la o variantă neatestată **hordlă**. Urmează un proces de disimilare (= dispariţie) a lui **d**, ajungându-se astfel la **horlă**, cu referire la locuri, animale şi persoane. De la **horlă** s-a ajuns uşor la **hărlă** şi **hârlă**. În familia lui **horlă** se pot încadra numele topice **Horlea** şi **Orlea**.În încheiere facem precizarea că **horlă** şi **hârlă** denumesc un pământ slab, neproductiv.

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunţăm pe colaboratorii noştri că *Argeş* nu publică decât texte originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc., iar textele nu le primeşte decât în format electronic, cu diacritice.

⟶ prietena autoarei, Nuşa Cantemir, care i-au admirat ...” visele înrămate”.

■ Centrul Cultural Piteşti şi redacţia revistei „Cafeneaua literară” au organizat prima ediţie din anul 2015 a Clubului „Cafeneaua literară”. Manifestarea, coordonată de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei „Cafeneaua literară” a cuprins o lectură publică, susţinută de poeţii Liliana Rus, Nicolae Ionescu, Mona Vâlceanu şi Virgil Diaconu, din propriile creaţi. Participanţii au mai purtat un dialog literar, pe marginea poeziei contemporane.

CARMEN ELENA SALUB

Număr ilustrat cu imagini din Iordania.

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor. **IMPORTANT!** Vă puteţi abona pentru anul 2013, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel.: 0248/219976, 216348, fax: 210068.
e-mail: revista_arges@yahoo.com.
Revista de cultură *Argeş* poate fi procurată în Bucureşti de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGEŞ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
● Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIŢĂ
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro; **e-mail:** revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeşul liber SA
ARG PRESS

litere

Mihai Barbu

Aurel Vlaicu aşa cum a fost. Aviator faimos şi inovator în *creative writing*

Criticul Eugen Lovinescu şi aviatorul Aurel Vlaicu s-au cunoscut prin intemediul poetului Octavian Goga. Criticul şi aviatorul au rămas în relaţii amicale şi atunci când Vlaicu ajunge la Paris (ca să-şi procure un motor *Gnome* pentru aeroplanul său), cei doi vizitează împreună, timp de trei zile, marile monumente ale Oraşului Lumină. Deşi Vlaicu făcuse studii politehnice în două mari oraşe europene, Budapesta şi Munchen, el se mira în faţa minunilor arhitectonice ale Parisului ca un veritabil ţăran ardelean. Aflat în faţa Luvrului sau a Operei, Aurel Vlaicu are aceeaşi reacţie admirativă: "Mare e, măi, să-i fut mama măsei. Trebuie să fi costat mulţi creiţari!"

Între cei doi are loc o lungă discuţie la capătul căreia Lovinescu a înţeles că pentru ardeleanul Vlaicu a scrie ca Ilarie Chendi însemna că scrii proză iar a scrie ca Octavian Goga însemna că scrii poezie. Aviatorul identificase, în mintea lui tehnică şi exactă, proza cu Chendi şi poezia cu Goga.

reportaj

Două expresii neaoşe explicate, doct, de Caragiale Tatăl

Lovinescu consemnează reacţii similare ale aviatorului la vederea tuturor capodoperelor pariziene. "Timp de trei zile, el a spurcat astfel toate monumentele Parisului posedându-le în.....mama măsei sau în ascendenţa lor feminină împinsă până la al nu ştiu al câtelea grad, cu adaos de cruci, evanghelii, prescuri şi alte lucruri sfinte, într-o bogăţie de expresie ce contrasta cu obişnuita lui sărăcie verbală". Finul critic de la *Sburătorul* nu a înţeles de ce aviatorul nostru, în momentele sale de maximă admiraţie verbală, recurgea la o expresie arhetipală ce presupunea un act sexual pervers cu babe aflate la prima, a doua sau chiar a treia generaţie. Lovinescu îl cunoştea bine pe Vlaicu ("slab, uscăţiv, smead, oacheş, afemeiat") dar nu reuşeşte să înţeleagă ticul verbal al ardeleanului până când nu şi-a amintit de o disociere măiastră făcută de Caragiale, într-o noapte târzie, pe Terasa Oteteleşanu, între aceste exerciţii (una de admiraţie şi alta de dispreţ) ale românului de rând. "Mă, să-mi spuneţi voi mie ce deosebire face românul în expresiile lui: *dă-l în....şi să-i fut mama măsei*". Chestiunea a lăsat cu gura căscată tot auditoriul. "Vedeţi că nu ştiţi şi vă pretindeţi scriitori, ba sunteţi unii poate dascăli de limbă română...Mă, deosebirea e enormă, e distanţa ca de la voi la luna aia. Una-i o înjurătură de dispreţ: *Dă-l în....!* şi cealaltă e forma cea mai puternică de admiraţie pe care o poate exprima românul: *Măi, să-i...mama măsei!*" Pentru că aviatorul nostru vorbea pe şleau, celălalt companion parizian al celor doi amici (un tovarăş ardelean de-al lui Vlaicu) se exprima, şi el, în acelaşi ton cu şeful său spiritual. Dar, pentru că se afla în compania a doi domni atât de distinşi, el "găsea nimerit să adauge de fiecare dată, pudic şi mieros, *iertaţi de vorba urâtă*". Eugen Lovinescu l-a iertat dar, iată, i-a făcut nemuritori în Memoriile sale scrise în *Aqua forte*.

Monumente stradale: un aeroplan oficial şi două cruci de marmură. Una - neagră şi una - roz

Citind cele de mai sus am fost curios să reconstitui viaţa lui Vlaicu înainte de întâlnirea acestuia cu Lovinescu de la Paris. Aşa se face că am plecat, într-o dimineaţă de început de februarie, din Petroşani spre comuna Aurel Vlaicu, fostă Binţinţ. De la Haţeg am luat-o, pe Drumul Naţional 7, la dreapta, înspre Orăştie şi, când am ajuns la 25 km distanţă de Simeria (sau la 35 km de Deva), am virat, la stânga, pe un drum care ducea spre comuna Aurel Vlaicu. Înainte de trece calea ferată, am văzut pe dreapta un monument avântat, ridicat de Primăria şi Consiliul local din Geoagiu (de care ţine, din punct de vedere administrativ, "Aurel Vlaicu") şi care are, în vârf, un aeroplan în zbor. Pe partea cealaltă a drumului sunt două monumente funerare din marmură (neautorizate, după toate probabilităţile) ridicate de familiile Bârluţ ("Ţi-am adus o floare dragă/ Şi ţi-o punem sus pe cruce/ Mulţumindu-ţi pentru toate/ Ce-ai făcut în astă lume/ Ţi-am adus o floare Tată/ Tot atât de minunată/ Cum ţi-a fost viaţa toată/ Domnul să te fericească/ În a Lui lumină sfântă!" / În memoria soţului Ioan Bârluţ şi a părinţilor Nicolae şi Paraschiva") şi Luca ("Crucii Tale ne închinăm, Stăpâne/ Şi Sfântă învierea Ta o lăudăm şi o slăvim/ Mărindu-te pe Tine, Dătătorule de viaţă, Hristoase/ Şi cinstim crucea Ta cea sfântă/ Prin care ne-ai mântuit din robia vrăjmaşului.") Indicatoare, amplasate vizibil din loc în loc, ne arată drumul spre muzeul dedicat lui Aurel Vlaicu şi către campingul din comună. La un moment dat, după vreo 2 km, drumurile se bifurcă: cine vrea la camping o ia la dreapta iar cei care vor să vadă casa natală a aviatorului o iau spre stânga.

În Complexul muzeal e un frig ca-n aeroplanul lui Vlaicu...

Complexul muzeal are două imobile: casa natală a aviatorului (care nu e vizitabilă, fiind locuită de o rudă mai îndepărtată a eroului aerului) şi o construcţie (sub forma unui scund bloc cu un etaj) unde e la fel de frig ca-n aeroplanul lui Vlaicu. (Aţi văzut, în pozele de epocă, cât de gros era îmbrăcat aviatorul nostru....) Deşi e racordată la conducta de gaze a comunei, soba din interior nu funcţionează deloc. Înainte vreme, ea era alimentată cu lemne iar, recent, i s-a făcut o transformare ce ar fi trebuit să-i asigure un randament superior. Dar decât să inhaleze, din greşeală, monoxid de carbon (şi să ţină, pentru o zi) prima pagină a jurnalelor de actualităţi, doamnele care asigură permanenţa la muzeu au găsit o modalitate practică de a îmbina utilul cu plăcutul. Ele stau, fie în casa natală a lui Vlaicu, fie în casele unor vecini şi au ochii mari, cât cepele, aţintiţi pe geam ca să vadă orice maşină străină ce apare în zonă. Cine o vede prima, indiferent că e sau nu e de serviciu, aleargă, într-un suflet, să deschidă complexul. Denumirea aceasta ne pare total improprie pentru că, de fapt, totul se rezumă la o camera în formă de L, un spaţiu intim ce poate fi parcurs în doar câteva minute. În expoziţie nu există nici un document original ci doar copii după scrisori, vederi şi ziare ale timpului. Piesele de rezistenţă sunt cele două biciclete ale aviatorului expuse chiar la intrarea în expoziţie. (Ele sunt precedate doar de aparat de unde, în principiu, puteai bea apă, în pahare de plastic, chiar de la Fântâna.) De la bicicletele lui Aurel la zborul în aeroplanele lui Vlaicu este, desigur, o evoluţie revoluţionară. Ea ne este sugerată de cele câteva schiţe (extrem de) tehnice ale unor aparate de zbor, prezentate în copie. Cele două doamne care ne-au condus prin camera complexului au fost extrem de amabile în calitatea lor de gazde călduroase şi s-au manifestat în contrast evident cu temperatura scăzută a interiorului. Dar ceea ce am căutat, am găsit. Vă prezentăm mai jos o scrisoare a lui Aurel Vlaicu, aflat la Bucureşti către iubiţii săi părinţi din Binţinţi. Epistola relatează tribulaţiile eroului nostru înainte de a pleca la Paris să-şi cumpere un motor şi să se întâlnească cu criticul Lovinescu. Spre deosebire de eroul din Tecuci al lui Mihai Ursachi (care a cumpărat un motor şi nu i-a folosit la nimic), motorul Gnome i-a fost de mare folos lui Vlaicu.

10.000 de franci pentru cine zboară mai întâi 1 kilometru distanţă

Iubiţi părinţi,

Primii epistola şi mă bucurai că mi-aţi scris. Eu cam sunt bolnav, mă doare stomacul teribil. Cu lucrările iar stau cam prost. Toţi miniştrii sunt pentru maşină dar directorul Arsenalului, Coandă, are un ficior care încă face un aeroplan. A lui însă nu a fost primit să lucreze în Arsenal şi de aceia i ciudă teribil pe mine. Când m-am dus întâi la Arsenal, cu ordinul de la ministrul de război în mână, m-a primit f. prost, măcar că avea poruncă. Când m-am dus a 2 oară la el să comande aluminium iar m-a primit prost. Eu văzând cum stă treaba m-am dus la ministru şi i-am spus. Acesta s-a mâniat pe el şi mi-a dat dreptul să comand în Arsenal şi eu să poruncesc la lucrători. Acum nu mai stau de vorbă cu Coandă dar acela e general. Totuşi mi-e frică de el că îmi poate strica. Afară de aceştia mai am vreo 4 oameni care mă îmbie cu bani însă mie îmi mai place la Arsenal. Totuşi e bine că am mai multe sprijini. Plată am 6 sute pe lună dar mi-au tras 3 sute din plată pentru pensie aşa că numai după o lună nu îmi mai traje nimica din plată. Peste vro 2 săptămâni mă duc la Paris după motor şi merg şi la Berlin. Nu ştiu de mai pot veni şi pe acasă că nu am vreme şi mor să găt (să termin, n.n.) iute că mai fac 2 inşi aici aeroplane şi este un premiu de 10.000 de franci care zboară mai întâi 1 kilometru distanţă. Apoi aceştia îi câştig eu sigur. Pe Ioan numai după o lună îl aduc că acum încă nu lucrăm nimica că nu a venit aluminiu. *La mulţi li-e ciudă tare pe mine, la cei din frunte li-e place.* Apoi mie ce-mi pasă... Scrieţi-mi iute. Să-mi scoateţi negreşit cărţi pentru paşaport pe un an de la notar şi să le duceţi la Boca că el îl scoate şi mi-l trimite. Vă sărută, Aurel.

Da să merjeţi iute că altfel nu pot merge la Paris. Maşinuţa să o ascundeţi bine şi să nu o arătaţi la nime că mi-o fură. Apoi să-mi scrieţi ce e şi cum e, ce face Ion şi Veta. Aici e o vreme foarte faină şi am prieteni mulţi. Vă sărută, Aurel.

Bucureşti, 9 decembrie (18)99

Creative writing. By Aurel Vlaicu

Întorşi la Bucureşti, cei doi amici se plimbă, într-un timp neprecizat de memorialist, prin faţa Librăriei Alcalay. Aurel Vlaicu zăreşte în vitrină o carte care avea pe copertă numele lui Eugen Lovinescu. Mirarea lui Vlaicu e sinceră:

- No, exclamă el mirat, no, că scrii şi tu?
- Da, scriu şi eu.
- Şi cum scrii?
- Uite, cu mâna asta...
- Cu mâna, no, fireşte cu mâna, nu fi a dracului, mă, că-ţi dau peste labă, da cum scrii: ca Chendi, ori ca Goga?
- Cum ca Chendi sau ca Goga?
- No, apoi aşa cum scrie Chendi ori Goga.

Între cei doi are loc o lungă discuţie la capătul căreia Lovinescu a înţeles că pentru ardeleanul Vlaicu a scrie ca Ilarie Chendi însemna că scrii proză iar a scrie ca Octavian Goga însemna că scrii poezie. Aviatorul identificase, în mintea lui tehnică şi exactă, proza cu Chendi şi poezia cu Goga.

Post Scriptum

E inutil să vă mai spun că, azi, în comuna Aurel Vlaicu, căminul cultural, grădinţa şi şcoala poartă unul şi acelaşi nume. Numele aviatorului. Recitind dialogul de mai sus (scris de criticul Eugen Lovinescu) am face, din acest colţ de pagină, o sugestie pe adresa consiliului local. Puţină variaţie n-ar strica. Dacă Vlaicu tot îi preţuia, la superlativ, pe Octavian Goga şi pe Ilarie Chendi nu s-ar putea ca aceştia să-şi împrumute numele unor instituţii culturale din fostul Binţinţ? Sau, în cazul că urmărim doar logica de azi a edililor, atunci să botezăm şi campingul şi numeroasele cuiburi cu berze tot cu numele comunei...